

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra středoevropských studií

Diplomová práce

Tereza Hromádková

Spolková činnost a periodický tisk maďarské menšiny

v České republice v 21. století

Voluntary associations and periodicals of the Hungarian minority

in the Czech Republic in the 21st century

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala PhDr. Evženu Gálovi, PhD. za vedení mé práce a pomoc s překlady, především však za trpělivost a vstřícnost. Mé velké díky patří též všem vyučujícím hungaristické sekce Katedry středoevropských studií za zajímavé přednášky, přátelskou atmosféru a možnost rozvoje v akademické i osobní rovině. Velmi si vážím toho, že jsem měla možnost studovat v tomto kolektivu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. 8. 2023

Tereza Hromádková

Abstrakt

Tato diplomová práce popisuje vývoj periodik a nepolitických organizací maďarské menšiny na území Čech a Moravy v časovém horizontu od konce první světové války do počátku dvacátých let 21. století. Rozdělena je do čtyř hlavních částí, jež se dále dělí na kapitoly, příp. podkapitoly. První část pojednává o období meziválečného období, podrobně se věnuje spolku Corvinia, hnutí Srp a dalším významným uskupením. Za hraniční milník je zde považováno poválečné přesídlení části maďarského obyvatelstva z regionů jižního Slovenska do Čech a komunistický převrat v Československu. Druhá část se věnuje maďarským studentským spolkům v Praze, Brně a Ostravě, jakož i jejich časopisecké činnosti a hudebním a tanečním skupinám. Obsahem třetí části práce je Svaz Maďarů žijících v českých zemích, jeho historie, aktivity a vydávání svazového časopisu Prágai Tükör. V jednotlivých kapitolách jsou popsány regionální pobočky svazu, jejich členská základna a specifická činnost. Poslední část stručně popisuje další vybrané maďarské organizace působící v České republice.

Klíčová slova: Maďari v České republice, národnostní menšiny, spolky, studentské spolky, periodika

Abstract

This thesis describes the development of periodicals and non-political organisations of the Hungarian minority in Bohemia and Moravia in the time frame from the end of the First World War to the early 1920s. It is organized into four main parts, which are further divided into chapters and subchapters. The first part deals with the interwar period, with a detailed focus on the Corvinia association, the Sickle movement and other important organizations. The post-war resettlement of a part of the Hungarian population from the regions of southern Slovakia to Bohemia and the communist takeover in Czechoslovakia are considered a borderline milestone of this part. The second part covers the Hungarian student clubs in Prague, Brno and Ostrava, as well as their publishing activities and music and dance groups. The third part of the thesis is focused on the Association of Hungarians in Czech Republic, its history, activities and the issuing of the association's magazine *Prágai Tükör*. The individual chapters describe the regional affiliates of the association, their members and unique activities. The last section briefly describes other selected Hungarian organisations currently active in the Czech Republic.

Key words: Hungarians in the Czech Republic, national minorities, associations, student clubs, periodicals

Obsah

Úvod	7
1. Od Trianonu k únorovému puči	9
1.1. Maďarský periodický tisk v ČSR v meziválečném období	9
1.2. Počátky maďarských studentských spolků v ČSR	12
1.3. Akademický čtenářský spolek Corvinia	13
1.4. První celostátní zastřešující organizace	16
1.5. Kruh svatého Jiří, Srp a maďarské skautské hnutí v ČSR	18
1.6. Prohászkovy kruhy	26
1.7. Petófiho kruh	29
1.8. Dopady druhé světové války na maďarský spolkový život v ČSR	31
1.9. Jó Barát a poválečné osudy československých Maďarů	31
2. Maďarské studentské spolky v Čechách a na Moravě od padesátých let do současnosti	36
2.1. Studentský kroužek Endre Adyho v Praze	36
2.1.1. Knédli	44
2.1.2. Nyitnikék	45
2.1.3. Jutott Neki	45
2.2. Studentská síť	46
2.3. Studentský klub Ference Kazinczyho v Brně	47
2.3.1. Sárga Szamár	50
2.3.2. Borvirág	52
2.4. Klub mladých Maďarů v Ostravě	53
3. Svaz Maďarů žijících v českých zemích	54
3.1. Prágai Tükör	59
3.2. Ostrava	62
3.2.1. Ostravai Csalogányok	64
3.3. Brno	64
3.3.1. Brünni Magyar Futár	66
3.3.2. Tiszavirág a Kőrös	66
3.4. Praha	67
3.5. Litoměřice	68
3.6. Plzeň	68
3.7. Teplice	69
3.8. Olomouc	70
3.9. Lovosice	71
3.10. Karlovy Vary	71
4. Ostatní vybrané organizace	73
4.1. Iglíce	73
4.2. Brněnské maďarské občanské sdružení	74
4.3. Společnost Artúra Görgeyho	75
Závěr	76
Seznam použité literatury a zdrojů	78

Úvod

Maďarské obyvatelstvo v České republice není původní. V převážné většině sem přišlo v několika vlnách ze Slovenska, a proto netvoří v českém prostředí typickou národnostní menšinu jako třeba Němci nebo Poláci, avšak na území Slovenska je tomu naopak. I proto se dějinám maďarské menšiny na svém území bohatě věnuje historiografie slovenská, nicméně v českém prostředí se danou problematikou zatím zabývalo jen několik málo publikací a odborných statí, souborné dějiny Maďarů na území Čech a Moravy však stále ještě chybí.

Předkládaná diplomová práce se zaměřuje na nepolitickou činnost maďarské menšiny v Česku, potažmo Československu. Spolky, zájmové organizace a mládežnická hnutí jsou důležitou součástí života národnostní menšiny, a to nejen v minulosti, ale i dnes, přestože během jednoho století se jejich aktivity a cíle průběžně měnily. V první části práce jsou popsány organizace, jež působily v českých zemích v meziválečném období. Podrobně je rozebráno fungování prvního maďarského studentského spolku *Corvinia*, o němž doposud v českém prostředí bylo známo pouze minimum informací; pozornost je také věnována hnutí *Srp*, které je od sedmdesátých let v maďarskojazyčné literatuře průběžně zpracováváno, nicméně v českém jazyce zatím žádná publikace nevyšla. Podobně je to též u ostatních popisovaných spolků. Výjimkou je MAKK, kterému se z českého pohledu věnoval Robert Pejša.¹ Kapitulu zakončuje období prvních let po druhé světové válce, kdy došlo k perzekuci a přesídlování Maďarů ze Slovenska do (převážně) západních a severních Čech. V rámci tohoto období se práce zaměřuje na časopis pro přesídlence *Jó Barát*, který vydávala československá vláda s cílem rychlejší asimilace roztroušené menšiny.

Druhá část se věnuje studentským spolkům, které hrály a hrají neoddiskutovatelnou roli v životě maďarské menšiny v Česku. Prvním byl *Studentský kroužek Endre Adyho*, jenž tvořil záchytný bod maďarských studentů v Praze a zároveň ostrůvek demokracie v socialistickém československém státě, a je dodnes významnou součástí maďarské komunity u nás. V Brně tuto roli plní *Studentský klub Ference Kazinczyho*, v Ostravě v posledních několika letech *Klub mladých Maďarů*. Studentské spolky plní důležitou stmelovací funkci a přivádějí ke spolupráci dohromady mladší a starší generace, zároveň připravují bohatý kulturní program po celý rok.

Tématem třetí části práce je *Svaz Maďarů žijících v českých zemích s ústředím v Praze*, jenž je momentálně jediná celostátní zaštiťující organizace maďarské menšiny v České republice. V průběhu jeho existence postupně vznikaly také regionální pobočky, které si časem vytvořily vlastní spektrum činnosti a unikátní charakter, proto jsou popsány odděleně

¹ PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918—1939*. Praha 2017.

v jednotlivých kapitolách. Samostatnou kapitolu tvoří také svazový časopis *Prágai Tükör* a jeho spletitý vývoj od první poloviny devadesátých let dodnes.

V závěrečné části je pozornost věnována vybraným maďarským organizacím, jež v České republice fungují. Sem byl zařazen spolek *Iglice*, který provozuje v Praze maďarskou školkou a skrze kurzy, akce a odpolední školu usiluje o udržení maďarské identity u dětí převážně ze smíšených rodin. Dále je stručně pojednáno o *Brněnském maďarském občanském sdružení*, jež se odštěpilo od brněnské pobočky *Svazu Maďarů* a svým neformálním charakterem se odlišuje od ostatních organizací. Jako poslední je krátce popsána *Společnost Artúra Görgelyho*, která sdružuje maďarské akademiky na území České republiky.

1. Od Trianonu k únorovému puči

Maďarské obyvatelstvo v oblasti dnešního jižního Slovenska se do minoritního postavení dostalo až po první světové válce posunutím dosavadních hranic a vznikem Československé republiky jakožto jednoho z nástupnických států Rakouska-Uherska po podepsání mírové smlouvy v trianonském zámku ve Versailles 4. června 1920. Maďaři byli druhou nejpočetnější menšinou v nově vzniklém státě, při sčítání lidu v roce 1921 se k maďarské národnosti přihlásilo 5,6 % z celkového počtu obyvatelstva ČSR. Pozice menšiny v cizím státě pro ně byla nová a těžko akceptovatelná, problémem byla i jazyková bariéra, jež mnohým komplikovala začlenění do československé společnosti po další desítky let. I přesto se však již na počátku dvacátých let maďarská společnost na území Československa začíná probouzet a hledat cestu, jak v nastalé situaci fungovat.²

1.1. Maďarský periodický tisk v ČSR v meziválečném období

Maďarská společnost v oblasti bývalých Horních Uher byla z důvodu geografické blízkosti pevně spjata s Budapeští, a proto menšinový periodický tisk po první světové válce nenavazuje na žádnou výraznější místní tradici,³ pouze pomalu se na počátku dvacátých let odklání od budapešťské politiky a začíná se orientovat na menšinové záležitosti. V první polovině dvacátých let vydávali aktivně noviny maďarští emigranti, kteří se zaměřovali především na západní záležitosti a kritiku Maďarského království, proto byli československou vládou tolerováni a příliš netrpěli cenzurními zásahy.⁴ Oproti tomu cenzura a konfiskace československými úřady byla hlavní překážkou prvotního rozmachu nezávislých či opozičních maďarských (i jiných menšinových) periodik.⁵ Z Maďarska byl povolen dovoz pouze tří nebo

² Podrobněji k postavení maďarské menšiny na počátku první republiky viz TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: *Národnostní menšiny v Československu 1918—1938*, s. 30—40.

³ Narodil od sedmihradských Maďarů, kteří díky historické autonomii již byli zvyklí fungovat nezávisle na Budapešti a vybudovali si svá jedinečná kulturní centra.

⁴ SZVATKÓ, Pál: *A sajtó*. In: BORSODY, István (ed.): *Magyarok Csehszlovákiában 1918—1938*. Budapest [1938], s. 138—139; BALASSA, Zoltán: *A cenzúra története Csehszlovákiában 1918—1992. A magyar sajtószabadság lehetőségei*. In: APRÓ, István, PAÁL, Vince (edd.): *A határon túli magyar sajtó Trianontól a XX. század végéig. Fejezetek a magyar sajtószabadság történetéből*. Budapest 2014, s. 16—21.

⁵ Cenzura a konfiskace se netýkala pouze maďarských nebo německých novin. Například Ferenc Olay ve své práci zmiňuje překvapivě vysokou míru konfiskace slovenských periodik, a to v průběhu celých dvacátých let. OLAY, Ferenc: *A magyar sajtó és az utódállamok 1918—1928*. Budapest 1929, s. 14. Podrobněji o tiskovém zákonu a cenzuře v ČSR v meziválečném období viz TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: *Národnostní menšiny v Československu 1918—1938*, s. 288—322.

čtyř titulů periodického tisku, ostatní byly zakázané, a to se týkalo jak politických novin, tak i kulturních či odborných časopisů. Tato situace trvala až do konce dvacátých let.⁶

Prvním maďarským provládním periodikem se v roce 1922 stalo *Reggel (Ráno)*, jehož redakci s podporou československé vlády vedli maďarští novináři v emigraci. Vycházel v Bratislavě a svým podtitulem „*První významnější československý maďarský vládní list*“ (*Az első nagyobbarányú csehszlovákiai magyar kormánylap*) jasně ukázal své provládní zaměření, a mj. také hájil zájmy agrárníků. Vycházel do roku 1925, o osm let později na něj ideově navázal bratislavský deník *Magyar Újság*, který v kritických letech nástupu fašismu a hitlerismu upustil od rolnické otázky a soustředil se kritiku fašismu a šíření demokratických a antifašistických myšlenek.⁷

Protikladem provládních tiskovin byla periodika podporovaná spřízněnými opozičními stranami. V prosinci 1920 byl založen *Společný výbor spojených slovenských a podkarpatoruských opozičních stran (A Szlovenszkói és Ruszinszkói Szövetkezett Ellenzéki Pártok Közös Bizottsága)*, sestávající ze dvou nejsilnějších maďarských stran OKSZP a MKP,⁸ maďarských stran na Podkarpatské Rusi, *Spišské německé strany (Zipser deutsche Partei)* a *Maďarské strany práva (Magyar Jogpárt)*. Jeho cílem byla koordinace menšinových (primárně maďarských) opozičních politických směrů za účelem silnějšího hlasu. V únoru 1922 pak vznikla *Ústřední kancelář Společného výboru*, jež sídlila v Lučenci a měla za úkol zefektivnit tuto spolupráci, časem se také stala prostředníkem mezi vedením opozičních stran a studentskými spolky.⁹ Tiskovým orgánem opozičních maďarských stran se od června toho roku stalo později nejvýznamnější maďarské periodikum meziválečného Československa, *Prágai Magyar Hírlap*, jež včetně mnoha různých tematických příloh vycházelo až do roku 1938.

Deník *Prágai Magyar Hírlap (Pražský maďarský věstník, PMH)* neměl být pouze regionálním periodikem v ČSR, ale jeho zakladatelé si dali za cíl učinit z něj hlavní fórum celé maďarské menšiny v nástupnických státech, jež by hájilo zájmy menšinových Maďarů na mezinárodní úrovni. Díky tomu, že byl vydáván v Praze, byl sice geograficky vzdálen sídelní oblasti maďarské menšiny, nicméně zázemí hlavního města poskytovalo redakci příznivější postavení než slovenský venkov. Vzhledem k nepopiratelným vazbám na maďarské opoziční

⁶ OLAY, Ferenc: *A magyar sajtó*, s. 11—12.

⁷ KÖBÖLKÚTI, József: *A Magyar Újság szerepe a két világháború közti magyar újságírásban (1933—1938)*. Irodalmi Szemle, roč. 36, 1993, č. 12, s. 84—87.

⁸ *Zemská křesťansko-socialistická strana (Országos Keresztényszocialista Párt, OKSZP)*, *Zemská maďarská strana maloroľníků a zemědělců (Magyar Kisgazda és Földműves Párt/Magyar Kisgazda Párt, MKP)*. Podrobněji viz TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: *Národnostní menšiny v Československu*, s. 76—79.

⁹ Tamtéž, s. 81—82; PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918—1939*. Praha 2017, s. 136—138.

politické strany byla tiskovina bedlivě sledována československými úřady a během její existence došlo i k mnoha konfiskacím a cenzurním zásahům.¹⁰ Zájem úřadů vzbudil především první šéfredaktor deníku Béla Henrik, který před první světovou válkou pracoval pro nacionalistické noviny *Budapesti Hírlap*, a proto byl podezříván z iredentistické činnosti a napojení na politiky v Maďarsku. Z těchto důvodů opustil post šéfredaktora PMH poměrně brzy po jeho vzniku.¹¹ Nejvýznamnějším šéfredaktorem PMH byl László Dzurányi, jenž do své funkce nastoupil v lednu 1926 a za poměrně krátký čas se mu podařilo deník stabilizovat i přes finanční krizi, kterou v polovině dvacátých let prošel. Dzurányi začal orientovat periodikum liberálním směrem a z velké části se mu podařilo ho vymanit z vlivu opozičních politických stran. Odklon od národně-konzervativní politiky a rozšíření o apolitický a literární obsah znamenaly výrazné zlepšení kvality, jež značně zvýšilo počet odběratelů. Na přelomu dvacátých a třicátých let se PMH široce otevřel maďarské menšinové mládeži, především členům hnutí *Srp*, kteří zde publikovali mj. své zápisky ze sociografických cest, polemiky či diskusní příspěvky.¹² Tato „zlatá éra“ PMH skončila v roce 1932, kdy se kvůli personálním obměnám v menšinových politických stranách změnila ideová orientace časopisu,¹³ a Dzurányi byl na postu šéfredaktora nahrazen Gézou Forgáchem. Období mezi léty 1933—1938 se vyznačovalo výraznými národně-konzervativními články, které se týkaly především požadavků národnostních menšin v Československu, a to hlavně decentralizace státní moci a autonomie Slovenska.¹⁴

László Dzurányi po svém odchodu z PMH založil roku 1933 v Bratislavě deník *Magyar Újság (Maďarské noviny)*, který navazoval na provládní orientaci zaniklého *Reggel*. V reakci na nárůst hitlerismu a jako protiváha PMH byly *Magyar Újság* silně protifašistického ladění, nepodporovaly menšinové opoziční strany a stály proti národně-konzervativnímu politickému směru. Šéfredaktorem listu byl Dzurányi, jehož následovalo několik obdobně smýšlejících členů z redakce PMH. *Magyar Újság* mj. navazoval na literární linii starého PMH, a přispívali

¹⁰ PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska*, s. 140—141.

¹¹ Tamtéž, s. 142; <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bela-henrik-74A7F/> [cit. 12. 4. 2023].

¹² PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska*, s. 145.

¹³ Toho roku byl předsedou OKSzP zvolen hrabě János Esterházy, a spojené menšinové opoziční strany začaly vyvíjet větší tlak na PMH, který se opět vrátil k národně-konzervativní orientaci. TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: *Národnostní menšiny v Československu*, s. 92—95.

¹⁴ PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska*, s. 146—147.

tam například Ignóty, Sándor Márai, Frigyes Karinthy a další maďarští autoři. Deník přestává existovat v roce 1938 s vyhlášením protektorátu Čechy a Morava.¹⁵

Provládní *Magyar Újság* a opoziční PMH začaly být kvůli krizi na počátku třicátých let pro čtenáře příliš drahé, a proto této situace využili komunisté, kteří začali v březnu 1936 vydávat radikálně levicové *Magyar Nap* (*Maďarský den*) v Moravské Ostravě, která byla slovenskému trhu blíže než Praha, taktéž byla redakce schopna udržovat nízkou cenu listu při poměrně dobré kvalitě a zároveň dostupnosti v každé vesnici na Slovensku. *Magyar Nap* si kladl za cíl nejen podávat zprávy ze světa, ale také pojednávat o každodenních útrapách maďarského pracujícího lidu, představoval proto v druhé polovině třicátých let vedle nacionalistického PMH a aktivistického *Magyar Újság* třetí politickou cestu, kterou mohli čtenáři následovat.¹⁶

1.2. Počátky maďarských studentských spolků v ČSR

Významným hybatelem maďarského obyvatelstva v Československu byly studentské spolky, jejichž centrem byly především univerzity. Po přesunu Alžbětinské univerzity do maďarského Pětikostelí v květnu 1919 odcházeli Maďaři studovat nejčastěji na české a německé vysoké školy v Praze a Brně; studium v Maďarsku si zvolila pouze malá část československé maďarské mládeže, jelikož ratifikace diplomů získaných na území Maďarska byla na českých úřadech značně komplikovaná.¹⁷

Maďarská mládež v Československu se začala organizovat již v říjnu 1918 současně se vznikem republiky. Pod záštitou OKSzP byl založen *Svobodný svaz křesťanskosociálních studentů* (*Keresztényszocialista Diákok Szabadszervezet*), nejprve v Bratislavě a nedlouho poté také v Levoči, Košicích a Prešově. Své cíle a požadavky shrnuli v letáku s názvem *Výzva křesťanskému studentstvu Slovenska* (*Szózat Szlovenszko keresztény Diákságához*), ze kterého je patrné, že usilovali o zlepšení pozice studentů nejen maďarské národnosti, ale též slovenské či německé. Mezi jejich požadavky zazněla například možnost vyučovat děti v národních jazycích na středních a odborných školách, umožnění spolkové organizace studentů od 16. roku věku bez ohledu na pohlaví, či zdravotní pojištění a bezplatné cestování pro studenty všeho věku. Text brožury otiskly různé maďarské, slovenské a německé noviny v ČSR, čímž se

¹⁵ BIHARY, Mihály: *Adalék a csehszlovákiai magyar sajtó történetéhez*. Irodalmi Szemle, roč. 11, 1968, č. 4, s. 358; KÖBÖLKÜTI, József: *A Magyar Újság szerepe*, s. 86—87.

¹⁶ KÁLMÁN, Miklós: *Fegyverbarátságot kötünk az olvasóval*. Magyar Nap, roč. 1, 1936. március 3., č. 1, s. 1; SZVATKÓ, Pál: *A sajtó*, s. 142.

¹⁷ SINKÓ, Ferenc: *A felvidéki ifjúsági mozgalmak kezdetei Trianon után*. Regio. Kisebbségtudományi Szemle, roč. 1, 1990, č. 2, s. 152.

povědomí o Svazu spěšně rozšířilo, nicméně v čerstvě vybudovaném státě plném nejistoty a obavy z vysokého podílu menšin bylo toho hnutí ze strany úřadů považováno za nespolehlivé a podezřelé a jeho činnost byla zakázána.¹⁸

První a nejvýznamnější odnoží *Svobodného svazu křesťanskosociálních studentů* byl *Bratislavský svaz maďarských mladých (Magyar Ifjak Pozsonyi Szövetsége, MIPSz)*, který se utvořil na konci roku 1919, a poté jeho členové zakládali pobočky a autonomní spolky nejen na území Slovenska, ale také v Praze, Brně a Vídni.¹⁹ Bratislavská pobočka MIPSz vytvořila řadu specializovaných skupin, jež se zaměřovaly na různá zájmová odvětví – skauting, ženskou problematiku, zemědělství, ekonomii, hudbu, turistiku, fotografii a samozřejmě literaturu. Literární skupina vydávala v letech 1922—1933 almanach *Új Auróra (Nová Aurora)* jenž byl jedním z prvních orgánů maďarského literárního života v potrianonském Československu.²⁰

Organizační struktura MIPSz se nápadně podobala tradičním německým buršáckým spolkům, což se později přeneslo též na „dceřinou“ *Corvinii*, avšak u pozdějších spolků již převládal jiný náhled na spolkové uspořádání. I když byl MIPSz zpočátku značně romanticky orientovaný, jeho role při utváření moderního menšinového maďarského společenství byla bezpochyby velmi důležitá.²¹

1.3. Akademický čtenářský spolek Corvinia

Prvním vysokoškolským spolkem maďarské menšiny v ČSR byla *Corvinia*, jež působila na Německé technické univerzitě v Brně. Její počátky nebyly jednoduché; studenti Elek Trompler, László Sommer a Leó Hübner přišli s touto ideou již v listopadu 1919 a vyhlásili v Brně místní pobočku MIPSz;²² nicméně až o rok později, v listopadu 1920, ohlásili vznik samostatného spolku pod německým označením *Ungarisch Völkischer Verband (Maďarský národní svaz)*, jenž byl však zamítnut československými úřady zčásti též pro svůj název (nesměl obsahovat nic, co by odkazovalo na Maďarsko nebo maďarštinu).²³ Poté v únoru 1921 jednali studenti s vůdčími představiteli německých univerzitních spolků, tzv. buršenshaftů.²⁴ Po jejich

¹⁸ Tamtéž, s. 148—152.

¹⁹ Těmi byli např. MAKK a *Kruh svatého Jiří* v Praze, *Corvinia* v Brně, *Sdružení maďarských akademiků* ve Vídni aj. Výrazným členem MIPSz byl Edgár Kessler/Balogh, viz dále.

²⁰ Tamtéž, s. 153—160.

²¹ Tamtéž.

²² VÁLYI, Kálmán: *A Corvinia történeti fejlődése*. In: RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929, s. 12.

²³ PADÁNYI GULYÁS, Béla: *Magyar diákélet Brünnben*. Pesti Hírlap, roč. 49, 1927. május 13., č. 108, s. 4.

²⁴ Buršenshafty neboli buršácké spolky byly zvláštním typem německého národně-konzervativního studentského uskupení, které se odvolávalo na zásady prvního buršenshaftu z roku 1815 – *Ehre, Freiheit, Vaterland* (čes. *čest, svoboda, vlast*). Z počátečních písmen těchto tří slov je složený i buršácký monogram, jenž se objevuje

vzoru byl nakonec založen spolek pod německým názvem *Akademischer Leseverein Corvinia* (*Akademický čtenářský spolek Corvinia*),²⁵ který byl v květnu 1921 úřady schválen a mohl tak zahájit svou činnost oficiálně. Dne 7. prosince 1921 se *Corvinia* poprvé zúčastnila tradiční rektorské inaugurace, a poté rektorát schválil vznik spolku spolu s jeho stanovami a nechal vyvěsit spolkový erb v univerzitní aule.²⁶

Vnitřní uspořádání *Corvinie* bylo velmi blízké struktuře buršenshaftů (dělení na řád *Fuchs* a jemu nadřazený řád *Bursch*), nicméně s tím rozdílem, že jednotlivé řády *Corvinie* si byly rovnocenné. Spolkoví členové byli rozděleni na dva řády, tzv. *Iffucser-rend* (*Řád mladého ceru*) a *Véntölgy-rend* (*Řád starého dubu*). Přijetí do spolku ještě předcházelo zařazení do tzv. zkušební skupiny, kam se dostali nováčci, jejichž úkolem bylo plnit po dobu minimálně dvou měsíců požadavky starších členů a pomáhat při organizaci přednášek a setkání. Pouze poté mohli být slavnostně přijati do spolku, konkrétně do řádu *Iffucser*. Členové řádu *Iffucser* se podíleli na zapojování nováčků, spolkových aktivitách a tzv. „práci pro národ“, tedy rozšiřování povědomí o maďarské kultuře a historii, prosazování zájmů maďarské menšiny a upevňování národního ducha v maďarské menšině v Brně a okolí. Pokud tito členové projeví píli a entuziasmus, bylo jim umožněno přednést svou přednášku, jež byla obvykle o odborném, sociálním či ekonomickém problému souvisejícím s jejich konkrétním studijním zaměřením. Po obhájení své práce byl člen přijat do řádu *Véntölgy*, kde se již nemusel podílet na základních organizačních záležitostech a starat se o spolkové nováčky, ale vykonával vážnější činnost v zájmu *Corvinie*. V čele každého z řádů stál jeden člen, jenž měl na starosti administrativu a řízení činnosti řádu. Vedle těchto dvou řádů existovala také tzv. *Dominus tanács* (*Rada pánů*), sestávající z významných Maďarů, kteří byli s *Corvinii* v kontaktu, finančně a materiálně ji podporovali a propagovali ve veřejném prostoru. A nakonec je nutno zmínit také tzv. *Törzs-rend* (*Kmenový řád*), tvořený členy *Corvinie*, již už absolvovali univerzitu, ale stále byli spolku nakloněni a účastnili se spolkových akcí.²⁷ U tohoto řádu se nabízí přirovnání k tzv. *Alteherren* (*Starší páni*), skupině absolventů a bývalých členů tradičních německých buršenshaftů. *Corvinia* převzala od německých kolegů nejen prvky organizační struktury, ale též elementy buršáckého

na spolkových erbech. K historii a fungování buršáckých spolků viz např. WIPPERMANN, Wolfgang: *Männer, Mythen und Messuren. Geschichte der Corps und Burschenschaften*. Hamburg 2019.

²⁵ V dobových textech je užívána zkrácená podoba názvu, po tomto vzoru i zde bude odkazováno na spolek pouze jako na *Corvinii*.

²⁶ VÁLYI, Kálmán: *A Corvinia történeti fejlődése*, s. 13.

²⁷ VERMES, Samu: *A Corvinia szervezete*. In: RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929, s. 20—22.

spolkového erbu. Ten typicky obsahoval kromě samotného znaku konkrétního spolku²⁸ také šermířské meče a bursácký monogram.

Hlavním zájmem *Corvinie* bylo vzdělávání, orientované především na maďarské dějiny, realie a kulturu, a to formou přednášek jak pro členy, tak i veřejnost. Součástí spolkových aktivit byla i funkce průvodce a rádce pro nové studenty, pro které tak bylo jednodušší se v Brně zorientovat a přizpůsobit se univerzitnímu životu. Ačkoli *Corvinia* byla primárně myšlena pro maďarské studenty ze slovenských oblastí, v akademickém roce 1926/27 se do spolku poprvé přidali Maďaři z Jugoslávie, Rumunska a Podkarpatské Rusi, kteří přijeli do Brna za studiem.²⁹ Kromě přednášek a doučování bylo pro členy spolku důležité též sebevzdělávání, jež bylo zásadně ovlivněno založením spolkové knihovny, a to na koleji *Constante*, kterou *Corvinii* daroval nejmenovaný *Dominus*. Roku 1929 čítala knihovna spolku až 500 svazků knih a 120 svazků poznámek starších členů, jež měly pro mladší studenty nemalou hodnotu.³⁰ Vedle studia byl kladen důraz také na sport. Podobně jako v německých buršenshaftech i v *Corvinii* trénovali šerm, ale kromě něj se orientovali také na lehkou atletiku, plavání, běh na lyžích a další sporty.³¹

Kulturní aktivity *Corvinie* měly za cíl nejen sdružování a vzdělávání Maďarů v Brně, ale též styky s jinými národnostmi a národními menšinami. Probíhaly již tradiční kontakty s menšinou německou, ale nově též se studenty bulharské a estonské národnosti. Tato kulturní spolupráce měla podobu například dvojjazyčných maďarsko-estonských přednášek či každoročních maďarsko-německo-bulharských večerů.³² V případě Estonců udržovali přátelské styky se studentským spolkem *Korp Kaljola* v Tallinu, kam nejenže zavítali na poznávací zájezd, ale i později podnikali studijní cesty.³³ Největší kulturní událostí v režii spolku, jíž se zúčastnili maďarští i nemaďarští hosté, bylo odhalení pamětní desky Ference

²⁸ V případě *Corvinie* sestával znak z havrana sedícího na knize s velkým zářícím písmenem C v pozadí.

²⁹ VÁLYI, Kálmán: *A Corvinia történeti fejlődése*, s. 14—17.

³⁰ RADVÁNYI, László: *Statisztikai adatok a Corvinia életéből*. In: RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929, s. 18—19.

³¹ PALM, Aladár: *A Corvinia és a sport*. In: RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929, s. 26—27.

³² RIGELE, László: *A Corvinia tíz évének kulturmunkája*. In: RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929, s. 23—25.

³³ VÁLYI, Kálmán: *A Corvinia történeti fejlődése*, s. 16. Takovou studijní cestu absolvoval například László Rigele s Istvánem Hornyánszkym. Ti byli pozváni roku 1935 na stipendijní pobyt, při kterém mapovali a analyzovali formy estonské vesnice. Doprovázal je estonský spisovatel Heiti Talvik, který o jejich cestě sepsal deník, jenž je momentálně uložený a digitalizovaný v etnografickém archivu Estonského národního muzea.

Kazinczyho na Špilberku v roce 1927,³⁴ které bylo v maďarském tisku poměrně bohatě reflektováno.³⁵

Corvinia zanikla v roce 1939 po rozpadu Československa. Hlavním důvodem byl odliv maďarských studentů z Brna na maďarské univerzity a postupný útlum spolkových aktivit.³⁶

1.4. První celostátní zastřešující organizace

Vysokoškolští studenti, často pocházející z chudého slovenského venkova, si museli vytvořit vlastní podpůrné organizace, které by jim pomáhaly vypořádat se s univerzitním prostředím, životem ve městě a s nalezením komunity, jež by jim poskytovala zázemí a kulturní vyžití. Vzhledem k jejich obvykle minimálním finančním možnostem byli nuceni žádat o hmotnou podporu maďarské menšinové politické strany, ačkoli nutně nemuseli souhlasit s jejich ideologickým směřováním. Zásadní byla v tomto ohledu podpora *Ústřední kanceláře sjednocených opozičních stran*, v jejímž čele stál toho času Ernő Flachbart. Přípravný výbor první podpůrné studentské organizace byl ustaven již v roce 1921, ale do května 1925 působil spolek neoficiálně jako *Maďarský univerzitní kruh (Magyar Egyetemi Kör, MEK)*, bez ustálené organizační struktury a vlastní spolkové místnosti. Dne 4. května 1925 byl spolek řádně vyhlášen pod názvem *Křesťanský kruh maďarských akademiků (Magyar Akadémikusok Kerestény Köre, MAKK)*, jehož založení a počáteční organizaci vedl Edgár Kessler/Balogh ve funkci místopředsedy.³⁷

Ačkoli byli aktivními členy MAKK nejen studenti, ale také politici,³⁸ novináři,³⁹ či již vystudovaní akademici, cílem spolku a jeho hlavním zaměřením byla podpora maďarských studentů, a to nejprve v Praze a později též v jiných univerzitních městech na území ČSR. Mezi kulturní aktivity spolku MAKK patřily nejen společenské večírky a setkání maďarské

³⁴ RIGELE, László: *A Corvinia tíz évének kultur munkája*, s. 25.

³⁵ Např. *Kazinczy Ferenc emléktáblája a spielbergi várbörtön falán*. Pesti Hírlap, roč. 49, 1927. november 22., č. 265, s. 13; *Magyar irodalmi ünnep Brünneben*. Budapesti Hírlap, roč. 47, 1927. november 11., č. 256, s. 11; *Kazinczy emlékünnepe Brünneben*. Az Ujság, roč. 3, 1927. november 16., č. 260, s. 7; *Kazinczy ünnepén....* Pesti Napló, roč. 78, 1927. november 16., č. 260, s. 1—2; *Lelkes Kazinczy-ünnep a brünni Spielbergen*. Uj Nemzedék, roč. 9, 1927. november 24., č. 267, s. 8.

³⁶ R. F.: *A volt Cseh-Szlovákiai egyetemek és főiskolák magyar diákjai Cseh-Szlovákia felbomlása után*. Kisebbségi STUD, roč. 1, č. 46 (příloha periodika STUD. Statistikai Tudósítók, roč. 7, 1939. december 9., č. 261), s. 4—5.

³⁷ PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska*, s. 92—94.

³⁸ Například poslanec Národního shromáždění József Szentiványi, který byl později též důležitým podporovatelem hnutí *Srp*.

³⁹ Například Pál Szvatkó, redaktor *Prágai Magyar Hírlap*.

menšiny v Praze, ale také prezentace tradiční i současné maďarské kultury širší veřejnosti, kupříkladu během přednáškových cyklů v Klementinu.⁴⁰

Význam spolku MAKK pro rozvoj maďarské společnosti v ČSR spočíval v jeho roli celostátní zastřešující organizace, jež byla propojená s maďarskými menšinovými politickými stranami a získávala od nich finanční podporu. Další organizací, která měla celostátní dosah, byl *Svaz maďarských akademiků v Československu* (*Csehszlovákiai Magyar Akadémikusok Szövetsége*, CsMASz), za jehož založením stáli především zástupci pražské centrály MAKK, členové jeho poboček v Brně a Bratislavě, a brněnská *Corvinie*. CsMASz oficiálně vznikl v Brně v listopadu 1927 a jeho předsedou se stal István Cottely, tehdejší předseda bratislavské pobočky MAKK. Mezi hlavní funkce CsMASz patřila kulturní podpora univerzitních spolků, jejich propojení a rozvoj.⁴¹ Jedním z cílů této organizace bylo navázání intenzivních kontaktů se *Zvazem slovenského studentstva* a začlenění do jeho struktur, nicméně velkou překážkou byly úzké kontakty maďarských spolků s *Ústředním svazem maďarského studentstva* v Budapešti (*Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége*, MEFHOSz). Kontakty se spolky v Maďarském království znepokojovaly československé úřady, které se obávaly iredentistických tendencí a možných protistátních aktivit.⁴²

Jedním z hlavních problémů MAKK bylo nalezení vhodných spolkových prostor. Zpočátku schůze a setkání probíhala na studentských kolejích na Albertově, kde bylo ubytovaných mnoho maďarských studentů, nebo po dohodě s německou menšinou také v Německém domě.⁴³ Až roku 1931 získal MAKK vlastní spolkové prostory v paláci Fénix na Václavském náměstí, kde měl k dispozici čtyři místnosti, jež využíval jednak pro své aktivity a jednak je propůjčoval též jiným maďarským organizacím v Praze, například pražské pobočce *Srpu*, místní skupině *Prohászkových kruhů* a dalším.⁴⁴

Na počátku třicátých let začínalo docházet k ideovému štěpení organizace. Krizi ve spolku zapříčinily i boje mezi maďarskými politickými stranami, které MAKK podporovaly. Spolu s tím a příchodem světové ekonomické krize docházelo ke snížení finanční podpory, jež byla pro chod spolku klíčová. Vedení MAKK se v reakci na ideový rozpad spolku uchýlilo ke změně svého programu, počátkem roku 1934 upustilo od apolitických postojů a naladilo se

⁴⁰ Tamtéž, s. 98–100.

⁴¹ FOGARASSY, László: *Adalék egy főiskolás mozgalom történetéhez*. Irodalmi Szemle, roč. 34, 1991, č. 12, s. 1236.

⁴² PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska*, s. 104–106.

⁴³ Dnes Slovanský dům, v ulici Na Příkopě 22 na Novém Městě v Praze.

⁴⁴ Tamtéž, s. 106–107.

na nacionalistickou atmosféru v maďarské menšinové společnosti.⁴⁵ Významný ideový odklon od směřování MAKK měla na svědomí mladá maďarská generace, která byla podle básně Dezső Győryho pojmenována jako *Maďaři s novou tváří (új arcú magyarok)*.⁴⁶ Tato mládež se dostávala ke slovu především ke konci dvacátých let a začala se vymaňovat z vlivu starší konzervativní a revizionisticky orientované generace. Jejím cílem byla aktivní pozitivní práce, spolupráce s československou společností a posilování intelektuálního socialismu. Vedoucí organizací generace *Maďarů s novou tváří* a největším propagátorem progresivní práce se stalo hnutí *Srp*.⁴⁷

1.5. Kruh svatého Jiří, Srp a maďarské skautské hnutí v ČSR

Po vzniku Československé republiky byl maďarský společenský život na jejím území značně paralyzován. Kulturní a historické společnosti zanikly během války, nebo byly rozpuštěny po jejím konci. Jako provizorní útočiště pro maďarskou mládež v ČSR se zformovaly skautské oddíly, z nichž vyšla mladá generace Maďarů, která hledala své místo ve společnosti nově vzniklé republiky.

Skautské hnutí bylo založeno sirem Baden-Powellem v roce 1907, již v předválečných letech se rozšířilo po celém světě a samozřejmě také v Uhersku, kde si už od počátku vytvořilo charakteristiky odlišné od původního anglosaského pojetí. Heslem maďarských skautů bylo „*Emberebb ember, magyarabb magyar*.“ („*Lidštější člověk, maďarštější Maďar*“) a již z toho je patrné, že v maďarském pojetí měl základní účel skautingu, tedy formování jedince, za cíl především přínos pro národ. V předválečném Uhersku vznikající skautské oddíly byly sdružovány v organizaci *Maďarský skaut (Magyar Cserkész)*. Po válce byl v Maďarsku skaut obnoven, nicméně mezi menšinovými Maďary v nástupnických státech vzniklo organizační vakuum, neb o tuto zastřešující instituci přepsáním hranic přišli a museli začít od začátku, ilegálně a v izolaci. Důležitou osobností maďarského skautského hnutí v ČSR byl Odiló Hornyák, jenž založil skupinu v Bratislavě na katolickém gymnáziu ještě před první světovou válkou, a i během války tato skupina rostla a rozšiřovala se, byly zakládány skupiny v Rimavské Sobotě, Levoči, Lučenci a v Košicích. Po válce na jaře 1919 se tyto skautské oddíly

⁴⁵ Tamtéž, s. 116—117.

⁴⁶ Dezső Győry (1900—1974) byl maďarský novinář, spisovatel a básník původem z Rimavské Soboty. Byl činný v mnoha různých maďarských periodikách meziválečného Československa, např. *A Mi Lapunk* či *Prágai Magyar Hírlap*. Báseň *Új arcú magyarok* vyšla ve stejnojmenném svazku v roce 1927 a byla dedikována spolku MAKK. <https://adatbank.sk/lexikon/gyory-dezso-wallentinyi/> [cit. 21. 5. 2023]; GYŐRY, Dezső: *Újarcú magyarok*. In: *Ez volt a Sarló*. Budapest 1978, s. 268—269.

⁴⁷ SZALATNAI, Rezső: *Új arcú magyarok*. *Korunk*, roč. 4, 1929, č. 12, s. 875—881.

poměrně rychle znovu seskupily a reorganizovaly, do konce školního roku 1920/21 bylo znovu založeno osm skautských oddílů a pět vzniklo úplně nově. Bohužel jejich situace byla na počátku dvacátých let značně nejistá. *Svaz skautů republiky Československé* je nechtěl uznat a zastřešit, takže bojovali za povolení k činnosti u mezinárodní skautské organizace v Londýně, ale zatím bez úspěchu.⁴⁸ Československé úřady odmítaly povolit oficiální fungování maďarských menšinových skautů ze strachu, že budou ovlivňováni z Maďarska a vytvoří ve státě strukturovanou pátou kolonu.⁴⁹ Bez úředního povolení k činnosti měli skauti v jednotlivých městech problémy s policií, která rozpouštěla tyto skupiny a zamezovala jim v aktivitách. Možným způsobem, jak úřady obejít, bylo například založení středoškolského vzdělávacího či sportovního klubu. Tímto tedy mnohé skautské oddíly fungovaly na alespoň pololegální bázi. Pro další vývoj maďarské menšiny byla zásadní skautská skupina v Bratislavě pod vedením Odiló Hornyáka s názvem *Malé Karpaty (Kiskárpátok)*, jež byla registrována jako turistický klub. Tento oddíl se stal výchozím bodem většiny vůdčích osobností *Kruhu sv. Jiřího* a později hnutí *Srp*, aktivní tam byli například Edgár Kessler/Balogh, Kálmán Brogyányi, Aurél Ludwig, Rezső Limbacher/Peéry a další. Zoltán Marczell, budoucí předseda svatojiřského kruhu, se také účastnil počátečních aktivit skupiny *Malé Karpaty*.⁵⁰ Skautským fórem se stal měsíčník *A Mi Lapunk (Naše listy)* založený Lajosem Schererem v Lučenci v lednu 1921, který jako jediný oficiálně povolený tiskový orgán maďarské mládeže v ČSR představoval určitou formu komunikace mezi izolovanými skupinami.⁵¹ Scherer ve svých úvodnicích usiloval o navození atmosféry bratrství maďarských menšinových skautů, již jsou napojeni na větší, celosvětovou skautskou komunitu napříč všemi národnostmi. Zároveň vlastnictví a zodpovědnost za časopis dával do rukou čtenářům, ze kterých se měli stát přispěvatelé udávající jeho směr. Postupem času získávalo periodikum čím dál větší prestiž a v roce 1925 bylo uznáváno pro svou vysokou kvalitu nejen na Slovensku, ale také v Maďarsku. Scherer usiloval o to, aby se přispívající studenti mohli zlepšovat, pomáhal jim s psaním článků a vedl menšinovou mládež ke čtení soudobých maďarských autorů, především Endre Adyho, Zsigmonda Móricze a Dezső Szabóa.⁵²

⁴⁸ FOGARASSY, László: *Magyar cserkészmozgalom Csehszlovákiában 1919—1939*. Dunaszerdahely 1992, s. 5—10.

⁴⁹ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation. The New Generation of Hungarian Youth in Czechoslovakia 1925—1934*. Boulder 1999, s. 117.

⁵⁰ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 118—120; FOGARASSY, László: *Magyar cserkészmozgalom*, s. 4.

⁵¹ Digitalizovaný a dostupný z: <http://konyvtar.szmc.sk/> [cit. 2. 4. 2023]

⁵² CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 122—124.

Zlomovým obdobím pro maďarské středoškolské studenty byl rok, kdy se hlásili k vysokoškolskému studiu, neb se museli rozhodnout, na kterou univerzitu se přihlásí. Vzhledem k faktu, že československé úřady nechtěly uznávat diplomy získané na území Maďarska, byla pro drtivou většinu česká nebo slovenská vysoká škola jasnou volbou. V roce 1925 se poprvé přihlásilo větší množství maďarských studentů, a byla to již smýšlením generace odlišná od té, co nastupovala těsně po první světové válce. Měli na výběr mezi Prahou, Brnem a Bratislavou, přičemž Praha je lákala nejen prestižní Univerzitou Karlovou, ale též možností přihlásit se na Německou univerzitu, která byla některým studentům ze smíšených německo-maďarských rodin jazykově bližší.⁵³

V březnu 1925 vyhlásili čtyři studenti z Prahy založení *Kruhu svatého Jiří* (*Szent György Kör*). Byli to Zoltán Marczell, Edgár Kessler/Balogh, Dezső Krisztinusz a Béla Hizsnyan, bývalí členové skautské skupiny *Malé Karpaty*. Název spolku odkazoval na sochu sv. Jiří na třetím nádvoří Pražského hradu, kterou ve 14. století vytvořili maďarští bratři z Kluže.⁵⁴ Stanovy obsahovaly cíle jako sebevzdělávání, sociální práce a podpora maďarských skautů v ČSR, nicméně jejich hlavním, tajně formulovaným cílem bylo sjednocení veškeré maďarské mládeže na území Slovenska a Podkarpatské Rusi pod vlajkou skautského hnutí, aby mohla lépe odolávat asimilačním tlakům a udržet si svou identitu, což byl záměr na tu dobu značně radikální.⁵⁵ Inspirací se jim stal německý *Wandervogel* (*Tažný pták*),⁵⁶ jehož aktivity se s nadšením jali napodobovat.⁵⁷ Do navštěvování maďarských vesnic zapojili hlavně mladší skauty a aby je lépe motivovali, udělali z celé akce soutěž. Vítězové získali titul *regős* (*bard*), jenž odrážel jejich romantický pohled na maďarskou historii.⁵⁸ Titulem *regősök* byli později

⁵³ Tamtéž, s. 141—146.

⁵⁴ FOGARASSY, László: *Magyar cserkészmozgalom*, s. 22—23.

⁵⁵ MEZEY, László Miklós: *A „másult” ifjúságtól az „újarcú magyarokig”. A szlovákiai magyar ifjúsági mozgalmak kezdetei és a Szent György Kör*. Holnap, roč. 37, 1992, č. 10, s. 35—36; CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 147.

⁵⁶ MEZEY, László Miklós: *A „másult” ifjúságtól*, s. 36. *Wandervogel*, maďarsky přezdívaný také *Vándormadarak*, byla německá turistická skupina, která cestovala po izolovaných německých komunitách za hranicemi Německa s cílem šířit „čistou (velko)německou kulturu“. Mezi jejich aktivity patřilo předčítání německých pohádek dětem, hra na kytaru, zpěv tradičních lidových písní, hraní divadla a podobně.

⁵⁷ Jejich vidina vesnice vycházela z románu Dezső Szabó *Az elsodort falu* (čes. *Smetená vesnice*, slov. *Mizina*), ve kterém Szabó popisuje rozpad sociálních hodnot během války a revoluce 1918—1919; venkov vykresluje v temných barvách jako chudé a zoufalé místo plné stagnace. Členové *Kruhu sv. Jiří* se viděli jako romantičtí zachránci, již zapomenuté maďarské vesnice navštíví a kulturně pozvednou. CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 150—151; TURCZEL, Lajos: *Két kor mezsgyéjén. A magyar irodalom fejlődési feltételei és problémái Csehszlovákiában 1918 és 1938 között*. Bratislava 1983, s. 69—70.

⁵⁸ S tímto titulem přišel Edgár Kessler/Balogh, který si prostudoval období turecké nadvlády v Uhrách, kde *regősök*, putující bardí, navštěvovali maďarské komunity a předváděli kulturní čísla, zpívali lidové písně a předčítali pohádky a příběhy. *Regősök* byli doboví hrdinové, kteří cestovali po zemi okupované cizím národem a vzdělávali svůj utiskovaný lid. Tato paralela k situaci, ve které se ocitla maďarská menšina v ČSR, byla pro mladé

oslovovány i vůdčí osobnosti *Kruhu sv. Jiří*, cesty po vesnicích pak označovali jako *regősjárás* (poutě bardů). Po první svatojiřské skupině v Praze založila roku 1926 malá skupina maďarských studentů pod vedením Lajose Hrdiny pobočku na Německé technické univerzitě v Brně. V Bratislavě rekrutoval Edgár Kessler/Balogh několik bývalých členů skupiny *Malé Karpaty* a členy *Toldyho kruhu* (maď. *Toldy Kör*)⁵⁹ a založil další pobočku na Komenského univerzitě.

Na konci roku 1926 *Svaz junáků – skautů Republiky československé* zaručil po přimluvě sira Baden-Powella maďarským menšinovým skautům právo na autonomní organizaci, takže mohli vyjít z ilegality a rozšířit své aktivity. Došlo k jejich dalšímu odklonu od tradice – klasické anglosaské skautské čapky nahradili bocskaiho čepicemi.⁶⁰ Tento posun pod vedením *Kruhu sv. Jiří* od původního tradičního skautingu k ideologickému hnutí začal některé zástupce maďarské menšiny znepokojoval, a proto byl v prosinci 1926 v *Prágai Magyar Hírlap* otištěn článek, který započal veřejnou debatu ohledně krize tradičního skautingu. I přes kritiku některých skautských vedoucích však Lajos Scherer podporoval členy *Kruhu sv. Jiří* i nadále a nechával růst jejich vliv na časopis *A Mi Lapunk*, jenž prošel v červnu 1926 výraznou změnou. V redakci se čím dál více angažoval člen svatojiřského spolku Rezső Szalatnai, zároveň časopis začal vycházet s barevnou obálkou a přibývalo předplatitelů a nových dopisovatelů z Budapešti, Berlína a dalších velkých měst. Finanční podporu získával spolek především od svobodných zednářů; podporovaly je dvě lóže v Bratislavě – čerstvě vniklá *Uránia* a *Lóže Oktobristů*, založená maďarskými emigranty roku 1919. Svobodní zednáři podporovali studenty finančními dary a plánovali večerní programy pro mládež.⁶¹

K transformaci skautských *regősjárás* došlo v létě 1927, kdy byl *Kruh sv. Jiří* kontaktován Kálmánem Tichym, umělcem z Rožňavy, který chtěl sbírat a zachovat tradiční maďarskou vesnickou kulturu již od počátku dvacátých let, ale chyběly mu finanční prostředky a lidské zdroje. Skrze stránky *A Mi Lapunk* instruoval mladé skauty, jak provádět etnografickou práci, a apeloval na ně, aby si zaznamenávali etnografický materiál do zápisníků. Zájem měl o tradiční písně, lidové umění, a artefakty denního užití v jejich podobě před tím, než byly

skauty motivací, a *Kruh sv. Jiří* si tak získal mnoho příznivců. CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 151.

⁵⁹ Klub chudých studentů, kteří se tam mohli ohřát a přečíst si maďarské kulturní noviny jako *Nyugat* nebo *Századunk*. Tamtéž, s. 153.

⁶⁰ Symbol maďarského boje za nezávislost za časů habsburské nadvlády. Poprvé byly maďarskými skauty použity na prvním táboře všech skautských skupin v červenci 1926, kde vznikl také táborový rukopisný „časopis“ *Érciliom (Rudná lilie)*, vyvěšovaný ve formě plakátů. FOGARASSY, László: *Magyar cserkészmozgalom*, s. 25–28.

⁶¹ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 175–176.

nahrazeny tovární výrobou; zapisovány byly také jazykové zvláštnosti či specifická terminologie. Pod vlivem Bély Bartóka a Zoltána Kodályho se na cestách učili lidové melodie a popěvky, které posléze zpívali u táboráku.⁶²

V létě 1928 proběhlo druhé setkání všech maďarských skautských oddílů v ČSR, které pořádal *Kruh sv. Jiří* v čele s Edgárem Kesslerem/Baloghem a Imrem Dobossym. Proběhlo nedaleko Rožňavy v obci Gombaszög (slov. Gombasek) v palóckem regionu. Sjezd trval deset dní, od 3. do 13. srpna, a nesl se v úplně jiném duchu než ten první. Nad táborem vlály ohromné vlajky, vedle skautských se zelenou lilí se objevil také nový symbol hnutí – červený srp na bílém pozadí. Vedení *Kruhu sv. Jiří* v čele s Kesslerem/Baloghem se rozhodlo pro tento znak, protože srp byl nejranějším maďarským zemědělským nástrojem a okolo 80 % maďarské menšiny v ČSR bylo agrárního zaměření. S tím se změnil i název hnutí na *Srp (Sarló)*. Pro účastníky sjezdu bylo připraveno první číslo osmistránkového tištěného časopisu *Vetés (Setba)*, který byl zamýšlený jako nové periodikum maďarských univerzitních studentů v ČSR, jehož redakce se ujal Rezső Limbacher/Peéry.⁶³ Součástí setkání v Gombaszögu byly kromě *regősjárás*⁶⁴ i přednášky a diskuse, kde se otevřela otázka leninské revoluce, postavení rolníka v nové společnosti a ideová orientace na Rusko.⁶⁵

Přeměna *Kruhu sv. Jiří* na hnutí *Srp* proběhla plynule nejprve v Bratislavě už v roce 1928,⁶⁶ poté v Brně roku 1929 a v Praze ještě o rok později. Vedení hnutí zůstalo nezměněné, proměnilo se pouze ideologické pozadí a prezentace hnutí navenek. Původně bylo pod záštitou *Československé maďarské skautské organizace (Csehszlovákiai Magyar Cserkészszövetség)*, ale ta v létě 1929 již odmítala dále spolupracovat, především kvůli odklonu hnutí od tradičního skautingu a jeho rostoucí politizaci. Taktéž přestala podporovat časopis *A Mi Lapunk*, jehož obsah tvořily tehdy už z drtivé většiny články členů *Srpu*. Ten se bez podpory shora ocitl na krátký čas v ilegalitě, ale protože se zájem hnutí změnil směrem na vzdělávání nové maďarské elity, dostali se pod ochranu CsMASz.⁶⁷ V Bratislavě započala spolupráce *Srpu* také s organizací MAKK, jež měla podobu společných seminářů a přednášek

⁶² Tamtéž, s. 182—184; MEZEY, László Miklós: *A „másult” ifjúságtól*, s. 37.

⁶³ Při příležitosti této události začali Rezső Limbacher a Edgár Kessler, oba ze smíšených rodin, oficiálně používat maďarská jména svých matek, tedy Rezső Peéry a Edgár Balogh. Pro přehled proto užívám obě příjmení s lomítkem.

⁶⁴ Tehdy už nazývány méně romanticky také jako *népismereti vándorlások* či *szociográfiai vándorlások*.

⁶⁵ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 192—199.

⁶⁶ Na podzim toho roku se z Prahy do Bratislavy přesunul Edgár Kessler/Balogh a s ním i vedení hnutí.

⁶⁷ Tamtéž, s. 204.

v maďarštině. Třetí číslo *Vetés*, které vyšlo v dubnu 1929, popisovalo program prvního semestru jako inspiraci pro pražské a brněnské kolegy k vytvoření obdobného systému.⁶⁸

Na přelomu dvacátých a třicátých let se hnutí *Srp* dostává do kontaktu s dělníky, kteří pod tíhou ekonomické krize přicházeli do měst hledat práci. Tento nový zájem o dělnickou otázku je přivedl do kontaktu s Lajosem Kassákem a jeho *Dělnickým kruhem* (*Munka-kör*) v Budapešti. Kassák se během krátké doby stal ideologickou osobností velké části hnutí *Srp*, a do jeho levicového časopisu *Munka* (*Práce*) začali hojně přispívat Edgár Kessler/Balogh, Rezső Szalatnai a další členové.⁶⁹ Ve *Vetés* z dubna 1929 byla popsána změna orientace *Srpu* novým socialistickým směrem v marxistickém duchu, s kritikou džentry a „odnárodněné“ aristokracie. Ostré levicové směřování *Srpu* vedlo v červnu 1929 k rozkolu v maďarské komunitě studentů na Německé technické univerzitě v Brně, kde sílilo napětí mezi *Corvinií* a přáteli hnutí *Srp*. Tento konflikt vedl k tomu, že členové *Srpu* byli vyloučeni z brněnské pobočky MAKK a z okruhu *Corvinie*, a jak v Brně, tak i v Praze začaly vznikat paralelní skupiny skautů mimo okruh *Srpu*. Maďarská menšinová společnost se rozdělila na sympatizanty a odpůrce hnutí. Lajos Scherer byl ze skautského vedení obviněn, že zaprodal časopis *A Mi Lapunk* členům *Srpu* a dovolil, aby jeho obsah získal politický ráz a přestal odrážet skautské zájmy.⁷⁰ Jako protiváha *A Mi Lapunk* byl v září 1929 založen v Komárně skautský měsíčník *Tábortűz*,⁷¹ jenž byl podporován katolickou církví a přispívali do něj mimo jiné i členové *Prohászka kruhu*. Tyto názorové rozbroje probíhaly též na stránkách *Prágai Magyar Hírlap*, kde byly publikovány většinou názory obhajující hnutí *Srp*, taktéž ve čtvrtém čísle *Vetés* byly citovány projevy podpory z mnoha stran. Názory *Srpu* byly šířeny nejen listem *Vetés*, ale také novým časopisem *Magyar Diákszemle* (*Maďarská studentská revue*), jenž byl sice vydáván organizací CsMASz, ale členové *Srpu* na něj i přesto měli nemalý vliv.⁷²

Významným milníkem v dějinách *Srpu* byla audience u prezidenta Masaryka v lednu 1930, kam byli jako zástupci hnutí vybráni Zoltán Boross, Edgár Kessler/Balogh a János Terebessy.⁷³ Výsledkem jednání byla prezidentova podpora hnutí, jak oficiální, tak finanční, a

⁶⁸ Jako reakce byly v letním semestru toho akademického roku spuštěny dva semináře na Německé technické univerzitě v Brně, byly to společenské vědy a inženýrství v maďarštině. V Praze na Univerzitě Karlově byl roku 1930 otevřen seminář o ženské otázce v menšině a problémech pracovních příležitostí pro ženské intelektuálky. Tamtéž, s. 206.

⁶⁹ G. KOMORÓCZY, Emőke: *Kassák és a magyar avantgárd mozgalom*. Budapest 1995, s. 57.

⁷⁰ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 240—242.

⁷¹ Digitalizovaný a dostupný z: <http://konyvtar.szmcs.sk/> [cit. 2. 4. 2023]

⁷² <https://adatbank.sk/lexikon/magyar-diakszemle/> [cit. 20. 5. 2023]; CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 245—247.

⁷³ BALOGH, Edgár: *A regősjárástól a munkásmozgalomig*. In: *Ez volt a Sarló*. Budapest 1978, s. 19.

přislíbení založení tzv. *Masarykovy Akademie*.⁷⁴ Rok 1930 byl zlomový také tím, že členové *Srpu* začali veřejně obhajovat kontroverzní myšlenku Podunajské konfederace po vzoru Lajose Kossutha z roku 1848, jež vzbuzovala odpor v Maďarsku, protože by znamenala propojení Maďarů s Čechy, Slováky, Rumuny, Chorvaty a Srby.⁷⁵ V maďarském parlamentu tato prohlášení vyvolala ostré reakce, noviny v Maďarském království tiskly články, jež členy hnutí *Srp* označovaly za zrádce, komunisty a špiony československého státu. V jejich neprospěch hrála také jejich levicová orientace; Maďarské království bylo silně konzervativní, komunistická strana tam fungovala v ilegalitě a socialistické aktivity byly pečlivě hlídány a omezovány. Zanedlouho byl všem členům *Srpu* zakázán vstup na území Maďarska. O této aféře bylo široce publikováno nejen v Maďarsku a Československu, ale i v tisku po celé Evropě. Vzdálenou podporu našli například u Oszkára Jásziho, bývalého ministra pro menšinové záležitosti v Károlyiho vládě z roku 1918, nicméně z maďarské strany přicházel v drtivé většině odpor a odsouzení. Jejich prvotní záměr propojení národa přes hranice a vybudování bratrství nakonec skončil tím, že se československá maďarská menšina lidu v Maďarsku ještě více odcizila. Ve všech studentských kulturních spolcích ti, kdo vyjádřili se *Srpem* solidaritu, byli často vyhozeni z kolejí, a dokonce z univerzit, někdo na protest odešel dobrovolně. Byla jim rušena členství ve společnostech a spolcích. Naopak u ostatních maďarských menšin v nástupnických státech našli pochopení a chválu, především sedmihradští Maďaři vyjadřovali své sympatie.⁷⁶

Když se v létě 1930 vrátili skauti pod vedením členů *Srpu* k sociografickému výzkumu na Slovensku a Podkarpatské Rusi, přicházeli tam s úplně jinými cíli než před pěti lety, když začínali s *regősjárás*. Tentokrát spíše než lidové písničky a zvyky chtěli zkoumat dopad ekonomické krize na život na vesnici a sociální problémy maďarské menšiny. Nové zkušenosti byly velmi odlišné od romantického pohledu dřívějších bardů,⁷⁷ ale změnil se i způsob, jakým k těmto cestám přistupovali. Dotazníky, které na sociografické výlety připravovali, byly plné

⁷⁴ Oficiálním názvem *Československá maďarská vědecká, literární a umělecká společnost*, viz POPÉLY, Gyula: *A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság*. Bratislava 1973.

⁷⁵ Veřejně tuto ideu prezentovali například při tzv. *aféře s věncem*, kdy zástupci *Srpu* přijeli do Budapešti na oslavy 15. března a chtěli položit na pomník Sándora Petőfiho věnec ozdobený nejen maďarskou trikolorou, ale taktéž slovanskými a rumunskými barvami, a dokonce rudou komunistickou stuhou. Policie to pochopila jako provokaci a jejich záměru zamezila. Společně s László Vassem a budapešťskými studenty se však podařilo zorganizovat alternativní položení věnce, a to na hrob Mihálye Táncsicse. Akce se obešla bez proslovů, nicméně vedení *Srpu* své ideje sepsalo a v bílé obálce slavnostně položilo vedle věnce. CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 268.

⁷⁶ Tamtéž, s. 261—276.

⁷⁷ Výsledky těchto cest byly zčásti publikovány v *Prágai Magyar Hírlap*, čímž se zachovala alespoň část zápisek, jelikož většina notesů, které skauti měli, se časem ztratila.

marxistické terminologie a politických otázek. V té době se část hnutí *Srpu* začala silně radikalizovat a stavět proti československému kapitalismu při pohledu na to, jak ekonomická krize hluboce zasáhla především rolníky a dělníky.⁷⁸ Radikálnější postoje byly podpořeny zkušenostmi Rezső Limbachera/Peéryho a Jánose Terebessyho, již se vrátili z Paříže, kde byli ovlivněni maďarskými komunisty a francouzskou intelektuální skupinou okolo Romaina Rolanda. Po návratu z Paříže začali více diskutovat s mladými komunistickými intelektuály ze slovenského DAVu,⁷⁹ a také navázali kontakt se Zoltánem Fábrym, jehož levicový časopis *Az Út (Cesta)* se stal novým fórem, skrze které členové *Srpu* mohli volně vyjadřovat své názory a polemiky.⁸⁰

Za začátek nové, radikální éry hnutí *Srpu*, a zároveň počátek jeho konce lze označit jimi organizovaný první národní kongres pro všechny maďarské univerzitní studenty v ČSR. Proběhl v Bratislavě na konci září 1931. Záměrem vůdců *Srpu* bylo vytvoření nového fóra univerzitních studentů jako konkurenci CsMASz, přilákání studentů na nový program hnutí a zároveň zaujmutí vůdčí role ve směřování maďarské menšiny. Účast však byla nevalná, jenom půl sta studentů se zúčastnilo celého pětidenního kongresu, spolu s několika reprezentanty české, slovenské a německé univerzitní mládeže. Tento kongres značně zhoršil vztahy s československou vládou, a publikace, jež následně vyšla pod názvem *A Sarló jegyében*⁸¹ (*Ve znamení Srpu*) byla zkonfiskována policií a silně zcenzurována, než dostala v roce 1932 povolení k vydání. Nicméně první, necenzurovaná verze se ještě předtím stihla dostat do oběhu, a proto probíhaly domovní prohlídky u členů *Srpu* a jeho sympatizantů.⁸²

Během podzimu 1931 byla v Bratislavě založena *Maďarská vědecká, literární a umělecká společnost v Československu (A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság)*, označovaná též jako *Masarykova akademie*. Vůdčí osobnosti *Srpu* ke spolupráci nebyli přizváni. Žádné oficiální prohlášení k této exkluzi vydáno nebylo, nicméně pravděpodobným důvodem byla silná radikalizace a skandalizace hnutí. Z okruhu *Srpu* byl do fungování *Masarykovy akademie* přizván pouze Kálmán Brogyáni, který byl obsazen

⁷⁸ Tamtéž, s. 285—296, 305—306.

⁷⁹ Davisté taktéž pořádali sociografické výlety po regionech Slovenska. GAŠPAREC, Ignác: *Sociografické zájazdy davistov*. Sociologický časopis, roč. 4, 1968, č. 3, s. 418—426.

⁸⁰ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 315—316.

⁸¹ *A Sarló jegyében. Az újarcú magyaroktól a magyar szocialistákig, a Sarló 1931-iki pozsonyi kongresszusának vitaanyaga*. Pozsony 1932.

⁸² CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 337—344.

na pozici předsedy uměleckého oddělení, a to jen díky tomu, že se těsně po kongresu v roce 1931 od hnutí kompletně a otevřeně distancoval.⁸³

První polovina třicátých let znamenala postupný úpadek a rozpad hnutí. Nejen, že nebyli přizváni ke spolupráci na *Masarykově akademii*, což byl cíl mnoha členů, kteří sbírali sociografický materiál, ale zároveň v té době mnoho starších členů končilo svá univerzitní studia a museli se více soustředit na osobní život. Svými radikálními názory se ideově rozcházeli s politickými stranami a svobodnými zednáři, kteří je dosud podporovali. Někteří členové se stali politicky nepohodlnými osobami jak pro československé, tak pro maďarské úřady, a byli sledováni či diskriminováni v hledání zaměstnání. Část hnutí se připojila ke komunistické straně. Jako poslední pomyslný hřebík do rakve *Srpu* byl soudní proces s jeho členem László Vassem v roce 1934, kde byl obviněn z iredenty a konspirace proti ČSR. Ze strachu před sílícím fašismem a maďarským nacionalismem začaly československé úřady prošetřovat pohyb a korespondenci každé osoby, jež by mohla představovat nebezpečí, a i když byl Vass po více než půl roce ve vazbě obvinění zproštěn, pro členy maďarské menšiny v ČSR fungoval proces jako varování, aby se od aktivit *Srpu* drželi dál. Toho roku analyzoval Edgár Kessler/Balogh v časopise *Az Út* rozpad hnutí Srp těsně předtím, než byl československými úřady vyhoštěn do Rumunska.⁸⁴

1.6. Prohászkyovy kruhy

Křesťansko-socialistické hnutí *Prohászkyovy kruhy* (*Prohászka Körök*) bylo založeno v listopadu 1930 v Praze a stejně jako *Srp* mělo kořeny ve skautských organizacích. Ideologickým základem mu byl neokatolicismus a papežské sociální encykliky *Rerum novarum* Lva XIII. a *Quadragesimo anno* Pia XI. a bylo silně ovlivněné především křesťanským socialismem Ottokára Prohászky,⁸⁵ na jehož počest bylo hnutí pojmenováno. Po založení pražské centrály vznikaly v následujících letech také regionální pobočky v Brně, Bratislavě a Košicích, později i v dalších slovenských městech obývaných maďarskou menšinou. V březnu

⁸³ POPÉLY, Gyula: *A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság*. Bratislava 1973; CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 345—349

⁸⁴ CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation*, s. 349—351.

⁸⁵ Ottokár Prohászka (1858—1927) byl významný představitel maďarského křesťanského socialismu. Narodil se v Nitre a v letech 1905—1927 působil jako biskup ve Stoličném Bělehradě. Do maďarštiny přeložil papežskou encykliku *Rerum novarum* a propagoval „maďarskou katolickou obrodu“. Byl taktéž známý svým antisemitismem, antikapitalismem a silným nacionalismem, pročež byl v očích katolické církve značně kontroverzní osobností. Více k jeho působení a vlivu na extrémní pravici v meziválečném Maďarsku viz FAZEKAS, Csaba: *The Genesis of 'Hungarism': Bishop Ottokár Prohászka and the Extremist Right in the 1920s*. Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, roč. 35, 2015, č. 5, s. 41—66.

1931 byly stanovy spolku schváleny pražským arcibiskupem, v září toho roku pak i na zasedání rady biskupů v Olomouci.⁸⁶ Nejvýznamnějším duchovním vůdcem byl od počátku košický kněz Miklós Pfeiffer, který působil v meziválečném období jako putovní farář maďarských studentů na československých univerzitách v Praze, Brně a Bratislavě. Spolu s pražskými studenty založil první skupinu *Prohászkových kruhů* a byl redaktorem spolkového periodika *Új Élet*, kde publikoval také mnoho vlastních textů.⁸⁷

Prohászkovy kruhy měly zpočátku podobný ideologický směr jako hnutí *Srp*, avšak od první poloviny třicátých let se od sebe začaly výrazně vzdalovat, především kvůli ostré levicové orientaci *Srpu*. Katolicky založený program prohászkovců byl v opozici vůči většině tehdejších ideologických proudů – bolševismu, fašismu, konzervativismu, liberalismu i mnohým verzím socialismu. Vedoucí představitelé hnutí se od těchto ideologií důrazně distancovali, přesto však byli československými úřady sledováni, i když nikdy nebyli prohlášeni za politicky podezřelý spolek. Kontakty s politickými stranami udržovali minimální, měli blízko pouze k OKSzP.⁸⁸

Hnutí *Prohászkových kruhů* bylo poměrně rozsáhlé, v roce 1932 mělo zhruba 250 aktivních členů, do roku 1938 se ale jejich počet ještě zvýšil, některé zdroje uvádějí až pět set, přičemž na vedení se podílelo asi 50 lidí.⁸⁹ Spolek měl národní charakter s ústředím v Praze, v regionech působily místní skupiny a společné záležitosti byly projednávány na každoročních celostátních sjezdech. Ústřední vedení a vedení regionálních poboček často tvořili stejní lidé, kteří vystudovali v Praze a po absolvování se vrátili zpět do svého rodiště. Nejaktivnější z poboček byla pražská skupina v čele s László Czvankem a Ferencem Sinkó, založená jako první roku 1930. Díky svému umístění v hlavním městě mohla organizovat akce většího rázu, například se podílela na velkém katolickém sjezdu v Praze roku 1935. Druhá největší místní skupina byla od roku 1932 v Bratislavě, kde byli vůdčími osobnostmi kupříkladu László Aixinger⁹⁰ či Kornél Diósi. Členové *Prohászkovy kruhy* v Bratislavě sehráli významnou roli při založení katedry maďarštiny na bratislavské univerzitě. Po mnichovské konferenci a

⁸⁶ SZENTTAMÁSI, István: *Magyar katolikusok Csehszlovákiában. Reform-mozgalmak a két világháború között (1918—1938)*. Katolikus Szemle, roč. 40, 1988, č. 4, s. 305.

⁸⁷ BAJCSI, Ildikó: *A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége az első Csehszlovák Köztársaságban. Generációs önszerveződés a keresztényszocialista ideológia jegyében*. Fórum. Társadalomtudományi Szemle, roč. 17, 2015, č. 4, s. 64—66.

⁸⁸ Tamtéž, s. 68.

⁸⁹ Tamtéž, s. 69. Mezi čestné členy patřila například Lujza Esterházy, sestra hraběte Jánose Esterházyho.

⁹⁰ Spolupracovník katolických mládežnických novin *Tábortűz* a vedoucí skautského oddílu bratislavských vysokoškoláků.

odtržení Slovenska v roce 1938 fungovala místní skupina i nadále jako jediná z *Prohászkových kruhů* na Slovensku.⁹¹

Původně pražští členové, jako například László Czvank, založili roku 1933 skupinu také v Lučenci. Ta měla okolo 25 členů a orientovala se na sociální osvětu, organizovala návštěvy chudinských čtvrtí či pomocné akce. Jejich cílem bylo sdružovat maďarskou katolickou mládež na středních školách. Existovaly i menší místní skupiny v Brně, Komárně a Nových Zámcích, ale jejich aktivity byly spíše na regionální bázi a v drobnějším měřítku. Například komárenská skupina se soustředila na misijní činnost, brněnská skupina byla tvořena mladými vysokoškoláky, již pořádali tematické přednášky o katolicismu a hospodářských problémech. Fungovaly též tzv. „východní skupiny“ v Košicích, Rimavské Sobotě a Rožňavě. Košická skupina fungovala už od roku 1932, a protože v Košicích sídlil Miklós Pfeiffer a Elemér Rády,⁹² byly zde projednávány otázky týkající se celostátního působení organizace.⁹³

Časopis *Új Élet (Nový život)* byl hlavní tiskovým orgánem hnutí, i když texty členů *Prohászkových kruhů* vycházely i v několika dalších maďarských katolických periodikách v ČSR.⁹⁴ *Új Élet* vycházel od roku 1932 v Košicích a poté v letech 1941—1944 v Budapešti, kde zanikl během německé okupace. Prvním šéfredaktorem byl Elemér Rády, od něhož funkci v roce 1935 převzal Ferenc Sinkó a nakonec od roku 1939 až do zániku časopisu ho vedl Károly András. Celkem vyšlo 130 čísel, přispěvatelé byli nejen Maďaři z Československa, ale též z Rumunska a Jugoslávie, či emigranti z Ameriky. Do *Új Élet* psali i čeští katoličtí autoři (např. Jaroslav Durych), byly tam také často publikovány maďarské překlady české a slovenské poezie.⁹⁵ *Új Élet* byl jedním z nejvýznamnějších kulturních a společensko-kritických časopisů své doby, který soustavně reagoval na evropská intelektuální hnutí a usiloval o nezávislost a objektivní přístup.⁹⁶

Aktivity *Prohászkových kruhů* se v průběhu let značně proměnily. Počáteční ideologická práce, jež spočívala v organizaci různých diskusních setkání a přednášek, se

⁹¹ Tamtéž, s. 72—75.

⁹² Elemér Rády (1910—1942) byl hlavním organizátorem a prvním předsedou *Prohászkových kruhů*, do roku 1935 šéfredaktorem časopisu *Új Élet*. <https://adatbank.sk/lexikon/rady-elemer/> [cit. 2. 6. 2023].

⁹³ BAJCSI, Ildikó: *A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége*, s. 76—82.

⁹⁴ Např. *Krisztus Királysága*, *Új Szív*, *Virágoskert*, a také *Katholikus Nő* (jediná tiskovina ženského maďarského hnutí na území Československa, jejíž šéfredaktorkou byla Sára Salkaházi, která udržovala s *Prohászkovými kruhy* úzké kontakty). Tamtéž, s. 63

⁹⁵ Najdeme tam mj. básně Rudolfa Dilonga, Pavola Gašparoviče Hlbiny, Fráni Šrámka, Jaroslava Vrchlického, Jiřího Wolкера a Jana Zahradníčka v překladech Jánose Darvase, Győző Sipose a Bély Horvátha. Česká a slovenská literatura se též objevovala v recenzích a literárních studiích.

⁹⁶ SZENTTAMÁSI, István: *Magyar katolikusok Csehszlovákiában*, s. 308; RONCZ, Melinda, SEBŐ BUGÁR, Beáta: *Új Élet repertórium (1932—1943)*. Somorja 2015, s. [3]—[5].

později rozšiřovala praktickým směrem. Byly pořádány studentské tábory, celostátní sjezdy a přednáškové cykly. Ve městech a vesnicích byly otevřeny knihovny a sdružovány sportovní skupiny. Stejně jako v hnutí *Srp* se členové *Prohászkových kruhů* zabývali sociografickým výzkumem. Úzce spolupracovali se *Sdružením katolícké mládeže Slovenska* (*Szlovenszkói Katolikus Ifjúsági Egyesület*, SzKIE), se kterým společně pořádali bezplatné letní tábory pro mladé dělníky (hlavně horníky). Kontakty udržovali také s maďarským ženským hnutím v ČSR pod vedením Lujzy Esterházy.⁹⁷

Fungování *Prohászkových kruhů* bylo negativně ovlivněno událostmi první vídeňské arbitráže, která vedla po roce 1938 k tomu, že se většina prohászkovců ocitla na území Maďarska. Část hnutí se poté připojila k maďarskému *Prohászkovu hnutí* (*Prohászka Mozgalom*), jehož pobočky byly založeny nejprve v Budapešti, a poté v Debrecíně. Jediná skupina *Prohászkových kruhů*, která byla stále aktivní až do konce války, byla bratislavská.⁹⁸

1.7. Petőfiho kruh

V Praze fungovaly kromě studentských spolků i sdružení kulturní, jako byl například od konce roku 1936 *Petőfiho kruh* (*Petőfi Kör*),⁹⁹ pražský pobočný spolek *Svazu maďarské mládeže* (*Magyar Fiatalok Szövetsége*).¹⁰⁰ O *Petőfiho kruhu* již nemáme mnoho informací, nejvíce dobových zdrojů pochází z ostravského levicového deníku *Magyar Nap*, jenž informoval nejen o vzniku *Petőfiho kruhu*, ale také podrobně o jeho aktivitách a větších akcích, nicméně o vnitřním fungování spolku dnes už moc zjistit nelze. *Petőfiho kruh* v Praze vznikl jako jeden z mnoha spolků, které navazovaly na kult maďarského básníka Sándora Petőfiho, jenž byl symbolem maďarství a jednotícím prvkem Maďarů po celém světě. *Petőfiho kruhy* vznikly v minulosti také např. v New Yorku, Jižní Americe, Paříži, Moskvě či Bukurešti; tam, kde žila početnější maďarská komunita. Měl narozdíl od studentských spolků za cíl propojit Maďary ze všech sfér společnosti; studenty, dělníky i úředníky. V první řadě se zaměřoval na Maďary v Praze, již se rychleji asimilovali, jelikož byli plně obklopeni slovanským jazykem a museli se tomu přizpůsobovat. Cílem členů *Petőfiho kruhu* byla propagace maďarské kultury, chtěli bořit

⁹⁷ SZENTTAMÁSI, István: *Magyar katolikusok Csehszlovákiában*, s. 307. Pro více informací ke kulturní práci maďarských žen v meziválečném Československu viz BAJCSI, Ildikó: *Női szerepek kisebbségi helyezetben. Magyar női sorsok a két világháború közötti Csehszlovákiában*. Fórum. Társadalomtudományi Szemle, roč. 16, 2014, č. 1, s. 131—156.

⁹⁸ BAJCSI, Ildikó: *A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége*, s. 83.

⁹⁹ KISS, József: *Volt egyszer Prágában egy Petőfi Kör*. Prágai Tükör, roč. 15, 2007, č. 1, s. 23.

¹⁰⁰ Spolek zastřešující maďarské kulturní skupiny v ČSR, fungující pod vlivem maďarské odnože *Československé komunistické strany*. <https://adatbank.sk/kronologia/1936-oktober-4/> [cit. 10. 6. 2023]

mýty ohledně maďarské menšiny v ČSR, spojené s iredentismem a politickou nespolehlivostí, a činili tak skrze maďarský intelektuální odkaz a klasická díla (např. Berzenyi, Katona, Petőfi, Ady). Zároveň chtěli Maďarům v ČSR ukázat kulturu českou a slovenskou, aby toto obohacování bylo vzájemné, proto do svých aktivit zapojovali nejen maďarskou komunitu v Praze, ale také české a slovenské spisovatele, umělce a vědce. Pořádali přednášky, diskuzní večery, pěvecká a herecká vystoupení.¹⁰¹

Magyar Nap kupříkladu informoval o velké události z 20. října 1937.¹⁰² *Petőfiho kruh* tehdy uspořádal literární večer a setkání s autory časopisu *Szép Szó*.¹⁰³ V soukromém sále hotelu Zlatá Husa na Václavském náměstí se sešla velmi rozmanitá společnost; kromě spisovatelů z Budapešti se přijeli podívat také představitelé československého veřejného života, politici a zástupci menšinových organizací. Váženým hostem byl také Anton Straka, bývalý tiskový atašé československého velvyslanectví v Budapešti, jenž byl známou osobností česko-maďarského kulturního kontaktu. Z československých literátů navštívili večer například F. X. Šalda a Laco Novomeský,¹⁰⁴ v maďarské části publika byli mimo jiné István Borsody, Pál Szvátók a László Vass, nechyběli také pracovníci československých a německých novin. Slavnostní prezentaci o úloze kulturního časopisu *Szép Szó* přednesl Pál Ignótus, syn Huga Veigelsberga/Ignota, zakladatele časopisu *Nyugat*.¹⁰⁵

Jiný kulturní večer uspořádal *Petőfiho kruh* v prosinci roku 1937, kdy pozval do hlavního sálu Měšťanské besedy v Praze maďarské vojáky, již byli tou dobou posádkou v Praze.¹⁰⁶ Podle dojmů reportéra z *Magyar Nap* byli vojáci zpočátku nedůvěřiví, nečekali, že tento večer pořádají Maďaři Maďarům. Na začátku vzdali společně hold nedávno zesnulému prezidentu Masarykovi. Během večera proběhlo několik kulturních vystoupení, včetně recitace maďarských, českých a slovenských básní (Wolker, Novomeský, Ady, Attila József a další). Zástupci *Petőfiho kruhu* vojáky též informovali, že v Praze je možno u nich navštívit knihovnu s maďarskými novinami a knihami, která čítala téměř tisíc svazků shromážděných z darů veřejnosti.¹⁰⁷ *Petőfiho kruh* také nabízel Maďarům v Praze bezplatné jazykové kurzy češtiny, ruštiny, slovenštiny, angličtiny, francouzštiny a němčiny, aby byli více konkurenceschopní

¹⁰¹ "Petőfi Sándor-Kör" Prágában. *Magyar Nap*, roč. 1, 1936. november 12., č. 211, s. 4.

¹⁰² Nagy magyar ünnep Prágában. *Magyar Nap*, roč. 2, 1937. október 21., č. 244, s. 3.

¹⁰³ <https://mek.oszk.hu/02200/02228/html/06/113.html> [10. 6. 2023]

¹⁰⁴ KISS, József: *Volt egyszer Prágában egy Petőfi Kör*, s. 24.

¹⁰⁵ Nagy magyar ünnep Prágában. *Magyar Nap*, roč. 2, 1937. október 21., č. 244, s. 3.

¹⁰⁶ Šlo o vojáky československé armády, kteří byli původem Maďaři ze Slovenska.

¹⁰⁷ *A Petőfi Sándor-Kör a prágai magyar katonák között*. *Magyar Nap*, roč. 2, 1937. december 16., č. 290, s. 4. Knihy se bohužel ztratily a knihovna zanikla během války a následné perzekuce Maďarů v ČSR. KISS, József: *Volt egyszer Prágában egy Petőfi Kör*, s. 29.

na československém trhu práce. Vyučována byla taktéž maďarština pro ty, kteří už byli více asimilovaní a svůj rodný jazyk zapomínali.¹⁰⁸

1.8. Dopady druhé světové války na maďarský spolkový život v ČSR

Podzim 1938 byl pro fungování menšinových spolků zlomový. Maďarští studenti se začali hlásit na univerzity v Maďarském království a na československých školách zůstali pouze ti, jimž zbývaly k absolutoriu poslední zkoušky. Brněnská pobočka MAKK se sloučila s *Corvinií*, která však o rok později zanikla. Svou činnost ukončily pražské a brněnské *Prohászkovy kruhy*, CsMASz se po své poslední schůzi 22. února 1939 též rozpadl. Dne 31. března 1939 vešlo v platnost vládní nařízení č. 97/1939 Sb. o právu spolčovacím,¹⁰⁹ jež bylo i pro drtivou většinu zbylých maďarských spolků v ČSR likvidační. Během války ve velmi omezené míře fungovaly jen *Prohászkův kruh* a MAKK v Bratislavě. Na jaře 1942 vydalo bratislavské policejní ředitelství oběžník s výzvou ke změně stanov spolků, které se měly řídit tzv. árijským paragrafem, jenž zakazoval osobám židovského původu být nadále členy jakýchkoli organizací. Dodržování nařízení nebylo důsledně kontrolováno, avšak společenské události MAKK navštěvovali kromě studentů a politiků¹¹⁰ též udavači a jiné živly, tudíž bylo nebezpečné nařízení jakkoli obcházet. Přiblížením válečné fronty k Bratislavě se rozpadly zbytky členské základny MAKK. Někteří maďarští studenti zahynuli při účasti ve Slovenském národním povstání, mnozí byli povoláni k hloubení zákopů. Činnost spolku byla zastavena, bratislavské prostory MAKK včetně knihovny byly vyrabovány. Dne 30. srpna 1945 oficiálně zanikl jak MAKK, tak také poslední *Prohászkův kruh*. Poslední tajemník MAKK dal při úklidu prostor pokyn, aby byly všechny spolkové dokumenty spáleny.¹¹¹

1.9. Jó Barát a poválečné osudy československých Maďarů

Vládní program, vyhlášený 5. dubna 1945 v Košicích, byl určujícím dokumentem obnovené Československé republiky. Proklamoval rovnoprávnost Čechů a Slováků, kdežto Němce a Maďary prohlašoval za válečné zločince a uplatňoval na ně princip kolektivní viny. Realizaci

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 28.

¹⁰⁹ V celém znění dostupné např. zde: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7772/1/2/vladni-narizeni-c-97-1939-sb-jimz-se-meni-zakon-ze-dne-15-listopadu-1867-c-134-rz-o-pravu-spolcovacim-a-cini-nektera-opatreni-tykajici-se-spolku/vladni-narizeni-c-97-1939-sb-jimz-se-meni-zakon-ze-dne-15-listopadu-1867-c-134-rz-o-pravu-spolcovacim-a-cini-nektera-opatreni-tykajici-se-spolku> [cit. 29. 6. 2023]

¹¹⁰ Kupříkladu Antal Kovács, funkcionář *Deutsche Partei*.

¹¹¹ FOGARASSY, László: *Adalék egy föiskolás mozgalom történetéhez*. Irodalmi Szemle, roč. 34, 1991, č. 12, s. 1237—1246.

vládního programu zajišťovaly prezidentské dekrety, zákony a nařízení vydávaná Slovenskou národní radou. Z nich byl pro maďarskou menšinu nejzávažnější dekret prezidenta republiky z 2. 8. 1945, který je automaticky zbavil státního občanství, což s sebou neslo i odnětí důchodů a dalších státních příspěvků a vyřazení ze státního zaměstnání. Ve veřejném životě bylo zakázáno používání maďarského jazyka, studenti byli vyloučeni z vysokých škol, kulturní spolky byly rozpuštěny, vklady v maďarských bankách zmrazeny.¹¹²

V roce 1946 začaly deportace Maďarů na veřejné práce do Čech a na Moravu, jež měly jednak vyrovnat nedostatek pracovních sil způsobený odsunem zde žijících sudetských Němců, jednak uvolnit místo Slovákům, kteří byli na Slovensko přesídleni z Maďarska. Již na podzim 1945 bylo z jihozápadních oblastí Slovenska odvezeno více než 9 000 Maďarů na práce ve veřejném zemědělství. Po úplném odsunu Němců začal na jaře 1946 opět „nábor“ pracovních sil, kdy se na přesun do Čech mohli zájemci hlásit dobrovolně. Hromadné deportace trvaly od listopadu 1946 do února 1947, přičemž bylo v tomto období napříč celou republikou v nevytopených dobytčích vagonch převezeno zhruba 44 000 osob. Při realizaci akce pomáhala armáda a policie, a po cestě, jež často trvala několik dní, si na českých nádražích zemědělci vybírali potřebnou pracovní sílu. Majetek, který deportovaní doma zanechali, přidělil stát tzv. „správcům“, již se zpočátku stali pouhými správci majetku, časem však postupně jeho vlastníky.¹¹³

Deportace Maďarů na nucené práce byly rovněž součástí nátlaku na Maďarsko, aby akceptovalo a realizovalo dohodu o výměně obyvatelstva. Postupimská mírová konference v létě roku 1945 dala československé vládě volnou ruku pouze v případě sudetských Němců a ohledně maďarské menšiny navrhla dohodu mezi československou a maďarskou vládou. S podporou Sovětského svazu se Praze podařilo přesvědčit maďarskou vládu, aby 27. 2. 1946 podepsala dohodu o výměně obyvatelstva.¹¹⁴ Podle podmínek dohody, kterou podepsali ministři zahraničí János Gyöngyösi a Vladimír Clementis, měly československé úřady právo přesídlit do Maďarska tolik slovenských Maďarů, kolik maďarských Slováků se dobrovolně přihlásí k přesídlení na Slovensko. Po podpisu dohody zahájily slovenské úřady rozsáhlou náborovou kampaň mezi Slováky žijícími v Maďarsku.¹¹⁵ Výměna obyvatelstva začala v dubnu

¹¹² ŠUTAJ, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Prešov 2005, s. 15—16.

¹¹³ Tamtéž, s. 45—65.

¹¹⁴ Podrobněji viz IRMANOVÁ, Eva: *Jednání československé a maďarské vlády o výměně obyvatelstva v Praze v prosinci 1945 a v únoru 1946*. In: JANUŠKA, Jiri, BERKES, Tamás (eds.): *Hungarobohemica Pragensia. Studie k 60. narozeninám Evžena Gála/Tanulmányok Gál Jenő 60. születésnapjára*. Praha 2017, s. 219—227.

¹¹⁵ Podrobněji viz HELDÁKOVÁ, Lucia: *Mať volá! Propaganda výmeny obyvatelstva medzi Československom a Maďarskom – teoretické a historické aspekty*. Košice 2020.

1947, přičemž část obyvatelstva migrovala mezi oběma státy i mimo oficiální rámec dohody. Podle definitivních výpočtů z konce padesátých let přesídlilo z ČSR do Maďarska necelých 90 tisíc osob, z Maďarska do ČSR pak bezmála 72 tisíc osob.¹¹⁶

Dne 17. 6. 1946 vydala československá vláda nařízení o tzv. reslovakizaci. Vycházela z předpokladu, že Maďaři žijící na Slovensku byli ve skutečnosti Slováci, kteří byli v průběhu staletí pomadřarštěni a nyní dostali možnost se reslovakizovat. Reslovakizovaným osobám bylo navráceno státní občanství, jejich jména byla vyškrtnuta ze seznamu osob určených k deportaci či přesídlení a byl jim vrácen zabavený majetek. Reslovakizační výbory byly pověřeny nejen posuzováním obdržených žádostí, ale též propagandou. Letáky často varovaly maďarské obyvatelstvo, že reslovakizace je poslední šancí, jak si zajistit svobodný život. Značná část maďarského obyvatelstva na to přistoupila z obav o budoucnost. Komisi se přihlásilo více než 300 000 Maďarů, kteří požádali o reslovakizaci.¹¹⁷ Dne 25. 2. 1948 došlo v ČSR ke komunistickému převratu, který ale zpočátku nijak nepřispěl ke zlepšení situace maďarské menšiny, jež postupně získávala svá občanství a práva zpět až v průběhu roku 1949.¹¹⁸

Pro maďarský tisk v ČSR byly poválečné roky kritické, v důsledku Benešových dekretů nesměla v letech 1945—1948 vycházet žádná periodika v maďarštině. Bezprostředně po válce se objevil samizdat, který informoval o neutěšené situaci Maďarů v Československu a protestoval proti porušování menšinových práv. Samizdatové noviny *Gyepű Hangja* vycházely na západě a *Észak Szava* na východě Slovenska,¹¹⁹ obě začal nezávisle na sobě vydávat ilegální *Československý maďarský demokratický lidový svaz (Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség)* na podzim roku 1946.¹²⁰ Obě periodika vycházela v rukopisné podobě ve formátu A4, většinou ve formě pouhých dvoustran.¹²¹ V Budapešti v letech 1947—1949 vycházel týdeník *Új Otthon*, jenž se zabýval situací Maďarů přesídlených v rámci výměny obyvatelstva, i těch, kteří na Slovensku zůstali. Časopis *Új Otthon* byl po několik měsíců

¹¹⁶ ŠUTAJ, Štefan: "Akcia Juh". *Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 8. Praha 1993, s. 14.

¹¹⁷ Reslovakizaci se podrobně věnuje ve třetím díle své trilogie Katalin Vadkerty. VADKERTY, Katalin: *A kitelepítéstől a reszlovakizációig 1945—1948. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945—1948 közötti történetéről*. Pozsony 2007, s. 309—405.

¹¹⁸ ŠUTAJ, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*, s. 86—87.

¹¹⁹ *Rejtőzö kiadványok 1946—1947*. In: FÓNOD, Zoltán (ed.): *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918—2004*. Pozsony 2004, s. 347.

¹²⁰ Ten měl dvě centra, v Bratislavě a Rožňavě. Jeho cílem bylo dokumentovat situaci Maďarů v ČSR a informovat úřady v Maďarsku o špatném zacházení s maďarskou menšinou. Podrobněji viz BUKOVSKÝ, László: *A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség és a Mindszenty-per szlovákiai recepciója*. Budapest—Somorja 2016.

¹²¹ Tamtéž, s. 72—74.

sehnatelný i na území ČSR, nicméně poté byl zakázán československými úřady, protože reflektoval špatné podmínky menšiny.¹²²

Poté, co muselo být přesídlování Maďarů zastaveno, se postoj úřadů změnil, nicméně na konci čtyřicátých let byly nejen maďarské, ale i české a slovenské noviny nuceny sloužit komunistické diktatuře. V důsledku sovětského a maďarského tlaku byla československá vláda nucena hledat řešení maďarské otázky.¹²³ V srpnu 1945 předložil pověřenec pro školství a osvětu Laco Novomeský předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi návrh na vydávání maďarského periodika, které později s úředním povolením vycházelo pod názvem *Jó Barát* (*Dobrý přítel*). Skutečnost, že týdeník měl poskytovat pomoc lidem přesídleným do bývalých Sudet či na Moravu, byla jen jedním z aspektů této iniciativy. Druhým bylo, že redakce využívala politickou agitaci, která čtenářům podsouvala, aby se smířili se svou novou situací a považovali nucené přesídlení za svůj domov. Týdeník vydávalo Ministerstvo zemědělství a veřejné péče a jeho šéfredaktorem byl zaměstnanec ministerstva Imre Szily.¹²⁴

Jó Barát byl důležitým zdrojem informací, které by se přesídlenci jinak těžko dozvěděli, například sděloval podmínky znovuzískání československého občanství, informoval o nových zákonech, vyhláškách či pracovních záležitostech, na co mají pracující nárok a jaké jsou jejich povinnosti. Především však přesídlence skrze časopis české úřady přesvědčovaly, aby zůstali v Čechách a na Moravě, propagovaly výhody trvalého přesídlení a odrazovaly od návratu na Slovensko (jako důvody udávaly obsazení kolonisty z Maďarska a severního Slovenska, nedostatek půdy a práce). *Jó Barát* vycházel od července 1948 do dubna 1949, kdy byla maďarská otázka v očích československé vlády považována za víceméně uzavřenou.¹²⁵

V prosinci 1948 začaly z iniciativy vedení komunistické strany vycházet noviny *Új Szó* (*Nové slovo*), redigované Gyulou Lőrinczem. Zpočátku fungovaly jako týdeník, ale od května 1949 se přeměnily na deník. Noviny měly v maďarské menšině velký úspěch, což se příliš nelíbilo vedení strany, která na počátku roku 1949 pro jistotu snížila náklad a zakázala jeho distribuci v regionech obývaných Slováky a reslovakizovanými Maďary.¹²⁶

¹²² *Új Otthon*. In: FÓNOD, Zoltán (ed.): *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918—2004*. Pozsony 2004, s. 438.

¹²³ POPÉLY, Árpád: *A magyar lakosság felemás integrációja Csehszlovákiában (1948—1950)*. *Pro Minoritate*, roč. 25, 2016, č. 2, s. 98.

¹²⁴ NESZMÉRI, Csilla: *Csehszlovákiai magyar sajtó. A Jó Barát*. *Pro Minoritate*, roč. 16, 2007, č. 3—4, s. 148; POPÉLY, Árpád: *A magyar lakosság felemás integrációja Csehszlovákiában (1948—1950)*. *Pro Minoritate*, roč. 25, 2016, č. 2, s. 96—97.

¹²⁵ NESZMÉRI, Csilla: *Csehszlovákiai magyar sajtó*, s. 152—162.

¹²⁶ POPÉLY, Árpád: *A magyar lakosság felemás integrációja*, s. 102.

V březnu 1949 byl založen *Kulturni spolek maďarských pracujících v Československu* (*Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete*, zkráceně *Csemadok*), jenž byl první oficiální poválečnou organizací maďarské menšiny v ČSR. Na post předsedy byl dosazen Gyula Lőrincz. Kvůli sporům ohledně členství reslovakizovaných Maďarů dlouho odmítaly úřady schválit stanovy spolku, ale nakonec došlo k usnesení, že členy Csemadoku se mohou stát všichni českoslovenští občané.¹²⁷ V reakci na tuto skutečnost začaly kromě místních organizací Csemadoku na Slovensku vznikat i pobočky v Čechách a na Moravě, například v Karlových Varech, Sokolově, Chomutově, Lokti, Kynšperku, Opavě, Ostravě a jinde. Byly zakládány tak rychle, že již po krátké době ústřední výbor Csemadoku vytvořil výbory okresní, v Karlových Varech výbor krajský a v Praze dokonce výbor koordinační. Nefungovaly však dlouho, činnost Csemadoku byla politicky ohraničena na území Slovenska a informace o českých pobočkách byly z archivu Csemadoku vymazány. S velkou pravděpodobností byly důvodem obavy, že by sdružování přesídlených Maďarů do místních skupin zkomplikovalo politiky kýženou rychlou asimilaci a rozmělnění ve většinové společnosti.¹²⁸

Nucené přesídlení části maďarské menšiny ze Slovenska na území Čech a Moravy bylo během období komunistické diktatury jako téma naprosté tabu. Poprvé se mu věnuje Kálmán Janics v exilovém spise *A hontalanság évei (Roky bez domoviny)*, který vyšel ve švýcarském Bernu v roce 1979. Otevřeně se poválečným osudům Maďarů bylo možné věnovat až po sametové revoluci. Jeden z prvních textů, jenž obsahuje vzpomínky přesídlených, vyšel již v květnu 1990 jako pětidílný seriál v týdeníku *A Hét*. Jeho autoři Ádám Badin a István Lékó se vydali za Maďary, kteří v českých městech po přesídlení zůstali, a probírali s nimi těžké živobytí ve zdevastovaném pohraničí a jejich začlenění do české společnosti. Rozhovory jsou prokládány úryvky z časopisu *Jó Barát*, na nichž ilustrují ostrý kontrast reality s nadšenou propagandou. Lékó a Badin se zaměřili na severozápadní Čechy, kde se podle jejich informací na konci osmdesátých let nacházelo 80 % maďarské diaspory v české části ČSR. Respondenty hledali pomocí telefonních seznamů; najít kontakty bylo obtížné, protože o sobě jednotlivci často ani nevěděli. Článek vznikl ještě před sametovou revolucí, ale kvůli tehdejší kontroverznosti tématu jej mohli publikovat až v roce 1990.¹²⁹

¹²⁷ Tamtéž, s. 103.

¹²⁸ MOLNÁR, Imre: *Kapitoly z poválečných dějin Maďarů vysídlených do Čech*. Střední Evropa, roč. 7, 1991, č. 19, s. 87.

¹²⁹ LÉKÓ, István, BADIN, Ádám: *Szórványmagyarok. Csehország anno 1989*. *A Hét*, roč. 35, 1990. május 4., č. 18, s. 16—17; 1990. május 11., č. 19, s. 14—15; 1990. május 18., č. 20, s. 14—15; 1990. május 25., č. 21, s. 14—15; 1990. június 1., č. 22, s. 11.

2. Maďarské studentské spolky v Čechách a na Moravě od padesátých let do současnosti

V následující kapitole se věnuji především spolkům na území Čech a Moravy, nicméně krátký úsek pojednává také o *Studentské síti*, jež sice dnes funguje na území Slovenské republiky, nicméně její počátky jsou spjaty s pražským a brněnským spolkem, které jsou dodnes její součástí. Zvláštní podkapitoly jsou věnovány spolkovým časopisům *Knédli* a *Sárga Szamár*, jež slouží také jako zdroje informací k této práci, jelikož však jejich periodicitu byla netypicky značena, jsou tomu přizpůsobeny citace v poznámkovém aparátu. Časopis *Knédli* byl označován tzv. *registrační značkou (lajstromjel)*, jež byla dosti nahodilá, zároveň byl nejasné periodicity bez popisu ročníku nebo čísla, nicméně v tiráži bylo zapisováno datum vydání. V tomto případě tedy v citacích uvádím datum vydání, registrační značku a v hranatých závorkách zapsaný ročník a pořadové číslo identifikované podle sekundární literatury. *Sárga Szamár* měl během své přerušované existence několik různých značení periodicity, většinou ale bez udání ročníku a čísla. Jediným společným prvkem byl měsíc a rok vydání, pro zjednodušení tedy v poznámkovém aparátu odkazují na tyto informace. Výjimkou je jediné existující číslo *Vén Szamár*, jež obsahuje veškeré potřebné údaje a je tedy citováno obvyklým způsobem.

2.1. Studentský kroužek Endre Adyho v Praze

Poválečná perzekuce maďarského obyvatelstva v ČSR vedla k přerušení tradice maďarských studentských spolků. Maďarští studenti se na československé univerzity vraceli až v padesátých letech, kdy často ani netuší, že fungoval spolkový život v meziválečném období. U zrodu poválečného maďarského života stáli pražští studenti, kteří se angažovali nejen v univerzitním mikrosvětě, ale tvořili i důležitou součást menšinové maďarské společnosti v Československu. Na ně pak v šedesátých letech navazovaly další mládežnické spolky v Brně a na Slovensku.

Počátky pražského spolku studentů spadají do druhé poloviny padesátých let, konkrétně do podzimu 1956, kdy povstání v Budapešti ovlivnilo mj. i maďarské studenty v Československu a posílilo jejich maďarské národní vědomí a pocit sounáležitosti. Již dříve se skupiny maďarských studentů setkávaly, ale neorganizovaně a izolovaně, a s ideou studentského spolku přišel až Levente Varga spolu se svým spolubydlícím Józsefem Reiterem. Oba si vyprosili na vrátnicích koleji seznamy ubytovaných a oslovili ty, již měli maďarsky znějící jméno. Nakonec se jim na první schůzce v akademickém roce 1957/1958 podařilo shromáždit přes 80 lidí. Bylo to poprvé, kdy se sešlo více maďarských studentů pohromadě, z různých oborů a kolejí, kteří se předtím mezi sebou neznali. Raná setkání probíhala

v prostorách studentských kolejí (Jednota, Budeč, koleje reformovaných teologů¹³⁰), a o rok či dva později se jim podařilo pronajmout prostor v restauraci U Fleků, v šedesátých letech pak pořádali velké schůzky v klubu Ministerstva stavebnictví v Praze-Podolí. Ačkoli nebyl spolek nikde oficiálně registrován, mohl fungovat a pronajímat si prostory díky písemnému doporučení, jež Reiter s Vargou získali od vedoucího tajemníka pražské pobočky *Československého svazu mládeže*. Toto doporučení jim až do poloviny sedmdesátých let umožnilo pořádat akce a provozovat spolkovou činnost.¹³¹

V rámci spolku se postupně vytvářely jednotlivé zájmové kroužky, které si žily vlastním životem. Vznikla tak skupina literární, jež se později věnovala vydávání časopisu *Homokóra*, dále také sekce hudební, turistická, fotografická a výtvarná. Spolek pořádal poznávací výlety po českých městech, lyžařské kurzy v Krkonoších či každoroční prvomájový výjezd na Karlštejn. Roku 1963 vznikla tradice maďarských společenských pátků v kavárně Arco naproti nádraží Praha – střed (dnes Masarykovo), kterých se účastnili kromě maďarských studentů a hostů též spřízněné duše a mentoři spolku Petr Rákos,¹³² Josef Blaskovics¹³³ a Julius Bredár.¹³⁴ I přes čím dál bohatší repertoár aktivit neměl spolek stále ještě své jméno, označovali se pouze jako *maďarská setkání (magyar találkozók)*, až roku 1964 s nástupem Árpáda Duky Zólyomiho na post předsedy padlo rozhodnutí název vymyslet. Na základě demokratického hlasování si zvolili za svého patrona Endre Adyho,¹³⁵ a na schůzi v roce 1965 byl oficiálně přijat název *Studentský kroužek Endre Adyho (Ady Endre Diákkör, AED)*.¹³⁶ AED sdružoval

¹³⁰ Nejvíce maďarských studentů se v padesátých letech sešlo na Evangelické teologické fakultě, jež byla v letech 1948—1968 rozdělena na dvě části: Husovu československou bohosloveckou fakultu a maďarskými studenty navštěvovanou Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu. LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön. A prágai Ady Endre Diákkör története 1957—2011*. Pozsony 2012, s. 21; ROSKOVEC, Jan, HALAMA, Ota: *Sto let Evangelické teologické fakulty v Praze*. Praha 2019, s. 14.

¹³¹ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 21—23.

¹³² Petr Rákos (1925—2002) byl přední český hungarista, literární vědec a překladatel z maďarštiny, který působil na FF UK v Praze. *Petr Rákos*. In: JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018, s. 249—251.

¹³³ Josef Blaskovics (1910—1990) působil na FF UK jako docent turecké filologie a vyučoval maďarštinu na kurzech pro Čechy. *Josef Blaskovics*. In: JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018, s. 216—217.

¹³⁴ Julius Bredár (1924—2016) byl lingvista a učitel maďarštiny na FF UK v Praze. *Julius Bredár*. In: JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018, s. 227—228.

¹³⁵ Druhou navrhovanou možností byl Attila József, kterého si nakonec zvolili maďarští studenti v Bratislavě, již ještě téhož roku založili *Klub mládeže Attily Józsefa (József Attila Ifjúsági Klub, JAİK)*.

¹³⁶ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 38—43.

především pražské maďarské studenty, nicméně kontakty udržoval i se studenty v Brně,¹³⁷ Hradci Králové,¹³⁸ Pardubicích¹³⁹ a Poděbradech.¹⁴⁰

V Poděbradech sídlila část Fakulty elektrotechnického inženýrství ČVUT, kde studenti absolvovali první dva roky, a poté se přesouvali k dokončení svých studií do Prahy. Poděbradští maďarští studenti¹⁴¹ udržovali s pražskou základnou AED úzké styky, v sedmdesátých letech se mj. podíleli na předsednictví spolku, kdy v době vnitřních rozkolů pomáhali scelit zneprátelené frakce.¹⁴² Ačkoli studovali elektrotechniku, zajímali se i o kulturu a literaturu, proto v listopadu 1969 založili *Literární společnost Arcél (Arcél Irodalmi Társaság, AIT)*, ve které se společně zabývali kromě čtení poezie a prózy i vlastní literární tvorbou. Na počátku bylo pětadvacet členů, ale postupně jejich počet klesl asi na polovinu. Kromě společných výletů a fotbalových turnajů v Praze se tradicí stal zábavný progra, který AIT prezentovala na každoročním legendárním mikulášském večírku AED. Šlo o divadelní scénky, parodie na maďarská klasická díla, či hudební představení; jednotlivé scény tvořily rubriky imaginárního časopisu *Gülumbülü Harsona*.¹⁴³

V druhé polovině šedesátých let nastal rozmach maďarského studentského hnutí po celé Československu. Pražský AED inspiroval vznik *Studentského klubu Ference Kazinczyho (Kazinczy Ferenc Diákklub, KAFEDIK)* v Brně roku 1969, na Slovensku vznikaly maďarské studentské spolky v každém větším městě (Bratislava, Košice, Nitra, Lučenec, Komárno, Rimavská Sobota a mnohá další).¹⁴⁴ Jednotlivé spolky mezi sebou navazovaly kontakty, navštěvovaly se a pořádaly společné akce. Roku 1965 uspořádaly první *Letní setkání mládeže (Nyári Ifjúsági Találkozó, NYIT)* u obce Kőrös (dnes Berzétékőrös, slov. Kružná) nedaleko Rožňavy,¹⁴⁵ kde se jich sešlo pouze šedesát, nicméně počet účastníků každým rokem stoupal a na pátý ročník roku 1969 už přijelo přes pět set studentů. Program letních setkání byl velmi bohatý – kromě výletů po okolí pořádali také přednášky, besedy a setkání s novináři,

¹³⁷ Brněnští studenti si v roce 1969 vytvořili vlastní spolek pod názvem *Studentský klub Ference Kazinczyho (Kazinczy Ferenc Diákklub, KAFEDIK)*, o kterém práce pojednává v další části.

¹³⁸ V Hradci Králové dodnes sídlí Lékařská fakulta a Farmaceutická fakulta Univerzity Karlovy.

¹³⁹ V Pardubicích se vzdělávali chemici na Vysoké škole chemicko-technologické (od roku 1991 funguje jako Fakulta chemicko-technologická při Univerzitě Pardubice).

¹⁴⁰ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 37–38.

¹⁴¹ Ve spolku nazývaní *pogyósok* ([pod'ošok], „poděbradští“).

¹⁴² Tamtéž, s. 76–77.

¹⁴³ Tamtéž, s. 74–75.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 39.

¹⁴⁵ Každý rok tábořili v jiné slovenské oblasti osídlené maďarským obyvatelstvem, aby poznali místní komunitu. Vědomě se inspirovali aktivitami meziválečného *Kruhu sv. Jiří* a později *Srpu*.

spisovateli, básníky či vědci.¹⁴⁶ Táborovým „periodikem“ byly nástěnné noviny *Arcátlan Harsona* (*Nestoudná trumpeta*), jejichž tvorbou byla vždy pověřena speciální skupina.¹⁴⁷ Tento proces organizace studentského hnutí vyvrcholil v roce 1968 založením nezávislého *Svazu maďarské mládeže* (*Magyar Ifjúság Szövetsége*, MISZ), jehož úkolem byla nejen koordinace maďarského menšinového studentstva v Československu, ale také spolupráce s Csemadokem a boj za lepší pozici maďarské menšiny na Slovensku. Na konci šedesátých let čítala jeho členská základna bezmála dvacet tisíc lidí.¹⁴⁸ MISZ byl první organizací zastřešující studentské spolky v Československu od druhé světové války a i přesto, že zanikl poměrně záhy, připravil prostor dalším institucím v budoucnu včetně *Studentské sítě* (*Diákhálózat*), která funguje dodnes. Během roku 1966 mělo studentské hnutí poprvé v poválečné době možnost zpravit o svých aktivitách také širokou veřejnost. Šéfredaktor bratislavského měsíčníku *Népművelés* poskytl studentům prostor ve formě čtyřstránkové přílohy, jež se nejprve nazývala *Így Élünk Mi* (*Tak žijeme*), od pátého čísla se pak přejmenovala na *HANG – Magyar Ifjúsági Klubok Fóruma* (*HLAS – Fórum maďarských klubů mládeže*). Celkem vyšlo dvanáct čísel, ve kterých studenti informovali o své činnosti, akcích a názorech.¹⁴⁹ Od konce šedesátých let pak psali do periodik *Új Ifjúság* a *Új Szó*.¹⁵⁰

Rok 1968 a následné období normalizace v Československu byly pro AED těžkou zkouškou. Ve spolku panovaly různé názory na další fungování v nastalé politické situaci, někteří chtěli sílící diktatuře vzdorovat, většina však musela uznat porážku a přizpůsobit se. AED nebyl v té době legitimně fungujícím spolkem a bylo pro něj tudíž existenčně důležité nedostat se do konfliktu s československými úřady. V dubnu 1970 dosáhl vnitřní rozkol vrcholu. Vytvořila se opoziční skupina teologů a tehdejší předseda Tihamér Lacza rezignoval, aby předešel hrozícímu puči a zklidnil vyhrocenou atmosféru. Vedení AED se shodlo na tom, že jednotu spolku může zachránit jen člověk „zvenčí“, proto si vybrali dalšího předsedu z řad poděbradských členů. Zvolen byl Béla Szaló, kterému se opravdu podařilo pražské maďarské studenty opět sjednotit.¹⁵¹

Období normalizace pro spolek znamenalo také čím dál větší pozornost tajné policie. Problematické byly především tábory NYIT, kde se podle úřadů objevovaly „podezřelé osoby“

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 46; Podrobněji o táborech NYIT viz CZÁBOCZKY, Szabolcs: *Kék a sátram, recece... Fejezetek a csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom történetéből (1948—1992)*. Pozsony 2021, s. 53—78.

¹⁴⁷ VARGA, Sándor: *NYIT '69 – Kéménd*. A Hét, roč. 14, 1969. augusztus 10., č. 32, s. 6—7.

¹⁴⁸ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 49—51.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 47—48.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 70.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 70—72.

(myšleni byli hlavně přednášející politici, vědci, spisovatelé a novináři, kteří nevyhovovali režimu), proto bylo stále obtížnější sehnat vhodné tábořiště. Řešením se od roku 1975 stal *cyklotábor*, kdy se účastníci přepravovali krajinou na kolech a stany si stavěli po cestě pokaždé jinde, nejlépe u známých či příbuzných, aby se vyhnuli problémy s úřady. Každý student jel sám za sebe a v otázkách přespávání, jídla a jízdního kola byl zcela nezávislý. Cílem bylo procestovat jeden či dva regiony, kde žila maďarská komunita, a poznat místní způsob života, finanční a kulturní situaci a přeživší tradice. Tyto cyklovýlety se staly tak populárními, že se tradičně pořádají dodnes.¹⁵² Podobnost studentských aktivit tohoto typu s meziválečným hnutím *Srp* nebyla náhodná. Roku 1977 se studenti již otevřeně vztahovali k *Srpu*, přehlížejíce jeho pozdější radikálně levicovou orientaci a politicky motivovaný rozpad. O rok později slavili padesátileté výročí vyhlášení hnutí *Srp* v Gombaszögu, čehož se chtěl zúčastnit i Edgár Kessler/Balogh, nicméně mu to nebylo umožněno. Letní táboření v Gombaszögu pod taktovkou studentského hnutí se s několika přestávkami a obměnami udrželo i v dalších letech.¹⁵³

Významným počinem literární sekce AED byl časopis *Homokóra* (*Přesýpací hodiny*), označovaný často za první maďarský samizdat, který začal vycházet na jaře 1969. Pod dozorem Petra Rákose do časopisu svými texty přispívali studenti všech možných oborů (chemici, fyzici, teologové aj.), v prvním čísle si kromě rozvíjení literárních talentů kladli za cíl také reflektovat národnostní problematiku a dění ve spolku.¹⁵⁴ Periodikum vycházelo zpočátku na křídovém, posléze na pergamenovém papíru a psané a opisované bylo na psacím stroji v prostorách semináře pro maďarskou filologii na FF UK. Každé číslo vzniklo zhruba v patnácti kopiích různé kvality, součástí byly však i obrázky a fotografie. Na velkém spolkovém setkání v květnu bylo zvykem prezentovat texty, které se objevily v časopisu uplynulého roku. Mezi zakladatele *Homokóry* patřili Tihamér Lacza, Győző Bauer, Sándor Fülöp a Sándor Kurucz, jenž byl prvním fotografem časopisu.¹⁵⁵ Po dokončení studií a odchodu zakladatelů z Prahy docházelo k postupnému úpadku časopisu až do roku 1975, kdy kvůli nedostatku lidí, kteří by se tomu chtěli věnovat, zanikl.¹⁵⁶

Milníkem v dějinách AED, který je třeba zmínit, byl rok 1978. V té době byla předsedkyní spolku Livia Salamon a členská základna čítala přes tři sta členů, což byl zatím

¹⁵² Tamtéž, s. 125—126; Podrobněji o studentských cyklotúrách viz PUNTIKÁN, József: *Honismereti kerékpártúra 1975—1994*. Dunaszerdahely 1995. V Lučenci vyšlo v roce 1999 rozšířené druhé vydání zahrnující období let 1975—1999.

¹⁵³ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 158—165.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 59—60.

¹⁵⁵ Své fotografické nadání dále rozvíjel a později spolupracoval na pozici kameramana se slavným maďarským režisérem Sándorem Sárrou.

¹⁵⁶ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 71—95.

nejvyšší počet od jeho založení. Vzhledem k nejisté době a vysoké návštěvnosti akcí bylo třeba, aby měl AED konečně pevný právní základ. Po dlouhých diskusích se vedení podařilo vyjednat zaštitění od Csemadoku, konkrétně jeho novozámecké pobočky, čímž se AED stal po dlouhých letech konečně plně legálním spolkem s vlastním razítkem.¹⁵⁷ Celý název spolku poté zněl *Osvětový klub Endre Adyho při místní organizaci CSEMADOK v Nových Zámčích se sídlem v Praze (A CSEMADOK érsekújváry helyi szervezete prágai székhellyel működő Ady Endre Művelődési Klubja)*.¹⁵⁸ Implementace do struktur Csemadoku znamenala pro AED pravidelné návštěvy vedení místní pobočky v Nových Zámčích a podávání zpráv o činnosti a členské základně. Vzhledem k faktu, že k prezentaci sloužila spolková kronika, jsou zápisy v ní značně zkrácené a neúplné, aby odpovídaly ideologickým nárokům úředníků, a tudíž se stala na dalších několik let bohužel nepříliš spolehlivým zdrojem informací o reálném chodu AED.¹⁵⁹

Osmdesátá léta se nesla v duchu sledování tajnou policií a pravidelných výslechů. Tehdy už byli někteří členové AED v kontaktu s mladou opozicí v Maďarsku (pozdější osobnosti FIDESZ Tamás Deutch, Zsolt Németh aj.),¹⁶⁰ což stavělo spolek do nebezpečné pozice. Nový předseda vždy slavnostně převzal razítko, kroniku a účetní knihu, ale také výslechovou štafetu u „jejich“ příslušníka StB¹⁶¹ v Bartolomějské ulici.¹⁶² Kvůli špehům uvnitř spolku a sledování tajnou policií, jež v druhé polovině osmdesátých let nabývalo na intenzitě, se AED rozdělil do mnoha izolovaných zájmových skupinek, které se věnovaly vlastním činnostem a nevěděly nic o interních záležitostech či aktivitách ostatních, čímž se značně snížilo riziko prozrazení citlivých informací. Než vedení AED zasvětilo někoho nového do vnitřních věcí, museli jeho spolehlivost potvrdit tři již spolehliví lidé, což se nestávalo často, takže bylo jen málo jedinců, kteří se pohybovali v samém jádru spolku.¹⁶³

Od počátku roku 1988 umožňovalo maďarské velvyslanectví v Praze studentům sledovat pravidelné pondělní vysílání maďarské televize. Díky tomu mohli shlédnout rozhovor s Alexandrem Dubčekem v pořadu *Panorama* v dubnu 1989,¹⁶⁴ což se nelíbilo československým úřadům, a velvyslanectví v květnu obdrželo dopis od ÚV KSČ, který

¹⁵⁷ KOKES, János: *Fejezetek a prágai magyar diákéletből... avagy az Ady Endre Diákkör színes fél évszázada*. Prágai Tükör, roč. 15, 2007, č. 2, s. 22. Oproti tomu bratislavský JAIK se stal pobočným spolkem Csemadoku již v roce 1965. CZÁBOCZKY, Szabolcs: *Kék a sátram, recece...*, s. 35.

¹⁵⁸ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 190.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 235.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 199.

¹⁶¹ Představoval se jako Vladimír Nagy, ale pravděpodobně to nebylo jeho pravé jméno.

¹⁶² Tamtéž, s. 223.

¹⁶³ Tamtéž, s. 244.

¹⁶⁴ Od pražského jara 1968 to byl první rozhovor, který Dubček poskytl.

popovoloval vstup do budovy velvyslanectví pouze státním občanům Maďarské lidové republiky. Občané ČSR nesměli sledovat maďarské vysílání, protože bylo neslučitelné s ideologickým zřízením země. Dne 16. 6. 1989 byl rehabilitován Imre Nagy, což mezi maďarskými studenty v Československu silně rezonovalo a na pražských demonstracích v listopadu 1989 se účastnili s transparentem *Jsme s vámi – studenti národnosti maďarské*.¹⁶⁵ V dubnu 1990 byly vypracovány oficiální stanovy AED, čímž se spolek konečně mohl stát autonomní organizací.¹⁶⁶

Rozdělení republiky v roce 1993 přineslo do AED velké změny. Zavedením školního pro studenty ze zahraničí (tedy i Slovenska) klesl výrazně počet Maďarů na českých univerzitách.¹⁶⁷ Dřívější přírůstky prvků se pohybovaly okolo čtyřiceti ročně, po zavedení školního nastupovalo pouze pět až deset nováčků. Počet členů spolku klesl zhruba na sto třicet, ale i přesto se snažili udržovat tradiční program akcí – jednou měsíčně malé setkání, každý druhý měsíc velké shromáždění, čtvrtční večery v restauraci Na Hrádku,¹⁶⁸ *Březnové slavnosti (Márciusi Mulatságok)*,¹⁶⁹ jarní a podzimní fotbalové turnaje,¹⁷⁰ přebory ve stolním tenisu,¹⁷¹

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 256—261.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 272.

¹⁶⁷ Změna nastala až roku 1999, kdy bylo studium pro zahraniční studenty opět bezplatné. Od té doby se počet prvků ustálil mezi dvaceti až třiceti ročně. V říjnu 2003 byla v Komárně založena první (a zatím jediná) maďarská univerzita na Slovensku, Univerzita Jánose Selyeho (Selye János Egyetem, SJE). Nicméně počty maďarských studentů na českých univerzitách to výrazně neovlivnilo, jelikož SJE poskytuje pouze tři fakulty – ekonomicko-informatickou, pedagogickou a fakultu reformované teologie. SZÚCS, Katalin: *Magyar iskolák (Cseh)Szlovákiában. 1944-től napjainkig, a kulturális élet fontosabb vonatkozásai*. Pilisvörösvár 2014, s. 68; LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 355.

¹⁶⁸ Restaurace na Strahově, kde mají maďarští studenti každý čtvrtek rezervaci již po desetiletí. Tam také vznikla alternativní kronika spolku, tzv. *Deník brigády Andora Husztyho (Huszty Andor Brigádnapló)*, kam se zapisují účty, myšlenky, pocity a zážitky čtvrtčních štampastů, kteří si říkají *Památeční brigáda Andora Husztyho (Huszty Andor Emlékbrigád, HUEB)*. Ta vznikla 26. 10. 1983 jako „pivní brigáda“ na počest staršího spolužáka Husztyho, jenž absolvoval na ČVUT o rok dříve a byl náruživým milovníkem piva. První deník vznikl ze sešitu, který dva studenti našli na maďarském velvyslanectví při úklidu na počátku osmdesátých let. *Deník brigády Andora Husztyho* je veden dodnes, stejně jako spolková kronika. MÉSZÁROS, Tünde: *Klompár Tibor, Huszty Andor és a Mikulás*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 9, 2001, č. 1, s. 10—11, HÉDER, Zoltán: *A Hrádek (a vše kolem něj)*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 10, 2002, č. 1, s. 16; LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 220.

¹⁶⁹ Nejslavnější a nejnavštěvovanější akce AED, na kterou přijíždějí Maďaři i ze Slovenska a Maďarska. Program začíná kulturní akcí (většinou koncertem) a druhý den je pokládán věnec pod pamětní desku Ference II. Rákocziho na Malostranském náměstí. Celé slavnosti jsou zakončeny společenskou zábavou u piva. Původně byl tento svátek pouze oslavou revoluce roku 1848, ale od roku 1990 je spolkem obohacován o doprovodný program. NAGY, Ildikó: *Magyar fiatalok prágai márciusa*. Prágai Tükör, roč. 27, 2019, č. 3, s. 21—22; MÉSZÁROS, Tünde: *Klompár Tibor, Huszty Andor és a Mikulás*, s. 10.

¹⁷⁰ Tzv. RIMET-Kupa pořádá spolek již od šedesátých let, kdy začali hrát fotbal se studenty s Poděbrad. Obvykle proti sobě soutěží týmy z jednotlivých kolejí, v roce 1994 se zapojil dokonce i jeden tým *Svazu Maďarů žijících v Českých zemích*. [BELÁK, Attila]: *Rimet Kupa. AED-focibajnokság 1994 őszi idény*. Knédli, roč. [2], 1994. december 17., č. 2 per 3/4 [6], s. 18—20.

¹⁷¹ Nazývané *Polgár Lányok és Klompár Tibor Astálitenisz Bajnokság* podle maďarského dvojitého mistra světa ve stolním tenisu Tibora Klompára.

ples prváků a prosincový mikulášský večírek. Zůstaly výlety a spoluúčast na letních táborech, ale kvůli nízkému počtu zájemců a finančním problémům zanikl například dramatický kroužek či skupina lidového tance.¹⁷² Ke konci devadesátých let se počet členů opět navyšoval, s nárůstem možností studia v zahraničí přes projekt Erasmus přibyli též přechodní členové z Maďarska. AED začal úzce spolupracovat se *Svazem Maďarů žijících českých zemích (Cseh-és Morvaországi Magyarok Szövetsége, CsMMSz)*, se kterým měl velmi dobré vztahy především proto, že ve vedení CsMMSz byli bývalí členové AED (např. Tamás Csémy, Béla Szaló), stejně tak v redakci svazového periodika *Prágai Tükör* (např. Zsolt Csandal, Péter Böszörményi).¹⁷³ Společně s CsMMSz a *Maďarským kulturním střediskem* (dnes *Lisztív institut/Liszt Intézet*) v Praze dodnes pořádají velké akce nejen pro studenty, ale pro celou maďarskou komunitu v Praze a okolí. Významnou událostí je oslava kulatých narozenin AED, jež se slaví každých pět let.¹⁷⁴ V akademickém roce 2009/2010 vznikl nový typ akce, která se pomalu stala tradicí, a to *Dubnové kulturní dny (Áprilisi Kulturális Napok, AKNA)*, jejichž cílem je představit veřejnosti zástupce klasické, lidové a moderní kultury.¹⁷⁵

Nová doba přinesla mj. nové možnosti a finanční zdroje. Důležitou podporou rozvoje maďarské kultury v zahraničí je *Rákócziho svaz (Rákóczi Szövetség)*, který roku 1995 vytvořil pro maďarské studenty v Praze, Brně, Nitře a Bratislavě cílové fondy. Pražští studenti mohli čerpat podporu pro své akce konkrétně z *Cílového fondu pražských maďarských vysokoškoláků (Prágai Magyar Főiskolások Célalapja, PMFC)*. Další finanční pomoc pro svou činnost AED získával například z *Illyésovy nadace (Illyés Alapítvány)*, od CsMMSz či Ministerstva kultury ČR. Finanční dary spolek dostává též od bývalých členů a mecenášů.¹⁷⁶ Značným příspěvkem do spolkové kasy byl i jeden a půl milionu forintů, které AED obdržel spolu s oceněním *Mládeže pro občanské Maďarsko (Fiatalok a Polgári Magyarorszáért)* v roce 2017 za budování maďarské komunity v Praze a zachování její identity.¹⁷⁷

¹⁷² PUHALLA, Gábor: *Merre tart az AED?* Prágai Tükör, roč. 4, 1996, č. 4, s. 32; MÉSZÁROS, Tünde: *Klampár Tibor, Huszty Andor és a Mikulás*, s. 9—11.

¹⁷³ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 359.

¹⁷⁴ O těchto oslavách vždy podrobně referuje *Prágai Tükör*, viz např. KOKES, Zoltán: *AED 55*. Prágai Tükör, roč. 20, 2012, č. 2, s. 30—31; SZÁRAZ, Zoltán: *45 éves az Ady Endre Diákkör*. Prágai Tükör, roč. 10, 2002, č. 1, s. 27; BAZÁR, György: *Hatvanadik születésnapját ünnepelte az Ady Endre Diákkör*. Prágai Tükör, roč. 25, 2017, č. 3, s. 7—11.

¹⁷⁵ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 409; ERDÉLYI, Ágnes: *AED — Ezek vagyunk mi!* Prágai Tükör, roč. 23, 2015, č. 1, s. 23—25.

¹⁷⁶ KOKES, János: *Fejezetek a prágai magyar diákeletről... avagy az Ady Endre Diákkör színes fél évszázada*. Prágai Tükör, roč. 15, 2007, č. 2, s. 23—24; LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 357—358.

¹⁷⁷ <https://www.magyaridok.hu/belfold/elismeres-pragai-magyar-egyetemistaknak-1762216/> [cit. 20. 7. 2023]

Krizový moment v moderních dějinách AED znamenala pandemie covidu-19 v letech 2020—2021, kdy byly kvůli všeobecné karanténě zavřeny školy, zrušeny všechny akce a na určitou dobu platil též zákaz vycházení. Spolek přešel – podobně jako mnoho jiných – do online prostoru, kde bylo možno účastnit se herních večerů, přednášek a diskusí. Tradiční čtvrtěční společenské večery Na Hrádku nahradili *online pivem*. Po částečném uvolnění restrikcí probíhaly za hezkého počasí venkovní setkání, kdy společně sportovali, meditovali a pořádali drobné výlety.¹⁷⁸

2.1.1. Knédli

Jediným studentským periodikem novodobého AED byl časopis *Knédli (Knedlíky)*, s podtitulem *Rentábilis diákperiodika (Rentabilní studentské periodikum)*. S nápadem vydávat studentský časopis přišel Attila Belák, který chtěl oživit každodenní život usínajícího spolku. On sám pracoval v novinách jako grafický redaktor, takže již s tvorbou časopisu nějaké zkušenosti měl. *Knédli* začali vydávat počátkem roku 1993, první číslo vyšlo díky CsMMSz.¹⁷⁹ Tamás Csémy umožnil redakci vytisknout časopis na tiskárně v kanceláři *Svazu. Knédli* s každým dalším číslem obsahově rostl a rozvíjel se. Nejúspěšnějším bylo číslo šesté s interním číslováním 2 per ¾ z prosince 1994, které mělo 24 stran ve formátu A5 (dříve A4).¹⁸⁰ Časopis svým obsahem a fotografickou dokumentací v mnohých případech plně nahrazoval spolkovou kroniku,¹⁸¹ ve které byly některé akce konce devadesátých let zmíněny pouze stručně nebo nebyly popsány vůbec.

Po dvou letech existence již redakce řešila problém s časem a neochotou přispěvatelů. V druhé polovině devadesátých let byla periodicita nahodilá, v roce 1998 nevyšel časopis vůbec, v letech 1999—2001 se objevilo jedno číslo ročně.¹⁸² Roku 2001 vychází poslední (v pořadí dvanácté, označené 8 per 1) číslo *Knédli*, na jehož obálce je znázorněna redakce, která s posmutnělými tvářemi hází do hrobu talíř knedlíků, a v úvodníku pak ohlašuje zánik časopisu.¹⁸³ O rok později sestavila Annamária Pónya na pozici šéfredaktorky zcela nový tým,

¹⁷⁸ *Nem állt meg az élet... másodszor... Diákok a koronavírus idején.* Prágai Tükör, roč. 28, 2020, č. 6, s. 8—10; VÁCLAV, Karolina: *Prágai adysok a koronavírus-járvány idején.* Prágai Tükör, roč. 29, 2021, č. 2, s. 11.

¹⁷⁹ Další čísla již vycházela pod záštitou nakladatelství, ta se však v průběhu let měnila. *Knédli* vycházel postupně v těchto nakladatelstvích: Podolí Press, BBP Co. Ltd., Tuklatská Press, Sokolská Press, Letohradská Press. LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 365.

¹⁸⁰ BELÁK, Attila: *Hogyan készül(t) a Knédli.* (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 9, 2001, č. 2, s. 14—15.

¹⁸¹ Od roku 2010 plní funkci kroniky webové stránky AED, kde je aktualizovaný program spolku, zprávy z akcí aj. Knižní kronika je proto rok od roku chudší. LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 420.

¹⁸² Tamtéž, s. 354.

¹⁸³ BELÁK, Attila: *Hogyan készül(t) a Knédli*, s. 16.

kteřý se pokusil *Knédli* vzkřísit a vydal číslo třinácté (9 per 1), jež má na obálce vyobrazené knedlíky vylétající z hrobu. Cílem nové redakce bylo vytvořit spolehlivý zdroj informací pro maďarské studenty v Praze a poskytnout prostor pro rozvoj mladých talentů. Finanční podporu získali od maďarského Ministerstva mládeže a sportu, takže výrobní náklady nebyly překážkou, avšak kvůli nedostatku zájemců o tvorbu časopisu vyšlo pouze jedno číslo.¹⁸⁴

2.1.2. Nyitnikék

Taneční skupinu *Nyitnikék* založili členové AED na konci roku 1975 na tradičním mikulášském večírku, zároveň vznikla také jejich doprovodná kapela *Tekergők*.¹⁸⁵ Nejúspěšnějším obdobím *Nyitnikék* byly roky 1977—1978, kdy uspořádali několik turné a v červnu 1978 vyhráli první místo na festivalu lidového umění v Želiezovcích. Postupný útlum činnosti nastal na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, kdy více kmenových členů dokončilo svá studia a soubor už vystupoval pouze na soukromých oslavách a akcích AED. V osmdesátých letech z důvodu nedostatku tanečnicků ukončili činnost úplně. Roku 1995 byla založena nová skupina lidových tanečnicků pod názvem *Moldva*, jež ale také brzy zanikla kvůli rozdělení republiky a drastickému úbytku studentů.¹⁸⁶

Na jaře 2003 byla skupina *Nyitnikék* obnovena z iniciativy Katalin Bakó, která oslovila členy AED. Na první setkání přišlo okolo patnácti studentů, ze kterých nakonec zůstala sice jen polovina, ale později přicházeli další zájemci i z řad mimo spolek. Podařilo se jim k výuce získat Mihálye Richtarcsíka, jenž je učil během víkendových soustředění. Výdaje taneční skupiny dodnes pokrývá CsMMSz, jehož pobočným spolkem se *Nyitnikék* stali. Vystupují pravidelně na kulturních festivalech, jako např. pražské *Maďarské kulturní dny* či *Praha srdce národů*. Aktuálně má skupina asi dvacet stálých členů, i když na zkoušky do Domu národnostních menšin chodí okolo padesáti zájemců.¹⁸⁷

2.1.3. Jutott Neki

V říjnu 1991 byla založena kapela *Bítölsz*, složená z členů AED.¹⁸⁸ Poprvé zahráli na mikulášském večírku v prosinci 1991 a jejich alternativní styl je ve spolkové kronice

¹⁸⁴ PÓNYA, Annamária: *Knédli után, Knédli előtt*. (Tü)körkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 10, 2002, č. 1, s. 15.

¹⁸⁵ Počáteční nástrojové složení kapely bylo dost netypické: housle, zobcová flétna, citera, kytara a köcsögduda (typ třecího bubnu).

¹⁸⁶ <http://www.nyitnikek.cz/node/23> [cit. 20. 7. 2023]; LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 332.

¹⁸⁷ <http://www.nyitnikek.cz/node/23> [cit. 20. 7. 2023]

¹⁸⁸ V téže době je v kronice zmiňována pražská maďarská studentská kapela *Fakó*, o jejímž vzniku ani členech však nejsou (kromě pár zmínek o koncertech) žádné informace.

popisován jako „někde mezi Bartókem a Uralem“.¹⁸⁹ V březnu 1992 kvůli vnitřním konfliktům došlo k rozpadu kapely, která ale následně pokračovala ve vystupování se stejným repertoárem pod novým názvem *Jutott Neki skanzenekar*. První demo *Mérges csiga* bylo k sehnání pouze na koncertech kapely, až v roce 1995 vyšla pod maďarským vydavatelstvím Bahia první kazeta *Biztosan az atom*, se kterou vyhráli na podzim toho roku soutěž mladých kapel v maďarském vysílání Slovenského rozhlasu. Roku 1997 uspořádali malé turné po Maďarsku, účastnili se festivalu *Sziget* a v Praze hráli poměrně často se spřátelenou českou alternative-rockovou kapelou *Chaprál Crazy-Plesk*. Své texty též přeložili do češtiny.¹⁹⁰ Nikdy se oficiálně nerozpadli, i když už hrají jen výjimečně (např. v roce 2012 vystoupili na festivalu *Aranyemeber* v Budapešti).¹⁹¹

2.2. Studentská síť

V prosinci 1988 vznikla ilegální *Hornozemská studentská rada* (*Felvidéki Diáktanács*, FEDIT) v čele s Ádámem Badinem (předseda AED), jejíž záměrem byla především užší spolupráce čtyř studentských klubů – AED (Praha), KAFEDIK (Brno), JAIK (Bratislava) a JUGYIK (Nitra) – v každodenním životě v období politických změn.¹⁹² V listopadu o rok později byl v sídle bratislavského Csemadoku vyhlášen politicky orientovaný *Maďarský studentský svaz* (*Magyar Diákszövetség*, MDSz), jehož založení byli přítomni i zástupci FMK.¹⁹³ Sloučením FEDIT a MDSz v dubnu 1991 vznikla *Studentská síť* (*Diákhálózat*, DH), jež si kladla za cíl ochranu zájmů studentů, koordinaci studentských spolků, spolupráci s politickými a sociálními organizacemi a propojení studentů středních a vysokých škol.¹⁹⁴ Dnes DH propojuje celkem

¹⁸⁹ LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön*, s. 286.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 291–293; GÁL, Attila: *Jutott Neki*. Prágai Tükör, roč. 4, 1996, č. 4, s. 33.

¹⁹¹ <http://undergroundmagazin.hu/cikk.php?id=19110> [cit. 20. 7. 2023]

¹⁹² CZÁBOCZKY, Szabolcs: *Kék a sátram, recece...*, s. 182. Později se k zakládajícím klubům přidaly i *Košický klub Zoltána Fábryho* (*Kassai Fábry Zoltán Klub*, KFK) a *Klub Miklóse Ybla* z Bratislavy (*Ybl Miklós Klub*, YMK). Na jednom setkání na podzim 1990 vznikla kapela FEDIT-Singers, která se skládala z vůdčích představitelů čtyř zakládajících spolků. Složení nástrojů bylo rozmanité – hráli např. na hoboj, rumba koule, saxofon, kastaněty a další. Skupina odehrála dokonce několik koncertů s vlastními písněmi a po tři dny se udrželi v *Szentendre Top 50* seznamu skladeb. Kapela se však krátce nato rozpadla z důvodu nedostatku času. *FEDIT jelentés*. Sárga Szamár, 1990. április, s. 6; [HOVANY, Zsolt]: *Europában először védőháló nélkül!* Sárga Szamár, 1990. október, s. 11.

¹⁹³ *Nezávislá maďarská iniciativa* (*Független Magyar Kezdeményezés*, FMK) byla ilegální politická maďarská strana na Slovensku, která se aktivně podílela na bratislavských demonstracích během sametové revoluce. <https://adatbank.sk/lexikon/fuggetlen-magyar-kezdemenyezes/> [cit. 20. 7. 2023]

¹⁹⁴ CZÁBOCZKY, Szabolcs: *Kék a sátram, recece...*, s. 197; *A Diákhálózat nyilatkozata*. Sárga Szamár, 1991. május, s. 2.

osm spolků ve třech zemích¹⁹⁵ a zajišťuje pro studenty mj. bohatý výběr aktivit, jako např. *Hornozemskou vědeckou konferenci studentských spolků (Felvidéki Tudományos Diákköri Konferencia, přezdívaná SzakGyak)*, letní tábory v Gombaszögu a Gímesi (slov. Jeleneč) a vydává časopis *Alma Mater*.¹⁹⁶ Nejvyšším rozhodovacím orgánem DH je *Parlament vysokoškolařů (Hallgatói Parlament)*, ve kterém má každý členský klub maximálně pět zástupců. Parlament se schází dvakrát ročně, na jaře a na podzim, aby probral další směřování organizace.¹⁹⁷

2.3. Studentský klub Ference Kazinczyho v Brně

První pokus založit maďarský studentský spolek v Brně se objevil již v roce 1966, nicméně neměl dlouhého trvání, neb jeho zakladatelé o rok později ukončili svá univerzitní studia a z Brna odjeli. Za oficiální rok založení je tedy považovaný až druhý pokus v listopadu 1969, kdy proběhla pod vedením Gábora Oláha první schůze, jíž se zúčastnilo pětatřicet lidí, které sháněli podobně jako zakladatelé AED.¹⁹⁸ Za svého patrona si zvolili Ference Kazinczyho, který byl v Brně na Špilberku na konci osmnáctého století vězněn, a svůj spolek pojmenovali *Studentský klub Ference Kazinczyho (Kazinczy Ferenc Diákklub, KAFEDIK)*. Jejich mentorem se stal Richard Pražák.¹⁹⁹ Nejprve se scházeli jednou až dvakrát měsíčně v restauracích, kavárnách a hospodách, kde pořádali literární večery nebo jen volnou zábavu, které se často účastnili i čeští studenti.²⁰⁰ V první polovině sedmdesátých let již zajišťovali bohatý kulturní program včetně společenských akcí a sportovních aktivit. Na přednášky zvali hosty z Maďarska a Rumunska, ale vymýšleli také vlastní program, jako například literární a hudebně-taneční večery, populárně-naučné přednášky, oslavy MDŽ či mikulášský večírek. Pravidelně pořádali fotbalová utkání s polskými studenty v Brně a navštěvovali také akce AED a JAIKu.

¹⁹⁵ *Ady Endre Diákkör* (Praha), *Kazinczy Ferenc Diákklub* (Brno), *József Attila Ifjúsági Klub* (Bratislava), *Jókai Mór Diákklub* (Komárno), *Juhász Gyula Ifjúsági Klub* (Nitra), *Kikelet Kassa – Ifjúsági Közösség* (Košice), *Kaszás Attila Diákkör* (Budapešť), *Jedlik Ányos Diákkör* (Győr). <https://diakhalozat.sk/oldal/tagszervezetek> [cit. 20. 7. 2023]

¹⁹⁶ NAGY, Ildikó: *Magyar fiatalok prágai márciusa*. *Prágai Tükör*, roč. 27, 2019, č. 3, s. 21–22.

¹⁹⁷ *Mi újság a Diákhalozatnál?* Sárka Szamár, 2005. november, s. 6.

¹⁹⁸ Gábor Oláh se na táboře NYIT v létě 1969 seznámil s Istvánem Némethem a Árpádem Dukou Zólyomim, kteří byli součástí tehdejšího vedení AED a pomohli Oláhovi se zakládáním spolku v Brně. Studenty hledali obdobně jako při zakládání AED, tedy podle jmen v seznamech ubytovaných na studentských kolejích. *A KAFEDIK története (első rész)*. Sárka Szamár, 1990. április, s. 2.

¹⁹⁹ Richard Pražák (1931–2010) působil jako profesor na Masarykově univerzitě v Brně a zaměřoval se na hungaristiku, maďarské dějiny a česko-maďarské vztahy. V letech 1994–1998 byl velvyslancem ČR v Budapešti. *Richard Pražák*. In: JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018, s. 247–249.

²⁰⁰ KOKES, János: *KAFEDIK-jubileum*. *Prágai Tükör*, roč. 22, 2014, č. 5, s. 19–20.

V sedmdesátých letech měl klub historicky nejvyšší počet členů (přes 250), a to hlavně díky tomu, že každoročně psali dopisy na slovenské střední školy s maďarskými žáky a informovali je o možnosti dalšího studia v Brně. Někteří studenti přicházeli i z Maďarska, nicméně drtivá většina pocházela ze Slovenska.²⁰¹ Co se týče zastoupení oborů, tak zhruba 40 % Maďarů studovalo na Vysokém učení technickém, ostatní pak na fakultách právnické, lékařské a filozofické na Univerzitě J. E. Purkyně (dnes Masarykova univerzita) a několik též na Vysoké škole zvěrolékařské. V devadesátých letech tvořil podíl studentů technických oborů již 80 %.²⁰²

KAFEDIK nebyl oficiálně registrovaným klubem,²⁰³ a proto se klubové schůzky musely konat na různých místech, většinou v restauracích a kavárnách, místa museli často střídat. Jako oficiální zdůvodnění schůzky většinou nahlásili narozeninovou oslavu jednoho z členů. V osmdesátých letech byli sledováni tajnou policií a spolek byl často kontrolován úřady, údajně byli spolupracovníci StB i mezi členy.²⁰⁴ Podobně jako v AED i brněnští studenti byli v kontaktu s maďarskou opozicí před i po sametové revoluci.²⁰⁵

Maďarští studenti se v listopadu 1989 účastnili demonstrací na brněnském náměstí Svobody a byli také součástí stávkových výborů na Filosofické fakultě UJEP, kde zformulovali manifest, který vytiskli, rozmnožili a rozdávali na slovenských vesnicích nejen mezi maďarským obyvatelstvem, ale přeložený do slovenštiny také mezi Slováky. Sametová revoluce znamenala pro KAFEDIK výstup z šedé zóny pololegality, protože mohl být konečně oficiálně zaregistrován jako nezávislé občanské sdružení, k čemuž došlo v srpnu 1990. Tehdy měl spolek okolo 150 členů.²⁰⁶ Na počátku devadesátých let se v rámci spolku vytvořila specifická sekce s názvem *Rada žen (Nőtanácsa)*, jež připravovala nejen humorný program (hudební, taneční a komická čísla k Mezinárodnímu dni mužů), ale také organizovala přednášky

²⁰¹ Tamtéž, s. 20—21; AMBRUS, Tünde: *Studentský klub Ference Kazinczyho v Brně v minulosti a současnosti*. In: JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018, s. 152—153.

²⁰² *A KAFEDIK története (első rész)*, s. 3.

²⁰³ Přestože byl spřátelený s pobočkou Csemadoku v Komárně, která spolku od roku 1978 posílala jako podporu tisíc korun ročně. Od roku 1988 byl KAFEDIK také finančně podporován budapešťským *Spolkem Rákóczi (Rákóczi Szövetség)*. AMBRUS, Tünde: *Morzásák a brünni Kazinczy Ferenc Diákklub történetéből*. Prágai Tükör, roč. 22, 2014, č. 5, s. 42—44.

²⁰⁴ KOKES, János: *KAFEDIK-jubileum*, s. 20—22.

²⁰⁵ Například v roce 1991 pozval KAFEDIK na přednášky členy FIDESZ, pod který také spadala *Oranžová nadace (Narancs Alapítvány)*, jež podporovala studentské kluby v Maďarsku a financovala jejich společné letní tábory se *Studentskou sítí. KAFEDIK Napok*. Sárge Szamár, 1991. november, s. 24.

²⁰⁶ Pravidelných schůzek se účastnilo okolo třiceti členů, na velkých akcích se sešlo průměrně osmdesát lidí. Tamtéž.

o postavení žen ve společnosti, vztazích, bezpečném sexu či módě, a především otevřela otázku feminismu a emancipace žen ve spolku, který byl z drtivé většiny tvořen muži.²⁰⁷

Stejně jako v Praze, i v Brně znamenalo rozdělení republiky výrazné snížení počtu maďarských studentů ze Slovenska; KAFEDIK na přelomu osmdesátých a devadesátých let vítal zhruba padesát prváků ročně, po rozdělení republiky přicházeli průměrně tři. Klub fungoval pouze na základní bázi, kdy se scházeli převážně jen na pivo a stolní fotbálek. Po miléniu tato krize pominula a došlo k oživení spolku, díky bezplatnému studiu studentů ze Slovenska se počet členů opět rychle zvyšoval a KAFEDIK opět začal pořádat větší akce, které se postupem let staly tradicí. Semestr vždy začal zahajovacím večírkem a uvítáním prváků, v prosinci probíhal slavný mikulášský večer, na jaře oslavy 15. března, na konci letního semestru zase rozlučka. V průběhu roku pořádali herní večery, filmový klub, oslavy MDŽ, vaření fazolové polévky,²⁰⁸ tematické diskuse,²⁰⁹ turnaje ve fotbale a stolním tenise, každých pět let organizovali kulturní program k narozeninám spolku.²¹⁰ Velkou část tohoto programu každoročně udržují dodnes a obohacují ho též o nové akce, jako například od roku 2010 cyklovýlet po zajímavostech ČR nazvaný *Cooltura*²¹¹ či od roku 2011 třídní dubnový festival *Mega7vege*, který obvykle zahrnuje koncert maďarské kapely, komentovanou procházku Brnem a společenský program (taneční či divadelní večer).²¹² Za svou činnost byl KAFEDIK roku 2013 odměněn oceněním *Ex Libris (Ex Libris Díj)* organizací *Pro maďarské umění (A Magyar Művészetért)* Lajose Gubcsiho.²¹³

²⁰⁷ *Jelentkezik a KAFEDIK Nótanácsa*. Sárka Szamár, 1990. április, s. 8.

²⁰⁸ Pravidelné setkání, na kterém společně vaří fazolovou polévku na kolejním pokoji některého z členů, jež pojmenovali jednoduše *Bableves (Fazolačka)*. Tato polévka je jedním ze symbolů spolku a z jejího vaření udělali určitý rituál. *Bablevesek és okoskodók*. Sárka Szamár, 1990. április, s. 7.

²⁰⁹ *Okoskodó (Rozumrada)* byl název oblíbené akce, kdy měl jeden z členů přednášku na společenské téma, o kterém poté probíhala živá diskuse. Důležité pro ně bylo, že už nebyli pod dohledem tajné policie, takže mohli probírat dříve citlivá či zakázaná témata jako například anarchismus, feminismus, maďarský nacionalismus či smíšená manželství. Tamtéž.

²¹⁰ *KAFEDIK Napok*, s. 22—24. Na oslavách výročí spolku se setkávají aktuální členové se staršími kolegy, kteří z Brna odešli již před lety. Tyto mezigenerační kontakty se však neudržují pouze jednou za pět let. V květnu 2006 založili bývalí členové *Sdružení přátel veteránů KAFEDIKu (KAFEDIK-Veteránok Baráti Társasága)*, jehož cílem bylo zachovat kontakty ze studentských let, povzbuzovat mladou generaci studentů a organizovat bienální nostalgické výlety do Brna. AMBRUS, Tünde: *Egy kiss brünni nosztalgia*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 14, 2006, č. 3, s. 27.

²¹¹ BALÁZS, Mónika, VAVRECZKY, Gábor: *Prága – Brünn Cooltura*. Sárka Szamár, 2010. december, s. 3—4.

²¹² Viz např. <http://sargaszamar.blogspot.com/2015/10/mega7vege.html#more> [cit. 20. 7. 2023]. Programy uplynulých ročníků lze najít v upoutávkách na festival na zadních obálkách časopisu *Sárka Szamár*, novější pak v archivu akcí na facebookové stránce KAFEDIKu.

²¹³ *Ex Libris díjat kapott a Prágai Tükör és a KAFEDIK*. Prágai Tükör, roč. 21, 2013, č. 3, s. 41—42.

V roce 2004 slavil KAFEDIK své pětatřicáté výročí.²¹⁴ Tato oslava měla takový úspěch, že se spolek rozhodl ve spolupráci s brněnským *Maďarským kulturním a informačním centrem (Magyar Kulturális és Információs Centrum, MKIC)* o rok později zorganizovat obdobně velkou kulturní akci s názvem *Brněnské maďarské dny studentstva (Brünni Magyar Diáknapok)*, kde kromě společenského programu, koncertu hudební kapely *Red Kárpit*²¹⁵ a položení věnce pod pamětní desku Ference Kazinczyho na Špilberku bylo předáno čestné členství prof. Richardu Pražákovi za jeho práci a podporu KAFEDIKu.²¹⁶ U příležitosti čtyřicátého výročí založení roku 2009 zasadil KAFEDIK slavnostně na úbočí hradního kopce na Špilberku svůj strom, který při slavnostních událostech ověšují maďarskou trikolorou a zalévají pivem,²¹⁷ ten však po několika letech postupně uvadl,²¹⁸ a proto v roce 2019 k padesátým narozeninám spolku vysadili strom nový.²¹⁹

Během koronavirové pandemie se stejně jako ostatní studentské spolky KAFEDIK přesunul do online prostoru, kde pořádal přednášky a herní večery, kterých se účastnili i lidé mimo Brno a KAFEDIK samotný, takže nastalá situace paradoxně pomohla k navázání nových, vzdálenějších kontaktů.²²⁰

2.3.1. Sárga Szamár

V polovině osmdesátých let se brněnští maďarští studenti každý týden scházeli v hospodě Čtverec, jež byla snadno dostupná z většiny kolejí, na kterých bydleli. Tehdejší předseda KAFEDIKu László Dufek tuto hospodu překřtil na *Sárga Szamár (Žlutý osel)*.²²¹ Po změně režimu Čtverec v důsledku tzv. malé privatizace zanikl, ale spolek na památku použil jeho přezdívku jako název pro svůj nový časopis, jehož první číslo vyšlo v dubnu 1990. Šéfredaktorem *Sárga Szamár* se stal András Czékus, specifickou podobu svými ilustracemi dal časopisu Csaba Boros. První dvě čísla se věnovala dějinám KAFEDIKu a jeho činnosti,

²¹⁴ DETÁRY, Attila: *35 éves a KAFEDIK*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 12, 2004, č. 5, s. 9—10.

²¹⁵ Maďarská kapela složená z členů KAFEDIKu. Bohužel o jejím založení a působení nejsou dostupné žádné informace kromě zmínek o koncertech na spolkových akcích.

²¹⁶ AMBRUS, Tünde: *Magyar diáknapok Brünnben*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 5, s. 20—21. Richard Pražák pomáhal mj. sehnat vhodné tituly do spolkové knihovny, která měla v polovině sedmdesátých let přes 250 svazků, avšak během osmdesátých let zmizela beze stopy. Novou knihovnu KAFEDIK začal budovat na počátku devadesátých let, opět s pomocí prof. Pražáka. *A KAFEDIK története (első rész)*, s. 2.

²¹⁷ AMBRUS, Tünde: *Morzsák a Brünni Kazinczy Ferenc Diákklub történetéből*. Prágai Tükör, roč. 22, 2014, č. 5, s. 42.

²¹⁸ <http://sargaszamar.blogspot.com/p/kafedikfa.html> [cit. 20. 7. 2023]

²¹⁹ CSIBA, Emese: *Beszámoló a KAFEDIK 50. születésnapjáról*. Prágai Tükör, roč. 27, 2019, č. 5, s. 4—7.

²²⁰ *Nem állt meg az élet... másodszor... Diákok a koronavírus idején*. Prágai Tükör, roč. 28, 2020, č. 6, s. 8—10.

²²¹ [HOVANY, Zsolt]: *Sárga Szamár sirató*. Sárga Szamár, 1991. május, s. 6.

obsahovala výňatky z klubové kroniky, básnickou tvorbu členů spolku a texty písní skupiny KAFEDIK-Singers.²²² Oproti pražskému *Knédli* nebyl *Sárga Szamár* tolik interní záležitostí, referoval i o aktivitách ostatních klubů a promlouval také k maďarským středoškolákům na Slovensku, které lákal ke studiu v Brně. Věnoval se širšímu spektru témat, jako například feminismu, politice, ekologii či filosofii. Druhé číslo vyšlo s podporou *Československé nadace pro maďarskou kulturu (Csehszlovákiai Magyar Kultúraért Alapítvány)*,²²³ třetí již vydala *Studentská síť*.²²⁴

Třetí číslo *Sárga Szamár* vyšlo v květnu 1991 a znamenalo kritický okamžik v existenci časopisu, který KAFEDIK odevzdal do rukou *Studentské sítě*.²²⁵ Na tomto čísle se ještě z velké části brněnští studenti podíleli, nicméně následující číslo z listopadu 1991 bylo pro KAFEDIK velkým šokem. Mnoho členů spolku s předáním *Sárga Szamár* nesouhlasilo především kvůli rozdílným názorům na směřování časopisu, což vyvrcholilo nedobrovolným odchodem brněnské části nové redakce. Pod vedením *Studentské sítě* vyšlo pouze jediné číslo a časopis ihned poté zanikl. Tato napjatá aféra, rozdělení republiky a následné minimální počty nováčků ve spolku přispěly k odcizení české části *Studentské sítě* na několik let, přerušeni kontaktů a drtivému útlumu fungování brněnského spolku.²²⁶

Roku 1993 se KAFEDIK pokusil o vydávání nového časopisu *Gólyakalauz*, ale bez úspěchu (vyšlo pouze jedno číslo k uvítání nováčků).²²⁷ V březnu 1995 se rozhodli oživit *Sárga Szamár* pod novým názvem *Vén Szamár (Starý osel)*, bohužel však redakce nedokázala své nadšení přenést na tehdy příliš malou členskou základnu, a tak z nedostatku článků časopis opět zanikl již po prvním čísle.²²⁸

O deset let později byla již KAFEDIK v jiné situaci. Po miléniu opět přibývali maďarští studenti v Brně a členská základna spolku rostla. Tehdejší předsedkyně Tünde Ambrus se tedy rozhodla založit tříčlennou redakci a vydávání *Sárga Szamár* obnovit, a ačkoli již ve spolku nebyl nikdo z původních studentů, kteří hospodu Čtverec znali a navštěvovali, stal se *Csacsi*

²²² Skupina KAFEDIK-Singers, někdy zmiňována také zkráceně jako K-Singers či K-Szingersz, byla založena roku 1986 členy KAFEDIKu a orientovala se na maďarskou lidovou hudbu. O jejím působení bohužel není příliš mnoho informací. *A KAFEDIK története (második rész)*. Sárga Szamár, 1990. október, s. 3—5.

²²³ Jeden z cílových fondů založených *Rákócziho svazem*. <https://regi.rakocziszovetseg.org/rolunk/alapitvanyunk> [cit. 20. 7. 2023]

²²⁴ AMBRUS, Tünde: *Volt egyszer egy Sárga Szamár*. (Tü)körkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 2, s. 16—17.

²²⁵ *Volt egyszer egy... Variációk változásra*. Sárga Szamár, 1991. május, s. 2.

²²⁶ HAVRAN, Kati: *Kisprivatizáció és a vyškovi sörök emlékezete avagy milyen volt letűnt idők Sárga Szamara*. Sárga Szamár, 2014. október, s. 7—11.

²²⁷ [editorial], *Vén Szamár*, roč 1., 1995, č. 1., s. 2.

²²⁸ AMBRUS, Tünde: *Volt egyszer egy Sárga Szamár*, s. 16—17.

(*Oslík*), jak ho studenti začali důvěrně nazývat, tradicí a symbolem spolku KAFEDIK i v nové době. První číslo obnoveného časopisu se objevilo již v lednu 2005 jako příloha občasníku brněnské pobočky CsMMSz *Brünni Magyar Futár* (*Brněnský maďarský kurýr*).²²⁹ Od roku 2008 vycházel samostatně jednou za semestr a od roku 2009 nesl podtitul *A Kazinczy Ferenc Diákklub bizonytalan időközönként lapja* (*Pochybný občasník Studentského klubu Ference Kazinczyho*). Hlavní náplní byly informace o proběhlých a plánovaných akcích KAFEDIKu i AED, rozhovory s maďarskými kapelami a články o brněnských hospodách ve stálé rubrice *Kocsmablues* (*Hospodské blues*). Některé texty *Sárga Szamár* přebíral z *Prágai Tükör*. Od roku 2014 časopis obsahoval i články nejen v maďarštině, ale též ve slovenštině či angličtině.

V dubnu 2011 se redakce *Sárga Szamár* začala orientovat na online prostor. Vznikl internetový blog,²³⁰ na kterém nebyli limitováni cenou papíru a tisku a nutností vydat články naráz, zároveň měl obsah mnohem větší dosah než v papírové podobě. Během prvního roku existence bylo na blog přidáno celkem 84 článků a měl bezmála patnáct tisíc návštěvníků (nejvíce z České republiky, Slovenska a Maďarska, ale čtenáři se našli také v USA, Rusku, Německu, Rumunsku, Španělsku a Velké Británii).²³¹ Založení blogu znamenalo postupné upouštění od papírové podoby časopisu. Poslední číslo *Sárga Szamár* vyšlo v říjnu 2016, o rok později ustala i aktivita na blogu a poslední dohledatelný příspěvek je z července 2018.²³²

2.3.2. Borvirág

Na oslavě 45. výročí založení KAFEDIKu se veřejnosti poprvé představila taneční skupina *Borvirág* (*Vinný květ*). Její založení se datuje již o dva roky dříve, kdy se v květnu 2012 po jedné spolkové akci několik členů rozhodlo pravidelně scházet a nezávazně se navzájem učit maďarské lidové tance. Účast na zkouškách, které probíhaly jednou týdně, se pohybovala mezi pěti a dvaceti studenty. Jejich cílem bylo se především bavit, tance se učili sami bez lektora (někteří byli též členy skupiny *Kőrös*, takže mohli předávat znalosti nabyté tam). Zásadou byla přátelská atmosféra bez tlaku na profesionalitu a finančních závazků. Zkoušky byly otevřené a veřejné, nejprve termíny vyhledávali pomocí letáků na akcích KAFEDIKu,²³³ později už na svých facebookových stránkách.

²²⁹ Tamtéž, s. 17.

²³⁰ www.sargaszamar.blogspot.com [cit. 20. 7. 2023]

²³¹ *Heppi Börzdéj SSz*. Sárga Szamár, 2012. április, s. 6.

²³² <http://sargaszamar.blogspot.com/2018/07/nedves-kepek-csacsival.html> [cit. 20. 7. 2023]

²³³ DEMJÉN, Gergő: *Borvirágos beszélgetések*. Sárga Szamár, 2014. október, s. 4–6.

2.4. Klub mladých Maďarů v Ostravě

V říjnu 2014 vznikl z iniciativy maďarských studentů v Ostravě *Klub mladých Maďarů (Fiatal Magyarok Klubja, FMK)*. Zakladatelé Krisztina Ivkovič, János Jenei a Miroslav Lančí se seznámili díky ostravské pobočce CsMMSz a po počátečním online kontaktu se sešli v pizzerii Caruso, kde vzešel nápad založit skupinu, jež by propojovala maďarské studenty i mladé pracující v Ostravě a okolí. Skrze kamarády a známé, univerzitní systém a studentské organizace se jim podařilo kontaktovat jednotlivce, kteří by měli zájem se k FMK připojit. Skupina je značně dynamická a její osazenstvo se často mění, většinou se počet členů pohybuje okolo patnácti lidí, kteří se účastní společných aktivit.²³⁴

FMK není oficiálně fungující autonomní organizací, ale spadá pod ostravskou pobočku CsMMSz, pro niž část členů také dělá online reprezentaci a spravuje sociální síť. Zároveň organizují program zaměřený různými směry – od sportování, bowlingu, bruslení, tance a turistiky po návštěvu motokár, laser game a koncertů. Společně také navštěvují akce CsMMSz a zkoušejí různé restaurace v Ostravě a okolí. Začali také připravovat celoroční program pro děti z maďarských rodin.²³⁵

V čase koronavirové pandemie a všeobecné karantény se propojovali na tzv. *online sörözés (online pití piva)*, kde si povídali a snažili se společně zahnat izolaci. Těchto internetových setkání se účastnili i Maďaři z Opavy, Slovenska či Budapešti.²³⁶

²³⁴ IVKOVIČ, Krisztina: *Öt éves a Fiatal Magyarok Klubja Ostraván*. Prágai Tükör, roč. 27, 2019, č. 5, s. 8—9.

²³⁵ Tamtéž; IVKOVIČ, Krisztina: *Az egyetemen után*. In: Ostravai Magyar Hírmondó. Az elmúlt három évtized története. Ostrava 2022, s. 145—149.

²³⁶ <http://magyarokcsehországban.blogspot.com/2020/04/karantenban-is-egyutt.html> [cit. 20. 7. 2023]

3. Svaz Maďarů žijících v českých zemích

V napjatém ovzduší revolučního Československa se začala organizovat malá skupina Maďarů v Praze tvořená především bývalými studenty AED, již se poprvé sešli na konci listopadu 1989. Další setkání pokračovala v lednu následujícího roku, kdy se přidávali další lidé, až nakonec na schůzce 16. ledna 1990 vykrytalizovalo rozhodnutí vytvořit nezávislou organizaci. Za tím účelem byl vybrán přípravný výbor,²³⁷ jenž měl za úkol vypracovat návrh stanov, programové prohlášení a připravit ustavující valnou hromadu. Velkou roli v prvotní organizaci měl Petr Rákos, který nejenže nabídl přípravnému výboru prostor ke schůzkám v učebně hungaristiky na FF UK v Celetné ulici, ale také vypracoval návrh stanov a programového prohlášení. Na přípravných schůzkách bylo také potřeba definovat vztah organizace s většinovým národem a politickou sférou, což bylo v době, kdy se kompletně transformovala politická podoba země, obtížné, ale nezbytné. Diskuse na toto téma byly velmi intenzivní, ale nakonec byl prosazen názor, že svaz by měl stát stranou každodenní politiky²³⁸ a koncentrovat se na kulturní hodnoty, vytvoření bezpečné komunity a udržení jazyka v rozptýlené maďarské diaspoře.²³⁹

Ustavující shromáždění proběhlo 24. února 1990 ve velkém sále Restaurace Riegrovy sady, kde se sešlo 65 zainteresovaných osob a 11 hostů. Valná hromada odsouhlasila stanovy a zvolila si oficiální vedení organizace, jež byla nazvána *Svaz Maďarů žijících v českých zemích* (*Cseh– és Morvaország Magyarok Szövetsége*, CsMMSz).²⁴⁰ Předsedou svazu se stal Tamás Csémy, čestným předsedou Petr Rákos a v předsednictvu byli také dva zástupci z řad studentů. Obsazení svazového předsednictva se ještě v průběhu roku 1990 měnilo.²⁴¹

Během prvního roku svého působení svaz usiloval o rozšíření povědomí o své existenci a nábor nových členů. Jedním z prvních cílů bylo založení regionálních poboček, což se zprvu nedařilo. Vzhledem k faktu, že od zániku místních skupin Csemadoku na přelomu čtyřicátých a padesátých let nebyla maďarská menšina v české části Československa nijak organizovaná, bylo pochopitelné, že se nová komunita bude bez této tradice tvořit jen pomalu a obtížně. Nové lidi oslovovali skrze vystoupení v televizi, inzeráty v tisku a přátelské kontakty, informace posílali nejprve oběžníky, následně bulletinem s názvem *Tájékoztató (Zpravodaj)*, vyšla čtyři

²³⁷ Členové: Ildikó Alföldi, Katalin Becske, Tamás Csémy, Evžen Gál, Anna Kamasz, Petr Rákos, Árpád Szabó a Béla Szaló.

²³⁸ V té době kladly národnostní menšiny obvykle důraz na politickou aktivitu zaměřenou na ochranu jejich zájmů a prosazení výhodnější pozice v měnícím se státě. Tomu se svaz chtěl vyhnout.

²³⁹ CSÉMY, Tamás: *Emlékeim Szövetségünk megalakulásáról és kezdeteiről*. In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékezés. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaország Magyarok Szövetsége 1990—2015*. Praha 2015, s. 18—19.

²⁴⁰ V průběhu diskuse týkající se názvu organizace bylo rozhodnuto, že formálně nepůjde o *spolek (egyesület)*, nýbrž *svaz (szövetség)*, což je v textu práce respektováno. Tamtéž, s. 19.

²⁴¹ *Alakuló közgyűlés, 1990. február 24.* In: *Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény*. Praha 2001, s. 9—10.

čísla), později *Prágai Tájékoztató* (*Pražský zpravodaj*, vyšla dvě čísla), který vycházel do konce roku 1992. Na něj navázal od roku 1993 časopis *Prágai Tükör* (*Pražské zrcadlo*). Začátky svazu byly komplikovány nedostatkem financí, kvůli nízkému počtu členů (během prvního roku se přihlásilo pouze 112 řádně placících) nemohly členské příspěvky pokrýt výdaje na plánované akce, zároveň byla opakovaně zamítnuta žádost svazu o podporu *Nadace Charty 77*. Ministerstvo kultury odsouhlasilo dotaci svazu pro rok 1991 ve výši 50 tisíc korun, jež ale mohly být využity pouze na konkrétní kulturní akce, což neřešilo výdaje na chod spolku, vybavení a zaplacení alespoň jednoho zaměstnance, který by měl na starosti administrativu.²⁴²

I přes počáteční obtíže se CsMMSz podařilo v Praze zorganizovat například dvě maďarské výukové skupiny dětí týdně, maďarský mikulášský večer, kterého se zúčastnilo na třicet dětí, poznávací výlety po Praze, společně s AED dvě recitační soutěže, a kurz maďarštiny pro dospělé s Juliem Bredárem pod názvem *Magyar nyelvművelés* (*Kultivace maďarštiny*). Přínosná byla též spolupráce s Csemadokem v Bratislavě a Komárně, se sdružením *Amicus*²⁴³ a *Maďarským kulturním střediskem* (*Magyar Kulturális Központ*, MKK), které svazu propůjčovalo prostory a nabídlo se členům půjčovat knihy a videokazety korespondenčně.²⁴⁴ V roce 1993 se CsMMSz podařilo prosadit v Českém rozhlasu pravidelnou maďarskou sekci v *Rádiu Regina*, jež vysílalo zpočátku deset minut každé dva týdny, a posléze byla prodloužena na půl hodiny.²⁴⁵ Svaz také začínal získávat sponzory; například v letech 1992 a 1993 podpořil budapeštský *Rákócziho svaz* účast maďarských dětí z Čech na jazykových táborech v Szentendre.²⁴⁶

Velkým úspěchem bylo založení pobočných svazů v Ostravě (prosinec 1992), Brně (listopad 1993) a Litoměřicích (červen 1995), na valné hromadě roku 1994 vznikl pobočný svaz

²⁴² 2. közgyűlés, 1991. május 25. In: Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény. Praha 2001, s. 15—17; CSÉMY, Tamás: *Emlékeim Szövetségünk megalakulásáról és kezdeteiről*, s. 21.

²⁴³ Celým názvem *Sdružení pro česko-maďarské porozumění a kulturní spolupráci AMICUS*, jež vydávalo v letech 1992—2005 sborník *Amicus Revue*. Ten vycházel s různou periodicitou a rozsahem, obsahově se zaměřoval zprvu především na historicko-politická témata, postupem času se ale začal více zabývat literaturou. Duší celého projektu byla Helena Němcová, jež se angažovala také v navazování aktivní spolupráce českých a maďarských škol. *Amicusu* se podrobně věnuje ve své práci Petra Alinčová. ALINČOVÁ, Petra: *Periodika prezentující maďarskou kulturu a literaturu v ČR v letech 1990—2005*. *Amicus* Ročenka, roč. 13, 2005, s. 152—156.

²⁴⁴ 2. közgyűlés, 1991. május 25., s. 18—20.

²⁴⁵ V roce 2000 bylo rádio několik měsíců přerušeno, načež v září toho roku začalo opět vysílat, a to každý třetí týden v neděli brzy ráno. V roce 2002 došlo z důvodu povodně k dalšímu přerušování vysílání, které už potom nikdy obnoveno nebylo. RÓNAI, Katalin: *A mi rádiókn. Ízelítő a Regina Rádió megújult magyar nyelvű adásaiból*. (Tű)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 9, 2001, č. 1, s. 20—22; RÓNAI, Katalin: *Kedves Hallgatóim!* In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékezés. Huszonöt éves a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990—2015*. Praha 2015, s. 106—108.

²⁴⁶ 3. közgyűlés, 1994. május 7. In: Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény. Praha 2001, s. 25—30.

pražský a další vznikaly v následujících letech. Vzhledem k existenci regionálních skupin bylo třeba pozměnit stanovy svazu, které následně zajišťovaly větší autonomii poboček, zároveň zohledňovaly jejich specifické nároky a požadavky na dělení grantových prostředků, o které bylo však třeba žádat centralizovaně. Tento krok sice pomohl k rozvoji regionální činnosti, nicméně koordinace žádostí o finanční prostředky se stala obtížnější, jelikož mezi jednotlivými pobočkami byly jak kvantitativní, tak kvalitativní rozdíly. CsMMSz také přistoupil na finanční podporu maďarských studentů ze Slovenska, kteří od rozdělení republiky při studiu na českých univerzitách museli platit školné.²⁴⁷ Za účelem získávání a přerozdělování finančních prostředků z Maďarska musel svaz založit vlastní nadaci, jelikož maďarská strana tehdy peněžně nepodporovala jednotlivé zahraniční maďarské organizace přímo. Proto byla v září 1992 založena *Nadace Rákóczi – pro rozvoj kultury a vzdělanosti Maďarů v České republice (Rákóczi Alapítvány – a Csehország Magyarok Kultúrájának és Művelődésének Fejlesztéséért)*,²⁴⁸ jež v devadesátých letech mj. úzce spolupracovala s *Illyésovou nadací* v Maďarsku, díky čemuž CsMMSz získal finanční prostředky pro pořízení sídla svazu, kde je dodnes (K Botiči 409/2 v Praze-Vršovicích). *Nadace Rákóczi* vypisuje každoročně grantovou výzvu pro maďarské organizace v České republice a podporuje také například vydávání odborných knih a beletrie.²⁴⁹

Důležitým počinem byl výzkum Tamáse Csémyho a sociologa Petra Sadílka, kteří na základě historických faktů a dostupných statistik vypracovali otázky týkající se života Maďarů v Čechách a na Moravě. Průzkum mezi respondenty probíhal mezi 25. dubnem a 20. květnem 1992, a jeho výsledky byly roku 1993 publikovány pod záštitou CsMMSz v dvojjazyčné publikaci s názvem *Maďari v České republice/Magyarok a Cseh Köztársaságban 1918—1992*. Otázky se týkaly například vztahu k maďarskému jazyku a národnosti, zájmu o maďarské vysílání, sdružování či kurzy maďarštiny. Vysokou informační hodnotu měly výsledky týkající se CsMMSz a obecném povědomí o existenci svazu. Maďarské obyvatelstvo v Česku bohužel projevovalo jen malý zájem o členství v maďarské organizaci a její aktivity, což vedlo k polemikám ohledně orientace CsMMSz a jeho dalšího směřování.²⁵⁰

²⁴⁷ Tamtéž, s. 30; 4. közgyűlés, 1997. április 12. In: Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény. Praha 2001, s. 33—34.

²⁴⁸ *Létrejött a Rákóczi Alapítvány*. Prágai Tükör, roč. 1, 1993, č. 1, s. 100.

²⁴⁹ KOKES, János: *Magyarságunk nagy értéke, érdemes áldozatot vállalni! Egy csésze kávé mellett Csémy Tamással*. Prágai Tükör, roč. 18, 2010, č. 1, s. 21.

²⁵⁰ CSÉMY, Tamás: *Emlékeim Szövetségünk megalakulásáról és kezdeteiről*, s. 23; SADÍLEK, Petr, CSÉMY, Tamás: *Maďari v České republice. Magyarok a Cseh Köztársaságban 1918—1992*. Praha 1993; CSÉMY, Tamás: *Közömbös-e a csehországi magyarság*. Prágai Tükör, roč. 2, 1994, č. 1—2, s. 131—135.

Mezi významné akce svazu dodnes patří *Dny maďarské kultury (Magyar Kulturális Napok)*,²⁵¹ které probíhaly každoročně nejprve v Praze (ve spolupráci s MKK, od roku 1992) a Brně (od roku 1995), ale později je začaly organizovat také další, nově vznikající pobočky. V letech 1992 a 1993 proběhly *Dny maďarské kultury* za podpory a pomoci Csemadoku, nicméně po rozdělení republiky tyto vztahy na delší dobu ochladly.²⁵² Tradiční a prestižní akcí se stal *Pražský maďarský ples (Prágai Magyar Bál)*, jehož první ročník proběhl v březnu 1992,²⁵³ a po miléniu začaly pořádat maďarské bály i jiné pobočné svazy (Brno, Ostrava, Teplice).²⁵⁴ Dodnes je velmi oblíbený kulturní tábor, který se koná každé léto v Koutech na Vysočině (dříve probíhal v Medlově u Olomouce). Má velký význam pro udržování sounáležitosti ve svazu, protože jeho účastníci přijíždějí ze všech koutů republiky. Program je každý rok nabitý; jsou pořádány přednášky o jazyce, historii a literatuře, probíhají jazykové kurzy, hudební představení a další. Vzhledem k osazenstvu, které se během pětadvaceti let značně změnilo, byly přizpůsobeny i aktivity (starší děti odrostly, mladší již nerozumí maďarsky apod.), zároveň je počítáno s přítomností smíšených rodin, takže je připravován program také v češtině.²⁵⁵ Iniciativa vytvořit příležitost pro setkání členů ze všech pobočných svazů vzešla od tehdejší tajemnice CsMMSz Katalin Becske a předsedy brněnské pobočky Zoltána Vojtka. První tábor se uskutečnil koncem června 1999 (s dalšími ročníky se přesunul na přelom srpna a září) a měl pouze pětadvacet účastníků, dnes je již počet přihlášených mnohonásobně vyšší.²⁵⁶

Přelom tisíciletí byl pro CsMMSz obdobím deziluze a změn. Po deseti letech fungování svaz přišel o porevoluční energii, organizace rostla a politizovala se, komunikace mezi pobočkami a centrálou zaostávala, a ve vedení docházelo k osobním neshodám, které nakonec vyústily v rezignaci předsedkyně Katalin Becske na podzim 2000 a mimořádnou valnou hromadu v březnu 2001. Svaz trpěl nedostatkem mladších aktivních členů a osob, které by mohly vykonávat složitější úřednickou práci. Noví členové se sháněli obtížně kvůli rozptýlení maďarské diaspory, členů v CsMMSz bylo tehdy skoro devět set, nicméně z necelých patnácti

²⁵¹ Program je obvykle dvou až třídenní a zahrnuje přednášky a hudební program.

²⁵² 4. *közgyűlés, 1997. április*, s. 35—36. Časem byly kontakty opět navázány a dnes se již obě organizace opět navzájem podporují a navštěvují.

²⁵³ CSÉMY, Tamás: *Emlékeim Szövetségünk megalakulásáról és kezdeteiről*, s. 22.

²⁵⁴ RÁKÓCZI, Anna: *Az országos elnök beszámolója*. Prágai Tükör, roč. 23, 2015, č. 2, s. 8.

²⁵⁵ JENEI, János: *Már a huszadik!* Prágai Tükör, roč. 26, 2018, č. 5, s. 8—14.

²⁵⁶ KOKES, János: *Szívügyem a magyar szövetség... Egy csésze kávé mellett Becske Katalinnal*. Prágai Tükör, roč. 18, 2010, č. 2, s. 20.

tisíc²⁵⁷ Maďarů v České republice tvořili pouhých šest procent. Bylo potřeba založit pobočky v západních Čechách (Sokolov, Karlovy Vary, Cheb), kde žily podle statistik tisícovky Maďarů, ale chyběli k tomu aktivní dobrovolníci, kteří by se úkolu ujali. Krize nastala také v redakci svazového periodika *Prágai Tükör*, kde probíhaly ostré diskuse ohledně jeho úzkoprofilového zaměření a očekávání čtenářů.²⁵⁸ Na mimořádné valné hromadě v březnu 2001 byl novým předsedou CsMMSz zvolen István Végh, jenž vrátil svazu kulturní orientaci bez politického podtextu a pomohl k jeho vnitřní stabilizaci.²⁵⁹

CsMMSz aktivně spolupracuje s řadou institucí a organizací u nás i za hranicemi. Kromě již zmíněných kontaktů s Csemadokem a úzké spolupráce s MKK udržuje svaz styky také s politickým hnutím *Soužití (Együttélés Politikai Mozgalom)*,²⁶⁰ jež vzniklo z iniciativy polské menšiny v únoru 1990 a po rozdělení republiky vytvořilo českou a slovenskou samostatnou organizaci. *Soužití* má za cíl politickou ochranu zájmů menšin v České republice, a kromě největší sekce polské má ještě sekci maďarskou a ukrajinsko-rusínskou.²⁶¹ Společně s CsMMSz a *Sdružením Jánose Esterházyho pro lidské a křesťanské hodnoty (Esterházy János Társulás az Emberi és Keresztény Értékekért, EJT)* usilují o rehabilitaci maďarského politika v meziválečném Československu Jánose Esterházyho.²⁶² Vztahy s ostatními národnostními menšinami v České republice udržuje svaz účastí v *Radě vlády pro národnostní menšiny*, jež dohlíží na respektování menšinových práv a skrze diskuzi a návrhy dává doporučení vládě ohledně postupů v záležitostech národnostních menšin. Slouží také jako důležité fórum pro výměnu informací a zkušenosti zástupců, již jsou skrze menšinové organizace na svůj post navrhováni každé dva roky.²⁶³ *Rada vlády pro národnostní menšiny* spolu s *Radou hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin* otevřely po dlouhých peripetiích v červnu 2007 Dům národnostních menšin (DNM, v ulici Vocelova 602/3 na pražských Vinohradech), jenž slouží

²⁵⁷ https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/_priloha_7_scitani_lidu_2002_.pdf [cit. 25. 7. 2023]

²⁵⁸ KOKES, János: *Csehország magyar gondok*. Új Szó, roč. 54, 2001. március 30., č. 75, s. 2.

²⁵⁹ GÁL, Jenő: *Végh Istvánnál, a Cseh- és Morvaország Magyarok Szövetségének új olnökével. Hogyan tovább? Prágai Tükör*, roč. 9, 2001, č. 1, s. 6—12.

²⁶⁰ Celým názvem *Coexistentia–Soužití–Spoluzitie–Wspólnota–Együttélés–Zusammenleben–Spivzittja–Koezisztencja*, zkráceně COEX.

²⁶¹ KOCSIS, László Attila: *Coexistencia-Együttélés. A csehországi kisebbségek érdekvédelmi szervezete*. (Tü)körkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 15, 2007, č. 1, s. 14—15.

²⁶² EJT bylo založeno v prosinci 2015 s cílem uctění památky Jánose Esterházyho. János Esterházy byl v poválečném Československu prohlášen za válečného zločince a odsouzen k doživotnímu vězení. Jeho osoba zatím ani v České, ani ve Slovenské republice nebyla rehabilitována. V březnu 2019 byl v Krakově započat proces jeho blahorečení. KOKES, János: *Szívünkben Esterházy János már régen rehabilitálva van*. Prágai Tükör, roč. 24, 2016, č. 2, s. 9—11; *Öt éves a prágai Esterházy Társulás*. Prágai Tükör, roč. 29, 2021, č. 1, s. 6—11.

²⁶³ KOKES, János: *Beszéljük meg...* Prágai Tükör, roč. 22, 2014, č. 2, s. 3.

jako centrum setkávání národnostních menšin na území Prahy. Těžiště DNM se nachází v práci s dětmi a mládeží.²⁶⁴

Za hranicemi udržuje svaz členství v *Radě maďarské diaspory (Magyar Diaszpóra Tanács)*, jež byla založena v Budapešti roku 2011 jako společné fórum maďarských diaspor z celého světa. V zakládající listině si vytyčila za cíl naléhat na maďarskou vládu, aby byla v národní politice věnována Maďarům v zahraničí odpovídající pozornost, zvláštní důraz byl pak kladen na ty, již už nemluví maďarsky.²⁶⁵ Rada vytvořila tzv. *Národní registr (Nemzeti Regiszter)*,²⁶⁶ skrze který jsou diaspory ve světě oslovovány a informovány o novinkách. Součástí registru je několik projektů, jako například *Program Julianus (Julianus Program)*, jenž mapuje maďarské památníky, sochy, významné domy a jiné pamětihodnosti, které mají s maďarským národem spojitost.²⁶⁷ Maďary rozptýlené ve všech koutech světa sjednocuje *Světový svaz Maďarů (Magyarok Világszövetsége, MVSz)*,²⁶⁸ jehož setkání, organizovaného každé čtyři roky, se účastní i vyslanec CsMMSz. V Evropě působí *Svaz maďarských organizací západní Evropy (Nyugat-Európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége, NyEOMSzSz)*, založený ve Stockholmu roku 2001 s cílem vytvořit kontakty a zajímavou spolupráci mezi maďarskými organizacemi v (nejen západní) Evropě. Aktuálně má šestnáct členů, včetně spolků například v Estonsku, Litvě, Anglii či Portugalsku. CsMMSz je členem od roku 2003. Členské organizace posílají na ústředí každoročně zprávy o svém fungování a činnosti, jež jsou poté otištěny v almanachu *NYEOMSZSZ Tükör*.²⁶⁹

3.1. Prágai Tükör

Roku 1993 vzniklo periodikum CsMMSz pod názvem *Prágai Tükör (Pražské zrcadlo)*, jež i po několika výrazných proměnách v běhu let vychází pravidelně dodnes. Jak bylo již výše zmíněno, svaz v podstatě od okamžiku svého vzniku usiloval o efektivní informování členů stálých i potencionálních, a to nejprve formou oběžníků (*körlevelek*) a posléze bulletinem

²⁶⁴ <https://www.dnm-praha.eu/Historie-Domu.html> [cit. 28. 7. 2023]

²⁶⁵ KOKES, Zoltán: *Megalakult a Magyar Diaszpóra Tanács*. Prágai Tükör, roč. 19, 2011, č. 5, s. 38—40.

²⁶⁶ <https://www.nemzetiregiszter.hu/> [cit. 27. 7. 2023]

²⁶⁷ <https://www.nemzetiregiszter.hu/julianus-program-leiras> [cit. 27. 7. 2023]

²⁶⁸ MVSZ je mezinárodní nezisková organizace se sídlem v Budapešti, jež byla založena v srpnu 1938. Sjednocuje všechny Maďary světa s cílem zachovat maďarskou identitu a kulturu. https://mvsz.info/?page_id=651 [cit. 28. 7. 2023]

²⁶⁹ KOKES, János Zoltán: *Nyugat-európai magyar szervezetek, avagy a közös nevező...* Prágai Tükör, roč. 13, 2005, č. 3, s. 19—20; *Visszapillantó II. Dokumentumgyűjtemény*. Praha 2010, s. 115—128; DOBOS, Éva: *Elősző*. NYEOMSZSZ Tükör, 2004, s. 2, vyšlo elektronicky. Dostupné z: <https://nyeomszsz.org/tukor/tukor2004.pdf> [cit. 28. 7. 2023]

Tájékoztató, respektive *Prágai Tájékoztató*, nicméně stále více rostla chuť vydávat kulturní časopis, jenž by měl širší tematický záběr.

Existenci *Prágai Tükör* lze podle odlišných koncepcí a obsazení redakce rozdělit na čtyři období, které dělí jasné hranice, přičemž po celou dobu probíhala na pozadí časopisu vleklá diskuse ohledně jeho tematického zaměření a stále byl hledán kompromis mezi odlišnými očekáváními redakce, čtenářů a vedení CsMMSz. Prvním jasně vymezeným obdobím byly roky 1993—1996, kdy se časopis utvářel a teprve hledal své cílové čtenáře. V redakci tehdy zasedli z velké části hungaristé či překladatelé – Péter Morvay, Lucie Szymanowska, Evžen Gál, Gyula Bredár, Angelika Schreierová, András Zádor, Tamás Csémy a Petr Rákos, jenž byl duchovním otcem prvotního směru, kterým se časopis vydal.²⁷⁰ Posláním raného *Prágai Tükör* bylo stavění mostů mezi Maďary a Čechy, nahlížení na palčivá témata s odstupem, nezaujatě a z více stran, aniž by byly jítřeny staré rány a křivdy jednotlivců. Chtěli se vyhýbat každodenní politice, udržovat si nezávislost a nadhled. Obsah pak tvořily eseje, fejetony, pojednání o maďarské literatuře, kultuře a historii, na druhou stranu také recepce české kultury v Maďarsku. Usilovali o rozmanitý výběr autorů; publikovali texty Maďarů i Nemaďarů, kteří měli k věci co říci.²⁷¹ Oproti tomu vedení CsMMSz chtělo časopis více pojmut jako svazovou kroniku s menším intelektuálním záběrem a jednoduššími tématy, která zaujmou spíše širší okruh čtenářů. Celková koncepce *Prágai Tükör*, jež vycházelo pouze pětkrát ročně, byla již od počátku jablkem sváru redakce a svazového vedení, což vyústilo v nucený odchod velké většiny tvůrců časopisu (zůstal pouze Tamás Csémy a András Zádor) na počátku roku 1996.²⁷² Vydávání čtvrtého ročníku probíhalo proto značně komplikovaně, vedení redakce převzala Zsuzsanna Berecz, jež ale odešla ještě před dokončením třetího čísla. Zbytek ročníku pak sestavilo vedení svazu spolu s externími kolegy, a tak čísla vycházela se značným zpožděním.²⁷³

Ročníkem 1996 započalo druhé období časopisu, od poloviny roku již pod vedením Évy Kubányi. Obsah *Prágai Tükör* se změnil výrazně lidovějším směrem, velký prostor dostaly zprávy ze života pobočných svazů, maďarské dějiny a kultura byly zprostředkovány srozumitelnějším způsobem. Poprvé se objevily stránky věnované dětem a rubrika o životním stylu, partnerských vztazích a výchově dětí. Podle Tamáse Csémyho tak chtěli lépe oslovit celou

²⁷⁰ Osobní rozhovor s Evženem Gálem (20. 12. 2021).

²⁷¹ *Beköszöntő. Slovo na přivítanou*. *Prágai Tükör*, roč. 1, 1993, č. 1, s. 3—5; Osobní rozhovor s Evženem Gálem (20. 12. 2021).

²⁷² GÁL, Jenő: *A Prágai Tükör 2006/5. száma*. *Prágai Tükör*, roč. 14, 2006, č. 5, s. 3.

²⁷³ *4. közgyűlés, 1997. április 12.* In: *Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény*. Praha 2001, s. 36.

maďarskou diasporu v České republice, a ne pouze její malou intelektuální část.²⁷⁴ Éva Kubányi vedla časopis i přes značnou kritiku k její osobě²⁷⁵ až do konce roku 2000. Interní neshody tohoto období ve vedení CsMMSz se promítly také do redakce *Prágai Tükör*,²⁷⁶ které mělo navíc čím dál větší problém s distribucí a odběrem, ke konci roku se již redakce víceméně rozpadla a poslední dvě čísla vyšla výrazně později.²⁷⁷

Třetí období *Prágai Tükör* znamenalo návrat k původní koncepci ze začátku devadesátých let. Vrátila se část původní redakce pod vedením Evžena Gála a Petra Rákose, prostor dostala i mladší generace (např. Péter Böszörményi či Attila Gál). Novinkou bylo vydávání přílohy s vlastní redakcí pod názvem *(Tü)körkép (Panorama)*. Ta měla být odrazem dění ve svazu, jeho pobočkách v regionech a přidružených spolcích, čemuž odpovídalo i složení redakce. Tu tvořili zástupci z jednotlivých měst spolu s Katalin Rónai, jež podávala zprávy z *Rádia Regina*.²⁷⁸ V *(Tü)körkép* byla kromě svazové mozaiky také dětská rubrika spravovaná Tímeou Moravcsíkem, aktuální svazové dokumenty či grantové výzvy. Po zániku *Knédli* se stala příloha též publikačním prostorem členů AED. Obě redakce měly společného šéfredaktora, jehož pozici zastával v letech 2001—2002 Evžen Gál, od poloviny roku 2002 pak Zsolt Csandal a nakonec mezi léty 2004 a 2006 Éva Blaskovics. I přes pravidelné vycházení *Prágai Tükör* a pochvalné ohlasy čtenářů²⁷⁹ bylo vedení CsMMSz stále nespokojené s příliš intelektuálním obsahem zaměřením časopisu, a proto na konci roku 2006 svaz jakožto vydavatel stávající redakci rozpustil.²⁸⁰

Novým šéfredaktorem *Prágai Tükör* se od ledna 2007 stal János Kokes, který otočil směřování časopisu opět do nitra CsMMSz, a na tomto postu působí dodnes. Podle jeho koncepce je základním úkolem svazového periodika sjednocení Maďarů v České republice, dokumentace dění v diaspoře a uchovávání osudů jednotlivců pro budoucí generace.²⁸¹ Kokes dostal absolutní podporu vedení ústředního svazu, které plní z velké části také funkci redakční rady, a proto je v tiráži již uváděn pouze šéfredaktor, redakční tajemník, jazykový redaktor a grafik.²⁸² Obsah *Prágai Tükör* se začal výrazně orientovat na rozhovory s pamětníky, které byly nejprve otiskovány postupně v časopise a v roce 2015 vyšly pod záštitou CsMMSz jako zvláštní

²⁷⁴ CSÉMY, Tamás: *Előszó a Prágai Tükör új számához*. *Prágai Tükör*, roč. 4, 1996, č. 3, s. 3.

²⁷⁵ *5. közgyűlés, 2000. május 13*. In: *Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény*. Praha 2001, s. 46.

²⁷⁶ KOKES, János: *Tisztelt Olvasónk!* *Prágai Tükör*, roč. 8, 2000, č. 2, s. 3.

²⁷⁷ KUBÁNYI, Éva: *Tisztelt Olvasónk!* *Prágai Tükör*, roč. 8, 2000, č. 5, s. 3—4.

²⁷⁸ *A Prágai Tükör 2001/1. száma*. *Prágai Tükör*, roč. 9, 2001, č. 1, s. 3—5.

²⁷⁹ *A Prágai Tükör 2003/3. száma*. *Prágai Tükör*, roč. 11, 2003, č. 3, s. 3.

²⁸⁰ GÁL, Jenő: *A Prágai Tükör 2006/5. száma*. *Prágai Tükör*, roč. 14, 2006, č. 5, s. 3.

²⁸¹ KOKES, János: *Prágai Tükör*. *Prágai Tükör*, roč. 27, 2019, č. 3, s. 13—14.

²⁸² KOKES, János: *Beszélgük meg...* *Prágai Tükör*, roč. 21, 2013, č. 1, s. 3.

číslo *Prágai Tükör* v samostatném svazku.²⁸³ V roce 2013 prošel časopis kosmetickými úpravami; začal vycházet barevně a v šesti číslech za rok, ale byla zrušena příloha (*Tü)körkép*. Přibyla obsáhlá rubrika o aktuálních zprávách z české a maďarské společnosti, kam byly přiřazeny také novinky ze svazu. Texty zaměřené na historii, literaturu a kulturu měly populárně-naučný charakter, okruh autorů se víceméně opakoval. Úspěchem bylo přidání do největší světové databáze periodik EBSCO, čímž se zvětšil potenciaální dosah časopisu téměř na celý svět.²⁸⁴

Jak bylo už řečeno výše, celou existenci *Prágai Tükör* doprovází diskuse ohledně čtenářských očekávání, tematického zaměření časopisu a oblíbenosti periodika vůbec. Takřka v každém čísle bez ohledu na momentální složení redakce padla otázka, co by si čtenář časopisu přál číst, jak by si ideální *Prágai Tükör* představoval, ale zpětná vazba byla vždy minimální nebo vůbec žádná.²⁸⁵ V posledním čísle ročníku 2005 dokonce na závěrečných stránkách (*Tü)körkép* připojili dotazník ohledně zájmu o jednotlivé rubriky a celkové směřování periodika, ale vyplněné se vrátily pouze dva, což s hořkostí konstatovali v úvodníku k prvnímu čísle roku 2006.²⁸⁶ Otázkou tedy zůstává, jak vlastně koncipovat časopis v menšinovém jazyce s tak specifickou cílovou skupinou čtenářů, již jsou různého vzdělání, věku a zaměření, a navíc rozptýleni po celé republice.

3.2. Ostrava

První pobočný spolek CsMMSz byl založen v prosinci 1992 v Ostravě, kde měla skupina zpočátku pouze dvanáct členů, ale rychlým tempem přibývali další.²⁸⁷ Nejprve se scházeli po kavárnách či doma u Taťány Poljakové,²⁸⁸ až v lednu 1995 se jim podařilo získat podnájem v budově městské knihovny, kde mohli zřídit první klubové prostory a začít se scházet pravidelně každý týden. Součástí vybavení klubu byla i bohatá knihovna, díky které si členové mohli osvěžovat maďarštinu též četbou. Knihy sestávaly z darů MKK a ostravské městské knihovny. V červnu 2000 bylo v centru Ostravy slavnostně otevřeno *Maďarské kulturní a informační středisko (Magyar Kulturális és Tájékoztató Központ)*, jež zároveň funguje jako

²⁸³ KOKES, János: *Magyar sorsok a Morvától nyugatra...* Praha 2015.

²⁸⁴ KOKES, János: *Beszélgük meg...* Prágai Tükör, roč. 22, 2014, č. 1, s. 3.

²⁸⁵ WESZELY, Éva: „*Tükröm, tükröm, mondd meg nékem...*” (*Tü)körkép*. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 1, s. 3—4.

²⁸⁶ *A Prágai Tükör 2006/1. száma*. Prágai Tükör, roč. 14, 2006, č. 1, s. 3.

²⁸⁷ V roce 2018 jich registrovali na 150. JENEI, János: *Magyar Kultúra Napjai Ostravában*. Prágai Tükör, roč. 26, 2018, č. 6, s. 11.

²⁸⁸ Patřila mezi zakladatele místní pobočky.

místo setkávání svazu a časem bylo přejmenováno na *Magyar Klub*.²⁸⁹ Kromě Ostravy usilují o alespoň minimální maďarský program také v okolních městech, takže například od června do října 1995 uspořádali výstavu o maďarské literatuře v Havířově, Karviné a Frýdku-Místku.²⁹⁰

Mezi léty 1996—1998 informovala ostravská pobočka o svých aktivitách ve vlastním periodiku pod názvem *Híradó (Zpravodaj)*, jehož šéfredaktorem byl Imre Fekets a redakci tvořila pouze Taťána Poljaková.²⁹¹ Významným počinem místního svazu bylo umístění symbolického náhrobku Jánose Esterházyho na bývalém vězeňském hřbitově na Mírově roku 1998, ve spolupráci s MVSz. Od té doby tam také organizuje každoroční vzpomínkové setkání doprovázené mší svatou v místní kapli, čehož se účastní mnoho hostů nejen z České republiky, ale i Slovenska, Maďarska a Polska.²⁹²

Kromě klubových setkání, výletů a oslavy maďarských svátků pořádá místní pobočka jako největší událost roku *Dny maďarské kultury v Ostravě (Magyar Kultúra Napjai Ostravában)*. Od prvního ročníku v roce 1999 se jejich podoba značně proměnila, a z jednotýdenního festivalu se staly skoro tři měsíce plné příležitostí seznámit se s maďarskou kulturou. *Dny maďarské kultury* probíhají obvykle od poloviny září do prosince a jejich součástí jsou například přednášky, výstavy, gala večer, *Kateřinský bál (Katalin-bál)*, hudební a taneční vystoupení, či *Dny maďarské kuchyně (Magyar konyha napjai)*.²⁹³ Dříve byl festival více orientovaný folklorním směrem, ale posledních několik let se hudební vystoupení soustředí na opery a operety, které zajišťují soubory z Maďarska.²⁹⁴

Zvláštním zaměřením ostravské pobočky CsMMSz je maďarská kuchyně. Na pravidelných týdenních schůzkách v klubu je součástí programu také dobré maďarské jídlo, které obstarává skupina členek, jimž se familiárně říká *ostravai főzőcskéek (ostravské kuchařinky)*.²⁹⁵ O své recepty se i dělí s veřejností skrze videonávody, které dávají na internet.²⁹⁶

²⁸⁹ KUBÁNYI, Éva: *A CSMMSZ alapszervezeteiről (3.) – Osztrava*. Prágai Tükör, roč. 8, 2000, č. 3, s. 64—69.

²⁹⁰ *Mi történel az osztravai alapszervezetben?* Prágai Tükör, roč. 4, 1996, č. 1—2, s. 75—76.

²⁹¹ JENEI, János: *Jelentősebb mérföldkövek szervezetünk életében*. In: Ostravai Magyar Hírmondó. Az elmúlt három évtized története. Ostrava 2022, s. 21.

²⁹² PALÁGYI, István György: *Mírov 2000*. Prágai Tükör, roč. 8, 2000, č. 3, s. 70—72; KOCSIS, László Attila: *Az Esterházy-megemlékezések margójára*. In: Ostravai Magyar Hírmondó. Az elmúlt három évtized története. Ostrava 2022, s. 119—122.

²⁹³ *Dny maďarské kuchyně* je akce, kdy v partnerské restauraci po dobu dvou týdnů nabízejí v rámci obědového menu i maďarské jídlo.

²⁹⁴ JENEI, János: *Magyar Kultúra Napjai Ostravában*, s. 8—11.

²⁹⁵ KOKES, János: *Negyedszázados magyar jubileum Ostraván*. Prágai Tükör, roč. 26, 2018, č. 1, s. 4—7.

²⁹⁶ <https://www.youtube.com/@ostravaimagyarok8969> [cit. 29. 7. 2023]

3.2.1. Ostravai Csalogányok

Roku 2008 se pod vedením Cecilie Tolasz utvořil ženský folklorní sbor pod názvem *Ostravai Csalogányok (Ostravští slavíci)*. Sestává z členek ostravské pobočky CsMMSz, jejichž počet se pohybuje mezi pěti a deseti ženami. Zkoušejí jednou týdně a vystupují na různých folklorních festivalech a akcích CsMMSz, vystupují po celé České republice. Pro jejich vystoupení jsou charakteristické blůzky a sukně v maďarských barvách a vyšívání zástěry. Všechny aktivní členky jsou neprofesionální zpěvačky, které zpívají pro radost, proto se neúčastní žádných soutěží a nemají odborné vedení. Písně z jejich repertoáru se většinou naučily od svých prarodičů, zahrnují lidové popěvky jak z Maďarska, tak jižního Slovenska.²⁹⁷

3.3. Brno

Maďarská menšina v Brně se až do změny režimu soustředila okolo studentského spolku KAFEDIK, který pořádal maďarské kulturní akce a setkání, avšak jeho činnost se orientovala na mládež a studenty a zdaleka nezahrnovala většinu Maďarů žijících na Brněnsku. Proto se v roce 1993 zrodila iniciativa vytvořit větší maďarskou komunitu, a díky navázání kontaktů s Tamásem Csémym, prof. Pražákem a KAFEDIKem byl v listopadu téhož roku založen pobočný svaz CsMMSz v Brně. Na ustavující valnou hromadu do Domu dětí a mládeže přišlo asi třicet lidí, na druhou schůzku v prosinci pak přijeli i hosté z bratislavského Csemadoku, zástupci předsednictva z Prahy a také členové z Ostravy. Prvním předsedou brněnského svazu byl zvolen Zoltán Vojtek. Ihned po první schůzce se pustili do hledání a kontaktování maďarského obyvatelstva Brna, Vyškova a okolí, a to skrze inzerát v novinách a procházení telefonních seznamů. Velký ohlas měla zpráva o vzniku svazu v rádiu. Maďarské obyvatelstvo se do Brna a okolí většinou přestěhovalo z jiné části České republiky nebo šlo o studenty, kteří se tam již natrvalo usadili a založili rodiny (místní komunita měla poměrně vysoký počet mladých členů, okolo 10 %).²⁹⁸

Zprvu se scházeli porůznu v restauracích, hotelech či kavárnách, což bylo nedostačující vzhledem k jejich záměru založit stálé kulturní zázemí pro místní maďarskou komunitu včetně zásobené knihovny. To se jim podařilo v 1995, kdy si za finanční podpory *Illyésovy nadace* pronajali prostory v ulici Gorkého v centru Brna a otevřeli tam *Maďarské informační a kulturní*

²⁹⁷ JENEI, János: *Az éneklő lelkű Ostravai csalogányok*. In: Ostravai Magyar Hírmondó. Az elmúlt három évtized története. Ostrava 2022, s. 131—133.

²⁹⁸ JÉGH, Izabella: *Prága, Ostrava, Brünn...* Prágai Tükör, roč. 2, 1994, č. 1-2, s. 136—137; NAVRÁTIL, Klára: *A CSMMMSZ alapszervezetéről (4.) – Brünn*. Prágai Tükör, roč. 8, 2000, č. 4, s. 68—69.

centrum (*Magyar Kulturális és Információs Centrum*, MKIC) s cílem poskytovat různé služby spojené s maďarštinou a maďarskou kulturou. V MKIC vybudovali bohatou knihovnu a vybavený společenský klub, ve kterém probíhala každou středu svazová setkání a jednou za měsíc větší akce (diskusní večer, přednáška, setkání se spisovateli, výstava, či hudební a taneční vystoupení). Roku 1997 začalo v týž prostorách fungovat informační středisko *Maďarská turistika (Magyar Turisztika)* a o rok později cestovní kancelář *Hungariatour*, jež se zabývala zprostředkováním turistických informací a zájezdů do Maďarska. Od roku 1999 MKIC poskytuje také tlumočnické, překladatelské a průvodcovské služby v maďarštině a v příchozem nového milénia pořádá kurzy maďarského jazyka pro veřejnost.²⁹⁹ Díky těmto službám funguje brněnský svaz narozdíl od ostatních poboček jako nezávislý právní subjekt, proto je v rámci celonárodního CsMMSz nejvíce samostatný a finančně značně autonomní.³⁰⁰ V roce 2010 bylo MKIC přestěhováno do nově vybudovaného Domu národnostních menšin v budově Staré radnice (Radnická 368/8 v samém centru Brna).³⁰¹

Činnost brněnské pobočky CsMMSz je značně bohatá a rozmanitá. Nejrozsáhlejší akcí jsou od roku 1995 pořádané brněnské *Dny maďarské kultury (Magyar Kulturális Napok Brüniben)*, jež se konají každoročně na podzim a prezentují maďarskou kulturu a tradice mezi českými spoluobčany. Obvykle probíhají v období od října do listopadu, kdy místní svaz slaví více významných dnů – výročí založení brněnské pobočky, říjnovou revoluci 1956 a narozeniny Ference Kazinczyho. Kromě proměnlivých bodů programu se každoročně slaví mše svatá v maďarštině, probíhá pietní akt u pamětní desky Ference Kazinczyho na Špilberku a od roku 2000 je součástí také *Kateřinský ples*. Na organizaci *Dnů maďarské kultury* se obvykle podílí též KAFEDIK.³⁰² Od roku 1996 se brněnští Maďaři účastní *Mezinárodního folklorního festivalu* ve Strážnici,³⁰³ každoročního festivalu národnostních menšin *Babylonfest* v Brně³⁰⁴ a podporují činnost tanečních skupin *Tiszavirág* a *Kőris*. K desátému výročí založení vydal

²⁹⁹ AMBRUS, Tünde: *Gazdag történelmi múlt – dinamikus jelen*. In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékező. Huszonöt éves a Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990—2015*. Praha 2015, s. 48; NAVRÁTIL, Klára: *A CSMMMSZ alapszervezetéről (4.) – Brünn*, s. 72.

³⁰⁰ CSMMMSZ – XI. küldöttközgyűlés. Prágai Tükör, roč. 23, 2015, č. 2, s. 4—6.

³⁰¹ Ve Staré radnici dodnes sídlí organizace národnostních menšin v Brně, slavnostní otevření proběhlo v rámci třetího ročníku festivalu národnostních menšin *Babylonfest*. https://brnensky.denik.cz/zpravy_region/brnenske-narodnostni-mensiny-maji-sve-centrum.html [cit. 29. 7. 2023]

³⁰² DETÁRY, Attila: „Szólj csak, hegedű...” *A XX. Magyar Kulturális Napok Brüniben*. Prágai Tükör, roč. 23, 2015, č. 1, s. 16—17; AMBRUS, Tünde: *Gazdag történelmi múlt – dinamikus jelen*, s. 48—51.

³⁰³ *Brünni szervezetünk életéből*. Prágai Tükör, roč. 4, 1996, č. 4, s. 25—27.

³⁰⁴ HARLOV-CSORTÁN, Melinda: *Sokszínűségben egység*. Prágai Tükör, roč. 26, 2018, č. 6, s. 15—17.; <https://babylonfest.cz/organizace> [cit. 29. 7. 2023]

brněnský svaz vzpomínkovou dvojjazyčnou publikaci rozhovorů, fotografií a dokumentů,³⁰⁵ o své činnosti aktivně informuje na svých webových stránkách³⁰⁶ a též v občasníku *Brünni Magyar Futár*, jenž vychází jednou či dvakrát ročně.

3.3.1. Brünni Magyar Futár

Časopis brněnské pobočky CsMMSz *Brünni Magyar Futár* (*Brněnský maďarský kurýr*) funguje od roku 1995 s finanční podporou *Nadace Rákóczi* a města Brna.³⁰⁷ Vychází jako občasník jednou až dvakrát ročně a jeho primárním účelem je informovat členy o aktivitách brněnského svazu, KAFEDIKu a dění v Brně a okolí. Časopis zpočátku spravovali dva redaktori, do roku 2005 to vykonávali Zoltán Vojtek a Attila Detáry, od prvního čísla ročníku 2006 nahradila Zoltána Vojtka Tünde Ambrus. V druhém čísle roku 2007 zastoupila Attilu Detáryho v redakčním duetu Beáta Dittel, první číslo roku 2010 vytvářeli ve trojici společně s Nándorem Tóthem. Od roku 2013 je obsazení redakce co do počtu lidí proměnlivé, ale figurují tam převážně výše jmenovaní spolu s předsedkyní Monikou Fazekas.

Stejně jako *Prágai Tükör* disponuje od roku 2002 dvojjazyčným obsahem čísla a resumé, avšak *Brünni Magyar Futár* občas otiskuje kromě maďarských také texty v češtině či dvojjazyčně. Rozsah se pohybuje mezi dvaceti a pětatřiceti stranami, jež disponují bohatým fotografickým materiálem z aktivit brněnské pobočky. Nejobsáhlejší rubrikou je *Ze života svazu*, ale kromě ní se ještě pravidelně objevují významná výročí či zajímavosti města Brna. Články týkající se ústředí svazu či jiných poboček jsou obvykle přetiskovány z *Prágai Tükör*. Mezi léty 2005—2007 vycházel jako příloha *Brünni Magyar Futár* studentský časopis spolku KAFEDIK *Sárga Szamár*. V roce 2011 byl zaveden nový vzhled a celobarevné provedení časopisu.³⁰⁸

3.3.2. Tiszavirág a Kőris

V roce 1999 vznikla pod brněnskou pobočkou CsMMSz maďarská tančící skupina *Tiszavirág* (*Jepice*) pod vedením Tibora Sonkolye, jež potom často vystupovala na mezinárodním folklorním festivalu ve Strážnici a dalších akcích a festivalech. Svá čísla předváděli tanečníci

³⁰⁵ *Cseh- és Morvaország Magyarok Szövetsége Brno 1993—2003. Svaz Maďarů žijících v českých zemích Brno 1993—2003*. Brno 2003.

³⁰⁶ www.snbrno.cz [cit. 29. 7. 2023]

³⁰⁷ AMBRUS, Tünde: *Gazdag történelmi múlt – dinamikus jelen*, s. 57.

³⁰⁸ Časopis je od ročníku 2001 průběžně přidáván v elektronické podobě na webové stránky brněnského svazu. <https://snbrno.cz/o-nas/brnensky-madarsky-kuryr/> [cit. 29. 7. 2023]

v tradičních bohatě vyšíváných krojích, jejichž pořízení financoval brněnský svaz.³⁰⁹ Roku 2002 se *Tiszavirág* přetvořila ve skupinu *Kőrís (Jasan)*, jejíž členy tvoří nejen Maďaři, ale i Češi a Slováci. *Kőrís* nejprve fungovali pod patronátem brněnské pobočky CsMMSz, ale od roku 2007 jsou registrováni jako autonomní občanské sdružení, které se podílí na propagaci maďarské lidové kultury v celé České republice. Nejenže pravidelně vystupují na různých akcích a festivalech, ale maďarské lidové tance také nárazově vyučují.³¹⁰

3.4. Praha

Existence pražské pobočky CsMMSz se sice formálně udává od května 1994, nicméně členové svazu vyvíjeli činnost v Praze již od vzniku celonárodní organizace v roce 1990. Založení oficiálního pobočného svazu v Praze proběhlo na třetí valné hromadě CsMMSz, kde vzešel impulz ze strany brněnských kolegů. Jelikož ústředí svazu sídlilo v Praze a pořádalo tam také své akce, vyvstala otázka, zda nejsou pražští členové v rámci celonárodního svazu upřednostňováni při přerozdělování prostředků, což by narušovalo rovnováhu v organizaci. Na to konto bylo shromáždění krátce přerušeno a narychlo byla vyhlášena pražská pobočka, jejímž předsedou byl zvolen István Végh. Jejím založením se na pražských aktivitách zpočátku nic nezměnilo, jelikož se její předsednictvo z velké části překrývalo s tím ústředním.³¹¹

Situace v Praze byla odlišná od ostatních měst, kde vznikaly pobočné svazy. Již dlouhodobě tam fungovalo *Maďarské kulturní středisko (Magyar Kulturális Központ, MKK, dnes Lisztív institut)*,³¹² jež se sice primárně nezaměřovalo na místní maďarskou menšinu (jeho úkol byl prezentovat maďarskou kulturu Čechům), nicméně bylo svým vybavením přirozeně důležitým středobodem komunity. Poskytovalo maďarské noviny, knihy a filmy, knihovna v budově MKK fungovala také jako místo setkávání, kde probíhaly pravidelné akce. Aby se nevytvořilo konkurenční prostředí, rozhodlo se vedení svazu s MKK úzce spolupracovat, zaměřilo se také na jiný typ akcí a kontakt s AED.³¹³

³⁰⁹ MATUŠKOVÁ, K.: *Kőrís – a megfogant mag*. Brünni Magyar Futár, roč. 11, 2005, č. 1, s. 14–15.

³¹⁰ AMBRUS, Tünde: *Gazdag történelmi múlt – dinamikus jelen*, s. 52.

³¹¹ KOKES, János: *Moldva-parti magyar világ – Prágai alapszervezet. Játékterek... (Tü)korkép*. A Prágai Tükör melléklete, roč. 9, 2001, č. 3, s. 6; BECSKE, Katalin: *A Szövetség szívében*. In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékezés. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990–2015*. Praha 2015, s. 81–87.

³¹² K dějinám MKK viz brožuru *50 let Maďarského kulturního střediska v Praze*. Praha 2003.

³¹³ KOKES, János: *Moldva-parti magyar világ – Prágai alapszervezet. Játékterek...*, s. 5–7. Akce pořádané v Praze byly zmíněny již v kapitole o ústředí CsMMSz, viz výše.

3.5. Litoměřice

Podle sčítání obyvatelstva v roce 1991 žilo v Litoměřicích přibližně 26 tisíc lidí, přičemž pouze třicet osm z nich se přihlásilo k maďarské národnosti. Byli to především bývalí důstojníci československé armády s manželkami, kteří se po ukončení vojenské služby v Litoměřicích usadili natrvalo. Spolu s několika českými členy vytvořili po prvotním impulsu Marianny Strmeňové pobočný spolek CsMMSz v Litoměřicích v červnu 1995, členská základna čítala tehdy okolo dvaceti lidí. Cílem, jenž si vytyčili, bylo zdokonalení maďarštiny u dospělých a rozvíjení maďarského povědomí mezi dětmi ze smíšených manželství. Za tímto účelem pořádala pobočka v Litoměřicích dvakrát ročně velké rodinné setkání, jednou měsíčně malé klubové a k různým příležitostem připravovala bohatý dětský program. Dětské akce byly hojně navštěvované také Maďary z jiných poboček svazu, a dokonce i ze spřáteleného maďarského spolku ze saského Neustadtu. Koncem devadesátých let proběhl pokus o výuku maďarštiny pro děti členů, ale kvůli různému věku, jazykové úrovni a časovým možnostem to bylo obtížné, zároveň svaz neměl vlastní prostory, takže se od tohoto plánu po několika měsících upustilo. Jediným zdrojem maďarského jazyka byl časopis *Prágai Tükör*, který odebíralo a poctivě četlo všech dvacet členů, jiné maďarské noviny nebo knihy v Litoměřicích k sehnání nebyly. Litoměřická pobočka CsMMSz zanikla na konci roku 2007 z důvodu nezájmu a malého počtu členů.³¹⁴

3.6. Plzeň

První schůzka Maďarů z Plzně a okolí se uskutečnila v květnu 1997, kde padlo rozhodnutí založit pobočný svaz CsMMSz, a již o měsíc později proběhla ustavující valná hromada, které se zúčastnilo 21 členů. Předsedou byl zvolen Miklós Kuczman. Členové plzeňské pobočky si velmi oblíbili cestování za maďarskými památkami v okolí a často navštěvovali také kolegy v jiných městech (především v Praze), či za česko-německou hranicí.³¹⁵

Členskou základnu v Plzni tvořili z části Maďaři přesídlení po druhé světové válce ze Slovenska, z části pak bývalí vojáci či příchozí za prací. Polovina členů dojížděla z okolních

³¹⁴ KUBÁNYI, Éva: *A CSMMMSZ alapszervezeteiről (2.) – Litoměřice*. *Prágai Tükör*, roč. 8, 2000, č. 2, s. 69–76; KOKES, János: *Fókuszban az anyanyelv és a gyerekek...* In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékező. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990–2015*. Praha 2015, s. 58–60.

³¹⁵ KUBÁNYI, Éva: *A CSMMMSZ alapszervezeteiről (1.) – Pilsen*. *Prágai Tükör*, roč. 8, 2000, č. 1, s. 80–81; WESZELY, Éva: *Egy mindig útra kész közösség*. In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékező. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990–2015*. Praha 2015, s. 77; WESZELY, Éva: *Húszévesek a pilseniek*. *Prágai Tükör*, roč. 25, 2017, č. 6, s. 7–9.

oblastí, například z Rokycan, Mariánských Lázní, Klatov, Berouna či vzdáleného Špičáku.³¹⁶ Místem schůzek byla místnost na pracovišti Miklóse Kuczmana, kde dnes sídlí pobočka Českých drah, které však Maďarům prostory stále umožňují využívat. Ještě v roce 2015 udává Éva Weszely počet členů až k padesáti,³¹⁷ nicméně dnes se pobočka pohybuje těsně nad existenční hranicí deseti členů, a vzhledem k faktu, že se v plzeňském svazu neangažuje žádná mládež a věkový průměr je vysoký, vyhlídky do budoucna jsou spíše špatné. Členové se dnes již účastní převážně jen pražského *Maďarského plesu* a volebních shromáždění ústředí, několik se jich též schází každý měsíc ke společenskému rozhovoru nad skleničkou vína v klubové místnosti.³¹⁸

3.7. Teplice

Založení teplické pobočky CsMMSz inicioval její budoucí předseda Ferenc Kulina, který skrze své známé a inzerát v novinách svolal zakládající shromáždění v únoru 2002, kterého se zúčastnilo přes třicet lidí včetně skupiny hostů z Litoměřic. Mezi členy se přihlásili Maďaři nejen z Teplic, ale též z Ústí nad Labem a České Lípy. Za cíl si svaz uložil společné procvičování maďarštiny a reprezentaci maďarského folkloru a gastronomie na kulturním programu během lázeňské sezóny.³¹⁹ Počáteční nízký počet zájemců nebyl dlouhodobým stavem; již po dvou letech existence měl svaz přes sto členů, po zániku pobočky v Litoměřicích roku 2007 jich pak část začala navštěvovat schůzky v Teplicích.³²⁰

Pod teplickou pobočku spadá i „externí“ skupina Maďarů v Mostě, jež také přispívá prezentací maďarské kultury během *Mosteckých hornických slavností*.³²¹ Hlavní akcí roku je však od roku 2003 *Teplické maďarské kulturní jaro (Teplicei Magyar Kulturális Tavasz)*, čímž se pobočka podílí kulturním programem a stánkem s maďarskou kuchyní na zahájení místní lázeňské sezóny. První den je obvykle zakončen maďarským plesem. Podzim se nese ve znamení *Mésice maďarské kultury (Magyar Kultúra Hónapja)*, během kterého jsou obvykle

³¹⁶ WESZELY, Éva: *Egy mindig útra kész közösség*, s. 78—79.

³¹⁷ Tamtéž, s. 78.

³¹⁸ Osobní rozhovor s László Krivánkem (28. 4. 2022).

³¹⁹ VÉGH, István: *Alapszervezet alakult Teplice városában*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 10, 2002, č. 1, s. 14.

³²⁰ KOKES, János: *Helyi szervezet, regionális tevékenéssel...* In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékező. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990—2015*. Praha 2015, s. 88.

³²¹ KOKES, János: *Magyar bemutatkozás Moston*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 15, 2007, č. 4, s. 11.

promítány maďarské filmy, probíhají výstavy, koncerty a přednášky, a ke konci je uspořádán *Kateřinský bál*.³²²

Svaz v Teplicích nedisponuje vlastními prostory, ale úzce spolupracuje s místní židovskou obcí, která jim na pravidelné schůzky propůjčuje své společenské místnosti v domě v Lípové ulici. Členové se setkávají jednou měsíčně, přičemž každý druhý měsíc probíhá setkání v Mostě.³²³

3.8. Olomouc

V červnu 2008 byl založen pobočný svaz CsMMSz v Olomouci, kde se sešlo na ustavující schůzi šestnáct členů. Lidí maďarské národnosti v Olomouci a okolí je velmi málo, pouze okolo sta osob, takže cílová skupina je opravdu nevelká. Většina tam vykonávala vojenskou službu za dob Československa, později si v místě našli práci a oženili se, část jich je zaměstnaná v nedalekých uničovských strojírenských závodech. Ani na Univerzitě Palackého v Olomouci nestudují skoro žádní maďarští studenti (drtivá většina se hlásí na vysoké školy v Praze a Brně), takže věkový průměr členů olomoucké pobočky je výrazně vyšší³²⁴ a tato tendence se nejspíš již nebude měnit, dnes čítá členská základna okolo dvaceti lidí.

Členové se každý první čtvrtek v měsíci setkávají v pronajatém pokoji hotelu Gól, kde si připomínají maďarské svátky a pořádají sami pro sebe přednášky, případně navštěvují akce jiných poboček. Předsednictvo centrálního svazu v Praze odsouhlasilo v létě 2008 příspěvek patnácti tisíc korun pro olomouckou skupinu jako finanční základ do začátku, avšak i přesto se z finančních a administrativních důvodů pobočný svaz v Olomouci roku 2012 připojil k pobočce v Ostravě a od té doby je považován za její externí spolek.³²⁵ Členové se podílejí na ostravských akcích, především na vzpomínkové akci na Mírově, dětských programech a svazových táborech.³²⁶

³²² KOKES, János: *Helyi szervezet, regionális tevékenéssel...*, s. 90.

³²³ Osobní rozhovor s Marikou Vovesnou (29. 3. 2022).

³²⁴ O tom vypovídá i fakt, že dnes už převážná většina z šestnácti zakládajících členů nežije. NAGY, Ildikó: *Beszélgetés Nagy Sándorral, az Olomouci Helyi Egyesület elnökével*. In: *Ostravai Magyar Hírmondó. Az elmúlt három évtized története*. Ostrava 2022, s. 232.

³²⁵ *Új alapszervezet Olmützben*. (Tü)körkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 16, 2008, č. 2, s. 3; JENEI, [János]: *Már egy évtizede járnak össze az olmützi magyarok*. Prágai Tükör, roč. 26, 2018, č. 5, s. 15—16.

³²⁶ NAGY, Ildikó: *Beszélgetés Nagy Sándorral*, s. 231—237.

3.9. Lovosice

Po zániku pobočky v Litoměřicích navštěvovali místní Maďaři lovosický svaz, ale protože to pro ně bylo z časových důvodů nevýhodné, rozhodli se založit s asistencí Ference Kuliny bližší pobočku v Lovosicích. Zakládající schůze proběhla až v lednu 2009, i když se členové aktivně scházeli neoficiálně již přes rok. V té době měla skupina jednadvacet členů včetně devíti Čechů. Předsedkyní se stala Iveta Pospíšilová, díky které funguje mj. spolupráce s lovosickou hudební školou, a tak se mnohé akce lovosického svazu týkají hudby a tance. Podobně jako bývalý svaz v Litoměřicích se i v Lovosicích zaměřují na dětské programy, v Teplicích se zase inspiřují folklorními představeními a gastronomickými stánky na městských kulturních festivalech.³²⁷ Již tradičně vařili Maďaři na lovosických podzimních *Svatováclavských trzích* guláš a jiné maďarské speciality, ale až na začátku června 2019 realizovali vlastní gulášový festival včetně kulinářské soutěže a doprovodného kulturního programu.³²⁸

Důležitým milníkem v existenci lovosického svazu bylo otevření jejich maďarského klubu v květnu 2012, což proběhlo s finanční podporou *Nadace Rákóczi*. Díky vlastním prostorám mohla organizace pravidelně každý měsíc pořádat různé akce jako přednášky, výstavy či promítání filmů. V listopadu 2016 se přestěhovala do nového maďarského kulturního centra s názvem *Maďarský dům (Magyar ház)* ve Školní ulici, kde má k dispozici dvě účelově zařízené místnosti. Svaz má velmi dobré vztahy s lovosickým městským zastupitelstvem a udržuje aktivní spolupráci s kulturním centrem Lovoš.³²⁹

3.10. Karlovy Vary

Pobočný svaz v oblasti západních Čech byl tématem diskusí již od vzniku ústředí CsMMSz, nicméně po dlouhou dobu se nenašla skupina, která by místní komunitu vytvořila a zapojila do činnosti svazu. Až v únoru 2015 se z iniciativy Erzsébet Turay sešlo patnáct zakládajících členů v jedné z karlovarských restaurací, aby ustavili místní pobočku CsMMSz v Karlových Varech. Jednotlivé osudy byly rozmanité, někteří byli na Karlovarsko vysídleni po druhé světové válce, jiní se tam přistěhovali za prací později; většina účastníků se mezi sebou neznala, ale měli chuť se setkávat i nadále a procvičovat si v malém společenství svou rodnou řeč.³³⁰

³²⁷ *Új helyi szervezet Lovosicében.* (Tü)körkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 17, 2009, č. 2, s. 10; KOKES, János: *Zene, folkór, gasztronómia...* In: GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékezés. Huszonöt éves a Cseh–és Morvaország Magyarok Szövetsége 1990—2015.* Praha 2015, s. 61.

³²⁸ NAGY, Ildikó: *Az első Lovosicei Gulyásfesztivál.* Prágai Tükör, roč. 27, 2019, č. 4, s. 11—12.

³²⁹ Tamtéž, s. 62—65; KOKES, János: *Magyar Ház nyílt Lovosicében.* Prágai Tükör, roč. 24, 2016, č. 6, s. 8—10.

³³⁰ KOKES, János: *Új alapszervezet Karlovy Varyban.* Prágai Tükör, roč. 23, 2015, č. 1, s. 20—21.

Na konci roku 2017 vyšla v *Prágai Tükör* krátká zpráva, že z důvodu klesajícího počtu členů a absence vlastního klubového místa pobočka zaniká,³³¹ avšak již o půl roku později byla činnost obnovena pod vedením Borbály Majové.³³²

Kromě diskusních večerů a hojné účasti členů na svazovém kulturním táboře v Koutech³³³ pořádá karlovarská pobočka každý rok na začátku března pietní setkání u pamětní desky Jánose Aranye. Tam položí věnce za zpěvu maďarské hymny, připomenou si Aranyova díla týkající se lázeňského města a poté se přesunou ke společenskému posezení na římskokatolickou faru v městské části Rybáře, kde jim místní farář propůjčuje prostor pro klubová setkání.³³⁴

³³¹ CSMMMSZ. *Prágai Tükör*, roč. 25, 2017, č. 6, s. 82.

³³² *Karlovy Varyban tovább dolgoznak a magyarok*. *Prágai Tükör*, roč. 26, 2018, č. 4, s. 80.

³³³ OLGYAI, Ibolya: *Visszapillantó a 17. művelődési táborra*. *Prágai Tükör*, roč. 23, 2015, č. 5, s. 10.

³³⁴ [KOKES, János Zoltán]: *Megújult Karlovy Varyban a helyi egyesület*. *Prágai Tükör*, roč. 28, 2020, č. 1, s. 13—14; *Karlovy Varyban Arany Jánosra emlékeztek*. *Prágai Tükör*, roč. 28, 2020, č. 2, s. 14—16.

4. Ostatní vybrané organizace

4.1. Iglice

Pro národnostní menšinu je předávání jazyka a identity dětem jedna z nejdůležitějších podmínek udržení se ve většinové společnosti. S prvotní myšlenkou založení maďarské dětské herny přišla Tímea Moravcsík již v roce 1998, když dávala svou tehdy tříletou dcerku do české školky a uvědomila si, jak důležité je vštěpovat dětem jejich maďarský původ. Zprvu poskytla pro schůzky malé skupiny rodičů s dětmi svůj byt, ale po krátké době bylo jasné, že je třeba najít prostory, které by odpovídaly rostoucímu zájmu. Nápomocnou byla tehdejší ředitelka MKK Krisztína Reményi, jež poskytla maďarské školce prostory, které jsou k tomuto účelu využívány dodnes. Finanční podporu našla Moravcsík u CsMMSz, skrze který získala školka peníze například od *Rákócziho nadace*, pražského magistrátu či českého ministerstva školství. Aktivity se soustředily na procvičování maďarštiny a poznávání maďarských lidových tradic. Počet dětí rostl, s čímž souvisely i přibývající věkové rozdíly a potřeba utvářet více skupin s různým programem, což vyžadovalo vytvoření nové podoby školky s právním rámcem.³³⁵

Spolek byl pod názvem *Iglice (Jehlice)* zaregistrován v září 2002 a první valná hromada se uskutečnila v listopadu toho roku. Do spolku při jeho založení vstoupilo čtrnáct rodin, o patnáct let později už členská základna čítala šedesát rodin. Činnost spolku je dlouhodobě podporována českým ministerstvem školství a pražským magistrátem. Náplní je systematická výuka maďarštiny pro děti všech věkových kategorií z čistě maďarských i smíšených česko-maďarských rodin z Prahy a okolí. Mezi pravidelné aktivity patří herna pro batolata, které je plně přizpůsobena jedna místnost v budově Lisztova Institutu (*Liszt Intézet*, dříve MKK) v Rytířské ulici. Těchto heren se účastní zhruba osmdesát matek s batolaty ve čtyřech skupinách pod vedením zkušených pedagogů. Děti mají možnost se naučit maďarské říkanky a písničky, tradice, ruční práce a další. Pro starší děti je pořádána čtvrtěční výuka maďarského jazyka a reálií ve třech věkových kategoriích se smíšenou znalostí maďarštiny. Při výuce jsou používány učebnice vydané v Maďarsku určené pro maďarské školy. Děti z okolí Prahy, které nemohou dojíždět na výuku ve čtvrtek odpoledne, mají možnost se účastnit nedělní školy, jež byla zavedena v roce 2012. O rok později započal kroužek lidových tanců, ve kterém dva členové skupiny *Nyitnikék* učí jednou týdně v Domě národnostních menšin děti lidové tradice, písně a tance. Od září 2016 se tato skupina jmenuje *PiCinkék* a obvykle vystupují v rámci adventního

³³⁵ MORAVCSÍK, Tímea: *Az Ovi*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 9, 2001, č. 3, s. 8—9; SVITÁK, Karin: *Iglice Egylet. Egy új szervezet születése*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 11, 2003, č. 3, s. 3.

programu *Iglice* či na akci CsMMSz *Összhang* (*Souznění*).³³⁶ Kromě pravidelného programu mají děti možnost se zúčastnit letních táborů, vlastivědných vycházek či víkendových škol v přírodě.³³⁷

Po vypuknutí pandemie koronaviru byla činnost spolku *Iglice* přesunuta do online prostoru, kde byla zorganizována dálková a online výuka formou videokonferencí a e-learningu, a *Lisztív institut* pravidelně nabízel zajímavý obsah na internetu (divadelní záznamy, pohádky, koncerty apod.).³³⁸ Online výuka se posléze stala součástí nabídky spolku pro děti v karanténě či ty, které nemohou do Prahy pravidelně dojíždět.³³⁹

4.2. Brněnské maďarské občanské sdružení

V letech 2008—2009 stál v čele předsednictva brněnské pobočky CsMMSz Pál Lelovics, který se však po neshodách ve vedení rozhodl odejít a spolu se skupinou maďarských přátel založil v létě 2009 nezávislé *Brněnské maďarské občanské sdružení* (*Brünni Magyar Polgári Egyesület*, BMPE). Počet členů sdružení je pohyblivý a sdružení funguje spíše na neformální bázi ve formě sousedské komunity bez finančních závazků. Členové platí roční příspěvek dvě stě korun do spolkové kasy, ze které pak sdružení hradí veškeré výdaje. O drobnou finanční dotaci si u maďarské strany žádali pouze jednou, nicméně kvůli složitému vyúčtování se již o žádné granty ucházet nehodlají.³⁴⁰

Jedinou větší akci, kterou BMPE každoročně pořádá, je pietní akt v Telnicích u Slavkova, kde proběhla slavná napoleonská bitva tří císařů a zahynulo tam okolo dvou tisíc maďarských a sikulských vojáků. Akce se účastní průměrně sto padesát lidí včetně návštěvníků ze Sedmíhradska a studentů a lektorů z maďarské Univerzity národní obrany Mikóse Zrínyiho (*Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem*).³⁴¹

³³⁶ Každoroční setkání plné z většiny amatérských tanečních, hudebních a literárních představení. První ročník proběhl v roce 2004. DIENES, Kornélia: *Összhang*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 12, 2004, č. 3, s. 18—19.

³³⁷ KÉKESI, Monika: *Představení spolku Iglice*. In: SULITKA, Andrej a kol. (eds.): *Děti a mládež národnostních menšin*. Praha 2017, s. 147—158.

³³⁸ <https://iglice.org/2020/10/12/szunetel-az-iglice-jelenleti-oktatas-dochazkova-vyuka-se-prerusuje/> [cit. 23. 7. 2023]; <https://iglice.org/2020/03/10/szunetel-az-iglice-oktatas-dochazkova-vyuka-se-prerusuje/> [cit. 23. 7. 2023]; <https://iglice.org/otthon-vagyunk-jsme-doma/> [cit. 23. 7. 2023]

³³⁹ <https://iglice.org/2021/09/09/rendszeres-online-magyaroras-foglalkozas/> [cit. 23. 7. 2023]

³⁴⁰ Telefonický rozhovor s Pálem Lelovicsem (11. 7. 2023).

³⁴¹ TINCA, Teddy: *Romániában túlzásba viszik a „szigorúságot”*. Székely Hírmondó, roč. 15, 2010. december 21., č. 217, s. 3; KOKES, János: *Új kopjafa az austerlitz-i csatában elesett magyaroknak*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 20, 2012, č. 1, s. 18.

4.3. Společnost Artúra Görgeyho

Společnost Artúra Görgeyho (Görgey Artúr Társaság) byla založena v srpnu 2005 se sídlem v Praze a předsedou byl zvolen István György Palágyi. Organizace se zaměřuje na činnost a sdružování maďarských vědců v České republice, jakož i na česko-maďarské akademické vztahy v minulosti i přítomnosti; za jeden z cílů si také vytyčili umístění pamětní plakety Artúra Görgeyho, který v Praze v polovině devatenáctého století studoval chemii.³⁴² Plaketa byla po dlouhých peripetiích³⁴³ umístěna v Kožné ulici až v roce 2012, kde se od té doby společnost každoročně schází na vzpomínkovou akci, jež se účastní i členové CsMMSz.³⁴⁴

³⁴² KOKES, János Zoltán: *Megalakult a Görgey Artúr Társaság*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 3, s. 20; KOKES, János Zoltán: *A Görgey Artúr Társaság tervei*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 4, s. 6.

³⁴³ Palágyi István György: *Hogy áll ma a Görgey Artúr emléktábla ügye?* (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 15, 2007, č. 3, s. 9—11.

³⁴⁴ KOKES, János Zoltán: *A Görgey Artúr Társaság tervei*. (Tü)korkép. A Prágai Tükör melléklete, roč. 13, 2005, č. 4, s. 6.

Závěr

Vývoj maďarské menšiny v Čechách a na Moravě lze sledovat až od vzniku Československé republiky, kdy se do západní části státu Maďaři přesouvali za prací a studiem. Praha jakožto univerzitní město a politické centrum státu nabízela vhodné prostředí pro vznik a rozvoj studentských hnutí, která se stala významnými nositeli maďarské identity a iniciátory aktivního hledání místa v demokratické československé společnosti, navzdory revizionistickým snahám starších generací. Rozvoj nové maďarské menšinové komunity přerušila druhá světová válka, jež zapříčinila nazírání Maďarů prizmatem kolektivní viny. Poválečné roky se nesly v duchu snah o rozdrobení maďarské menšiny po českém pohraničí a co nejrychlejší asimilaci. Až v padesátých letech se Maďaři začali pomalu vracet na univerzity v Praze a Brně, kde vytvořili pomocí spolků bezpečné útočiště nejen pro studenty, ale i pro další členy maďarské komunity v okolí. Sametová revoluce byla zlomovým okamžikem, kdy menšiny v Československu dostaly po desítkách let opět možnost se volně sdružovat do spolků a věnovat se zájmové činnosti bez dohledu socialistických státních orgánů. Okamžitě po pádu komunistického režimu se vytvořila zastřešující organizace, jež si dala za cíl navazovat přátelské kontakty s většinovou českou společností, a především najít a propojit roztroušenou maďarskou diasporu na českém území. Rozpadem Československa došlo k odtržení této diaspory od zbytku menšiny na Slovensku a následným odděleným politickým vývojem obou zemí se odlišně transformovala také maďarská menšina v České republice, čímž si vytvořila jistá specifika.

Maďaři v dnešní České republice pocházejí z několika migračních vln. První probíhala v meziválečném období, kdy cestovali na západ země především za prací a studiem. Druhá vlna proběhla v rámci nuceného přesídlování po druhé světové válce, během které však část migrantů přišla do Čech také dobrovolně kvůli lepším pracovním a životním podmínkám. Za třetí vlnu lze považovat období od padesátých let do sametové revoluce, kdy se Maďaři dostávali především do západních Čech a na Moravu v rámci armádního převelení, či šlo o studenty na českých univerzitách, kteří se rozhodli v místě zůstat a založit rodiny. Poslední vlna probíhá v podstatě dodnes a je od těch předchozích odlišná, jelikož jsou její součástí (až na výjimky) poprvé Maďaři z Maďarska, již sem cestují především kvůli pracovním příležitostem.

Rozdílný původ, různé jazykové kompetence, míra zachované identity a rozdrobenost diaspory značně urychlují asimilaci a činí obtížnější propojení skrze zastřešující organizaci CsMMSz. Díky pobočkám, jež fungují v různých regionech Česka a přizpůsobují svou činnost nárokům lokální maďarské komunity, je asimilace maďarské menšiny zpomalena, nicméně

podle dostupných statistik počty obyvatel, kteří se hlásí k maďarské národnosti, každým rokem klesají. Jsou snahy zvrátit tuto tendenci aktivní výchovou dětí k poznání a respektování maďarské identity a jazyka, avšak pouze čas ukáže, zda tyto pokusy budou úspěšné a jestli dnešní děti ze smíšených rodin předají alespoň část maďarských kořenů v budoucnu i svým dětem.

Seznam použité literatury a zdrojů

Periodika

A Hét 1968, 1990

Az Ujság 1927

Brünni Magyar Futár 2005

Budapesti Hirlap 1927

Knédli 1994

Magyar Nap 1936—1937

Pesti Hirlap 1927

Pesti Napló 1927

Prágai Tükör (včetně *(Tü)körkép*) 1993—2021

Sárga Szamár 1990—1991, 2005, 2010, 2012, 2014

Székely Hírmondó 2010

Új Nemzedék 1927

Új Szó 2001

Vén Szamár 1995

Elektronické zdroje

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bela-henrik-74A7F/> [cit. 12. 4. 2023]

<https://adatbank.sk/lexikon/gyory-dezso-wallentinyi/> [cit. 21. 5. 2023]

<http://konyvtar.szmcs.sk/> [cit. 2. 4. 2023]

<https://adatbank.sk/lexikon/magyar-diakszemle/> [cit. 20. 5. 2023]

<https://adatbank.sk/lexikon/rady-elemer/> [cit. 2. 6. 2023]

<https://adatbank.sk/kronologia/1936-oktober-4/> [cit. 10. 6. 2023]

<https://mek.oszk.hu/02200/02228/html/06/113.html> [10. 6. 2023]

<https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7772/1/2/vladni-narizeni-c-97-1939-sb-jimz-se-meni-zakon-ze-dne-15-listopadu-1867-c-134-rz-o-pravu-spolcovacim-a-cini-nektera-opatreni-tykajici-se-spolku/vladni-narizeni-c-97-1939-sb-jimz-se-meni-zakon-ze-dne-15-listopadu-1867-c-134-rz-o-pravu-spolcovacim-a-cini-nektera-opatreni-tykajici-se-spolku>
[cit. 29. 6. 2023]

<https://www.magyaridok.hu/belfold/elismeres-pragai-magyar-egyetemistaknak-1762216/>
[cit. 20. 7. 2023]

<http://www.nyitnikek.cz/node/23> [cit. 20. 7. 2023]

<http://undergroundmagazin.hu/cikk.php?id=19110> [cit. 20. 7. 2023]

<https://adatbank.sk/lexikon/fuggetlen-magyar-kezdemenyazes/> [cit. 20. 7. 2023]

<https://diakhalozat.sk/oldal/tagszervezetek> [cit. 20. 7. 2023]

<http://sargaszamar.blogspot.com/2015/10/mega7vege.html#more> [cit. 20. 7. 2023].

<http://sargaszamar.blogspot.com/p/kafedikfa.html> [cit. 20. 7. 2023]

<https://regi.rakocziszovetseg.org/rolunk/alapitvanyunk> [cit. 20. 7. 2023]

<http://sargaszamar.blogspot.com/2018/07/nedves-kepek-csacsival.html> [cit. 20. 7. 2023]

<http://magyarokcsehországban.blogspot.com/2020/04/karantenban-is-egyutt.html>
[cit. 20. 7. 2023]

https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/priloha_7_scitani_lidu_2002_.pdf [cit. 25. 7. 2023]

<https://www.dnm-praha.eu/Historie-Domu.html> [cit. 28. 7. 2023]

<https://www.nemzetiregiszter.hu/> [cit. 27. 7. 2023]

<https://www.nemzetiregiszter.hu/julianus-program-leiras> [cit. 27. 7. 2023]

https://mvsz.info/?page_id=651 [cit. 28. 7. 2023]

<https://nyeomszsz.org/tukor/tukor2004.pdf> [cit. 28. 7. 2023]

<https://www.youtube.com/@ostravaimagyarok8969> [cit. 29. 7. 2023]

https://brnensky.denik.cz/zpravy_region/brnenske-narodnostni-mensiny-maji-sve-centrum.html [cit. 29. 7. 2023]

<https://babylonfest.cz/organizace> [cit. 29. 7. 2023]

<https://www.smborno.cz> [cit. 29. 7. 2023]

<https://smborno.cz/o-nas/brnensky-madarsky-kuryr/> [cit. 29. 7. 2023]

<https://iglice.org/2020/10/12/szunetel-az-iglice-jelenleti-oktatas-dochazkova-vyuka-se-prerusuje/> [cit. 23. 7. 2023]

<https://iglice.org/otthon-vagyunk-jsme-doma/> [cit. 23. 7. 2023]

<https://iglice.org/2020/03/10/szunetel-az-iglice-oktatas-dochazkova-vyuka-se-prerusuje/>
[cit. 23. 7. 2023]

<https://iglice.org/2021/09/09/rendszeres-online-magyaroras-foglalkozas/> [cit. 23. 7. 2023]

Literatura

50 let Maďarského kulturního střediska v Praze. Praha 2003.

ALINČOVÁ, Petra: *Periodika prezentující maďarskou kulturu a literaturu v ČR v letech 1990—2005.* Amicus Ročenka, roč. 13, 2005, s. 141—172.

BAJCSI, Ildikó: *A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége az első Csehszlovák Köztársaságban. Generációs önszerveződés a keresztényszocialista ideológia jegyében.* Fórum. Társadalomtudományi Szemle, roč. 17, 2015, č. 4, s. 61—86.

BALASSA, Zoltán: *A cenzúra története Csehszlovákiában 1918—1992. A magyar sajtószabadság lehetőségei.* In: APRÓ, István, PAÁL, Vince (edd.): *A határon túli magyar sajtó Trianontól a XX. század végéig. Fejezetek a magyar sajtószabadság történetéből.* Budapest 2014, s. 11—56.

BIHARY, Mihály: *Adalék a csehszlovákiai magyar sajtó történetéhez.* Irodalmi Szemle, roč. 11, 1968, č. 4, s. 358—360.

BUKOVSKY, László: *A Csehszlovákiai Magyar Demokratikus Népi Szövetség és a Mindszenty-per szlovákiai recepciója.* Budapest—Somorja 2016.

CORNELIUS, Deborah S.: *In Search of the Nation. The New Generation of Hungarian Youth in Czechoslovakia 1925—1934.* Boulder 1999.

CZÁBOCZKY, Szabolcs: *Kék a sátram, recece... Fejezetek a csehszlovákiai magyar ifjúsági klubmozgalom történetéből (1948—1992).* Pozsony 2021.

Ez volt a Sarló. Budapest 1978.

FAZEKAS, Csaba: *The Genesis of ‘Hungarism’: Bishop Ottokár Prohászka and the Extremist Right in the 1920s.* Occasional Papers on Religion in Eastern Europe, roč. 35, 2015, č. 5, s. 41—66.

FOGARASSY, László: *Adalék egy főiskolás mozgalom történetéhez.* Irodalmi Szemle, roč. 34, 1991, č. 12, s. 1235—1247.

FOGARASSY, László: *Magyar cserkészmozgalom Csehszlovákiában 1919—1939.* Dunaszerdahely 1992.

FÓNOD, Zoltán (ed.): *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918—2004.* Pozsony/Bratislava 2004.

G. KOMORÓCZY, Emőke: *Kassák és a magyar avantgárd mozgalom.* Budapest 1995.

GÁL, Jenő (ed.): *Visszaemlékező. Huszonöt éves a Cseh– és Morvaországi Magyarok Szövetsége 1990—2015.* Praha 2015.

GAŠPAREC, Ignác: *Sociografické zájazdy davistov*. Sociologický časopis, roč. 4, 1968, č. 3, s. 418—426.

HELDÁKOVÁ, Lucia: *Mat' volá! Propaganda výmeny obyvateľstva medzi Československom a Maďarskom – teoretické a historické aspekty*. Košice 2020.

IRMANOVÁ, Eva: *Jednání československé a maďarské vlády o výměně obyvatelstva v Praze v prosinci 1945 a v únoru 1946*. In: JANUŠKA, Jiří, BERKES, Tamás (eds.): *Hungarobohemica Pragensia*. Praha 2017, s. 219—227.

JANUŠKA, Jiří (ed.): *Česko-maďarské ob(z)ory. Kapitoly z dějin česko-maďarských univerzitních vztahů*. Praha 2018.

KÉKESI, Monika: *Představení spolku Iglice*. In: SULITKA, Andrej a kol. (eds.): *Děti a mládež národnostních menšin*. Praha 2017, s. 147—158.

KÖBÖLKÜTI, József: *A Magyar Újság szerepe a két világháború közti magyar újságírásban (1933—1938)*. Irodalmi Szemle, roč. 36, 1993, č. 12, s. 83—88.

LACZA, Tihamér: *Sziget a szárazföldön. A prágai Ady Endre Diákkör története 1957—2011*. Pozsony 2012.

MEZEY, László Miklós: *A „másult” ifjúságtól az „újarcú magyarokig”. A szlovákiai magyar ifjúsági mozgalmak kezdetei és a Szent György Kör*. Holnap, roč. 37, 1992, č. 10, s. 33—39.

MOLNÁR, Imre: *Kapitoly z poválečných dějin Maďarů vysídlených do Čech*. Střední Evropa, roč. 7, 1991, č. 19, s. 74—90.

NESZMÉRI, Csilla: *Csehszlovákiai magyar sajtó. A Jó Barát*. Pro Minoritate, roč. 16, 2007, č. 3-4, s. 142—168.

OLAY, Ferenc: *A magyar sajtó és az utódállamok 1918—1928*. Budapest 1929.

Ostravai Magyar Hirmondó. Az elmúlt három évtized története. Ostrava 2022.

PEJŠA, Robert: *Vztahy Československa a Maďarska v letech 1918—1939*. Praha 2017.

POPÉLY, Árpád: *A magyar lakosság felemás integrációja Csehszlovákiában (1948—1950)*. Pro Minoritate, roč. 25, 2016, č. 2, s. 94—107.

POPÉLY, Gyula: *A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság*. Bratislava 1973.

PUNTIGÁN, József: *Honismereti kerékpártúrák 1975—1994*. Dunaszerdahely 1995.

RIGELE, László (ed.): *A Corvinia tíz éve 1919—1929. A Corvinia tízéves fennállása alkalmából kiadott évkönyv*. Brünn 1929.

RONCZ, Melinda, SEBŐ BUGÁR, Beáta: *Új Élet repertórium (1932—1943)*. Somorja 2015, s. [3—5].

ROSKOVEC, Jan, HALAMA, Ota: *Sto let Evangelické teologické fakulty v Praze*. Praha 2019.

SADÍLEK, Petr, CSÉMY, Tamás: *Maďari v České republice. Magyarok a Cseh Köztársaságban 1918—1992*. Praha 1993.

SINKÓ, Ferenc: *A felvidéki ifjúsági mozgalmak kezdetei Trianon után*. Regio. Kisebbségtudományi Szemle, roč. 1, 1990, č. 2, s. 148—160.

SZALATNAI, Rezső: *Új arcú magyarok*. Korunk, roč. 4, 1929, č. 12, s. 875—881.

SZENTTAMÁSI, István: *Magyar katolikusok Csehszlovákiában. Reform-mozgalmak a két világháború között (1918—1938)*. Katolikus Szemle, roč. 40, 1988, č. 4, s. 297—311.

SZŰCS, Katalin: *Magyar iskolák (Cseh)Szlovákiában. 1944-től napjainkig, a kulturális élet fontosabb vonatkozásaival*. Pilisvörösvár 2014.

SZVATKÓ, Pál: *A sajtó*. In: BORSODY, István (ed.): *Magyarok Csehszlovákiában 1918—1938*. Budapest [1938], s. 138—148.

ŠUTAJ, Štefan: *"Akcia Juh". Odsun Maďarov zo Slovenska do Čiech v roku 1949*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, č. 8. Praha 1993.

ŠUTAJ, Štefan: *Nútené presídlenie Maďarov do Čiech*. Prešov 2005.

TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: *Národnostní menšiny v Československu 1918—1938. Od státu národního ke státu národnostnímu?* Praha 2012.

TURCZEL, Lajos: *Két kor mezsgyéjén. A magyar irodalom fejlődési feltételei és problémái Csehszlovákiában 1918 és 1938 között*. Bratislava 1983.

VADKERTY, Katalin: *A kitelepítéstől a rezlovakizációig 1945—1948. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945—1948 közötti történetéről*. Pozsony 2007.

Visszapillantó. Dokumentumgyűjtemény. Praha 2001.

Visszapillantó II. Dokumentumgyűjtemény. Praha 2010.

WIPPERMANN, Wolfgang: *Männer, Mythen und Messuren. Geschichte der Corps und Burschenschaften*. Hamburg 2019.